

JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMA

SCHAPENDOES

2015–2019

Hyväksytty rotuyhdistyksen yleiskokouksessa 17.5.2014
Hyväksytty rotujärjestön yleiskokouksessa 24.11.2014
Hyväksytty SKL:n jalostustieteellisessä toimikunnassa 17.1.2015

Sisällysluettelo

1. YHTEENVETO
2. RODUN TAUSTA
3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA
4. RODUN NYKYTILANNE
 - 4.1. Populaation rakenne ja jalostuspohja
 - 4.1.1. Populaation rakenne ja sukusiitos
 - 4.1.2. Jalostuspohja
 - 4.1.3. Rodun populaatiot muissa maissa
 - 4.1.4. Yhteenveto populaation rakenteesta ja jalostuspohjasta
 - 4.2. Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet
 - 4.2.1. Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta
 - 4.2.2. Jakautuminen näyttely- / käyttö- / tms. -linjoihin
 - 4.2.3. PEVISA-ohjelmaan sisällytetty luonteen ja käyttäytymisen ja/tai käyttöominaisuuksien testaus ja/tai kuvaus
 - 4.2.4. Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa
 - 4.2.5. Käyttö- ja koeominaisuudet
 - 4.2.6. Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen
 - 4.2.7. Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohtista sekä niiden korjaamisesta
 - 4.3. Terveys ja lisääntyminen
 - 4.3.1. PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet
 - 4.3.2. Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet
 - 4.3.3. Yleisimmät kuolinsyyt
 - 4.3.4. Lisääntyminen
 - 4.3.5. Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet
 - 4.3.6. Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä
 - 4.4. Ulkomuoto
 - 4.4.1. Rotumääritelmä
 - 4.4.2. Näyttelyt ja jalostustarkastukset
 - 4.4.3. Ulkomuoto ja rodun käyttötarkoitus
 - 4.4.4. Yhteenveto rodun keskeisimmistä ulkomuoto- ja rakenneongelmista
5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA
 - 5.1. Käytetyimpien jalostuskoirien taso
 - 5.2. Aiemman jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen
6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS
 - 6.1. Jalostuksen tavoitteet
 - 6.2. Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille
 - 6.3. Rotujärjestön toimenpiteet
 - 6.4. Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin
 - 6.5. Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta
7. LÄHTEET

1. YHTEENVETO

Jalostuksen tavoiteohjelma määrittelee mihin schapendoesien jalostuksella tähdätään ja miten tavoitteeseen pyritään. Se myös kertoo sen missä ollaan nyt ja taustoittaa sitä miten nykytilanteeseen on tultu. Tavoiteohjelman tarkoituksena on toimia jalostusta ohjaavana oppaana ja tietopakettina nykyisille ja uusille rodun kasvattajille ja harrastajille.

Jalostuksen merkittäväksi tavoitteeksi tulee asettaa rodun geneettisen monimuotoisuuden lisääminen. Schapendoeskannan maailmanlaajuisesti pieni koko ja jalostusmateriaalin kapea käyttö vaikeuttavat geneettisen muuntelun ylläpitämistä.

Schapendoes on luonteen puolesta monipuolinen harrastuskoira. Viime vuosina paimennusharrastus on lisääntynyt, lisäksi schapendoeseja kilpailee agilyssä ja tottelevaisuudessa. Muutamia koiria myös PK-lajeissa, pelastuskoiratoiminnassa, koiratanssissa ja kaverikoirana. Jotta jalostuksessa pystyttäisiin valitsemaan toisiaan luonteensakin puolesta parhaiten täydentävät yksilöt, on niistä saatava luotettavaa tietoa. Sitä saadaan tällä hetkellä parhaiten luonnetestistä, MH-luonnekuvauksesta ja eri lajien tuloksista. Pyrkimys on saada lisää vakioitua tietoa luonteista ja siksi suositellaan luonnetestausta tai MH-luonnekuvausta.

Schapendoeskannan terveydentilan pitäminen vähintään nykyisellä tasolla on terveyden pää tavoite.

Kanta on verrattain hyvässä tilassa perinnöllisten sairauksien suhteen. Terveystutkimusten määrää tulisi kuitenkin nostaa, sillä viimeisen kymmenen vuoden rekisteröinneistä (2004–2013) lonkkakuvaustulos on 27%, kyynärkuvaustulos 26% ja silmätarkastuslausunto 30% koiralla. Rodun terveystilanteen vaaliminen tulisi olla kaikkien kasvattajien tavoite, tällä hetkellä eri kasvattajien koirien terveystutkimusten määrässä ja sairaustietojen ilmoittamisessa on suuret vaihtelut.

Ulkomuodoltaan suurin osa schapendoeseista vastaa rotumääritelmää eikä rodussa ole mitään liioiteltuja ominaisuuksia, jotka olisivat terveydelle haitallisia. Ulkomuodon osalta jalostuksen pääpaino on oikean tyyppin ja rotumääritelmän mukaisen olemuksen säilyttämisessä. Yksittäisiin ongelmakohtiin rakenteessa pyritään vaikuttamaan sekä kasvattaja- että ulkomuototuomarikoulutuksella. Näyttelyiden lisäksi ulkomuodon arvioimisessa apuna käytetään jalostustarkastusta.

Rodun rekisteröinnit ovat viimeisten vuosien aikana vakiintuneet hieman alle sadan. Vuosittainen vaihtelu saattaa kuitenkin olla suurta, sillä vuonna 2013 rekisteröitiin ainoastaan 63 schapendoesia, kun huippuvuonna 2008 määrä oli 108.

2. RODUN TAUSTA

Schapendoes on hollantilainen paimenkoirarotu, jota käytettiin lammaslaumojen paimentamiseen. Vuosisadan vaihteessa schapendoeseja oli Hollannissa kaikkialla missä vain oli lampaista. Paimenet arvostivat rodun väsymätöntä työskentelyhalua, älykkyyttä ja kykyä itsenäiseen työhön.

Schapendoes-rodun on kehittänyt tunnettu koira-asiantuntija P.M.C. Toepoel. Rotu katosi lähes kokonaan toisen maailmansodan aikana, ja sen elvyttämiseksi siitokseen käytettiin jokaista

schapendoesia, joka kyettiin löytämään. Hollannin schapendoes-järjestö – Vereniging de Nederlandse Schapendoes – perustettiin vuonna 1947, ja Raad van Beheer (Hollannin kennelklubi) tunnusti rodun väliaikaisesti vuonna 1952. Rotumääritelmä laadittiin vuonna 1954, jolloin aloitettiin myös rotukirjan pito. Rotu hyväksyttiin lopullisesti vuonna 1971, jonka jälkeen vain rekisteröityjä koiria on käytetty siitokseen.

Hollantilaiset vaalivat rotua tarkasti ja oikean rotutyypin säilymistä pidetään tärkeänä. Sukulaisrotuja ovat partacollie, puli, pon, vanhaenglanninlammaskoira, briard, bergamasco ja Hassenin, Odenwaldin ja Ala-Reinin alueilla esiintyvä saksalainen ”schafspudel”. Nämä kaikki keskenään samantyyppiset koirat ovat vuoristokoirien erilaisia muunnoksia.

Rotu levisi 1980-luvun lopulla myös muualle Eurooppaan. Nykyisin rotua kasvatetaan enenevässä määrin myös Kanadassa ja USA:ssa. Suomeen ensimmäinen koira tuotiin vuonna 1989 Tanskasta; Fagus Funny Fellow’n vanhemmat olivat hollantilaisia. Koira on tiettävästi vanhimmaksi Suomessa elänyt rodun edustaja, sillä se oli kuollessaan lähes 17-vuotias.

Rotua on tuotu Suomeen Hollannin lisäksi Ranskasta, Saksasta, Tanskasta, Ruotsista, Belgiasta ja Itävallasta.

3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA

Suomen schapendoes ry on aina kuulunut Suomen seurakoirayhdistys ry:n alaisuuteen. Rotuyhdistyksen perustamiskokous pidettiin 8.10.1995, minkä jälkeen yhdistys toimi rotujärjestön alaisena rekisteröimättömänä yhdistyksenä. Suomen schapendoes merkittiin yhdistysrekisteriin 17.9.1998, ja se jatkoi toimintaansa Suomen seurakoirayhdistyksen jäsenyhdistyksenä. Rotua harrastavan yhdistyksen aseman Suomen Kennelliitto myönsi keväällä 2004.

Suomen schapendoes ry on myös Salpausselän kennelpiiri ry:n sekä Suomen kennelliitto ry:n jäsenyhdistys. Vuoteen 2009 saakka yhdistys oli Helsingin seudun kennelpiiri ry:n jäsenyhdistys ja sitä ennen perustamisesta vuoteen 2000 Etelä-Hämeen kennelpiiri ry:n jäsenyhdistys.

Yhdistyksen toiminta kattaa koko maan. Sen julkaisema jäsenlehti ilmestyy neljästi vuodessa ja vuosikirja julkaistaan vuosittain. Lisäksi rotuesite on ollut saatavilla rotujärjestön Koira-tapahtuman (aiemmin voittajanäyttelyt) osastolta. Yhdistys ylläpitää kotisivuja sekä tarjoaa jäsenilleen keskustelupalstan.

Jäsenmäärä

Vuoden 2014 alussa yhdistyksessä oli jäseniä seuraavasti:

» Varsinaisjäsen	197
» Perhejäsen	26
» Pentuejäsen	0
» Kunniajäsen	2
» YHTEENSÄ	225

Perustamista seuraavana vuonna yhdistykseen liittyi 34 jäsentä. Vuodesta 2000 lähtien yhdistykseen on voinut ensimmäiseksi vuodeksi liittyä edullisemmalla jäsenmaksulla pentuejäseneksi. Useimmat kasvattajat liittävät uuden pennun ostajansa ensimmäiseksi vuodeksi rotuyhdistyksen pentuejäseniksi.

Yhdistyksen jäsenmäärä kattaa laskennallisesti noin 20 % kaikkien rekisteröityjen schapendoesien omistajista. Todellisuudessa luku on suurempi, noin 40 %, koska moni jäsen omistaa enemmän kuin yhden schapendoesin. Yhdistyksen jäsenmäärä on kymmenen viime vuoden aikana pysynyt lähes ennallaan.

Jalostustoimikunta

Yhdistys pyrkii muodostamaan jalostustoimikunnan seuraavan 5-vuotiskauden aikana, joka noudattaa alla mainittua toimintaohjetta.

Yhdistyksen jalostustoimikunnan muodostaa neljä henkilöä, joiden toimikausi on kolme vuotta.

Jalostustoimikunnan pääasiallisena tehtävänä on antaa puolueetonta ja asiantuntevaa neuvontaa, opastaa rodun jalostuksessa ja toimia yhteistyössä kasvattajien kanssa. Pääasiassa aloittelevat kasvattajat kysyvät urosehdotuksia nartuilleen. Kokeneemmat kasvattajat toimivat itsenäisemmin; osa heistä ei käytä jalostustoimikunnan palveluja lainkaan.

Jalostustoimikunta kerää ja julkaisee tietoja tutkimustuloksista, sairauksista ja rekisteröinneistä. Samoin toimenkuvaan kuuluu rodun seuranta ulkomailla ja yhteydenpito ulkomaisiin harrastajiin sekä rodussa todettujen sairauksien kartoittaminen ja seuranta.

Yhdistyksessä on rotuinfo, joka jakaa tietoa rodusta sekä suunnitelluista ja syntyneistä pentueista.

4. RODUN NYKYTILANNE

4.1. Populaation rakenne ja jalostuspohja

Lähde: Perinnöllinen monimuotoisuus ja jalostuspohja, MMT Katariina Mäki (14.12.2011) –

<http://www.kennelliitto.fi/perinnollinen-monimuotoisuus-ja-jalostuspohja>

Lainattu teksti kursivoitu.

Rodun perinnöllinen monimuotoisuus tarkoittaa sen geeniversioiden (alleelien) runsautta. Puhutaan myös jalostuspohjan laajuudesta. Mitä monimuotoisempi rotu on, sitä useampia erilaisia versioita sillä on olemassa samasta geenistä. Tämä mahdollistaa rodun yksilöiden geenipareihin heterotsygotiaa, joka antaa niille yleistä elinvoimaa ja suojaa monen perinnöllisen vian ja sairauden puhkeamiselta. Monimuotoisuus on tärkeää myös immuunijärjestelmässä, jonka geenikirjon kapeneminen voi johtaa esimerkiksi tulehdussairauksiin, autoimmuunitauteihin ja allergioihin. Jalostus ja perinnöllinen edistyminenkin ovat mahdollisia vain, jos koirien välillä on perinnöllistä vaihtelua.

Suurilukuinenkin koirarotu on monimuotoisuudeltaan suppea, jos vain pientä osaa rodun koirista ja sukulinjoista on käytetty jalostukseen tai jos rodussa on koiria, joilla on rodun yksilömäärään nähden liian suuret jälkeläismäärät. Tällaiset koirat levittävät geeniversionsa vähitellen koko rotuun, jolloin jostakin yksittäisestä geeniversiosta saattaa syntyä rodulle uusi tyyppivika tai sairaus. Vähitellen on vaikea löytää jalostukseen koiria, joilla ei tätä geeniversiota ole.

Ihannetilanteessa jalostukseen käytetään puolet syntyvistä koirista, tai pentuekoko huomioiden se rodun osuus, joka saadaan jakamalla luku 2 rodun keskimääräisellä pentuekoolla. Jos rodun pentuekoko on vaikkapa 5, jalostukseen tulisi käyttää 40 % rodun koirista.

Monimuotoisuutta turvaava rajoitus yksittäisen koiran elinikäiselle jälkeläismäärälle on pienilukuisissa roduissa 5 % ja suurilukuisissa 2-3 % suhteessa rodun neljän vuoden rekisteröinteihin. Jos rodussa rekisteröidään neljän vuoden aikana keskimäärin 1000 koiraa, ei yksittäinen koira saisi olla vanhempansa useammalle kuin 20–50 koiralle. Schapendoesien nykyisillä rekisteröintimäärillä yksittäisellä koiralla ei voisi olla kuin noin 16 jälkeläistä elämänsä aikana. Tämänhetkinen jalostuskäyttö ylittää tämän suosituksen lähes jokaisen jalostusyksilön kohdalla. Missään rodussa ei yhdellä yksilöllä saisi olla enempää kuin 100 jälkeläistä. Yhdelläkään Suomessa asuvalla schapendoesilla ei ole tämän suosituksen ylittävää jälkeläismäärää. Toisen polven jälkeläisiä koiralla saisi pienilukuisissa roduissa olla korkeintaan 10 % ja suurilukuisissa 4-6 % suhteessa neljän vuoden rekisteröinteihin. Schapendoesien toisen polven jälkeläisissä 10 % rajan tilastointiaikana (2009–2012) ylittää 19 % koirista, 6 % rajan ylittää 27 %.

Schapendoesien DLA-monimuotoisuutta on selvitetty Genoscooperin ja Helsingin yliopistossa toimivan koirien geenitutkimusryhmän yhteistyönä tutkimalla 50 yksilön verinäytteitä. Mukaan valittiin mahdollisimman kattava otos pääasiassa koirien DNA-pankkiin toimitetuista verinäytteistä. Yksityiset koiranomistajat ovat tutkituttaneet joitakin yksilöitä myös yhdistyksen teettämän tutkimuksen jälkeen. Yhteensä tiedossa olevia testattuja koiria on tällä hetkellä 56.

Rodulla havaittiin viisi DRB1-alleelia (eli viisi eri muotoa DRB1 geenistä), neljä DQA1-alleelia ja viisi DQB1-alleelia. Koska DRB1-, DQA1- ja DQB1-geenit periytyvät aina yhdessä "toisiinsa kytkeytyneenä", niistä muodostuu kolmen alleelin yhdistelmiä eli haplotyyppiä. Rotumme suomalaisesta kannasta on löytynyt yhteensä viisi erilaista haplotyyppiä. Haplotyyppit on nimetty yksinkertaisesti SCH1-SCH5.

Taulukko 1.

HAPLO	DRB1	DQA1	DQB1	HOMO-TSYGOOTTI	HETERO-TSYGOOTTI	HAPLO-MÄÄRÄ	ESIINTYVYYS/KOIRA	HAPLO-FREKVENSSI %	HAPLO-FREKVENSSI%/KOIRA
SCH1	00901	00101	008011	11	27	49	38	49,0	76,0
SCH2	00601	005011	00701	2	16	20	18	20,0	36,0
SCH3	00201	00901	00101	0	13	13	13	13,0	26,0
SCH4	02301	00301	00501	0	12	12	12	12,0	24,0
SCH5	00101	00101	00201	0	6	6	6	6,0	12,0

Tulosten perusteella schapendoesien perimä on kapea. Rodussa on yksi hyvin yleinen haplotyyppi (SCH1), joka esiintyi yli 70 prosentilla tutkituista koirista. Lisäksi rodusta löytyy toinen kohtalaisen yleinen DLA-haplotyyppi, SCH2. Erilaisten haplotyyppien määrän ja niiden levinneisyyden

tasaisuuden säilyttämiseksi rodun haplotyyppijakaumaa kannattaisi pyrkiä huomioimaan tulevissa jalostussuunnitelmissa.

Melko pienen vertailuaineiston perusteella schapendoesin haplotyyppien määrä on lähellä eri rotujen keskiarvoa. Vertailussa on kuitenkin muistettava, että haplotyyppien määrää merkittävämpi tekijä on niiden jakautuminen populaatiossa. Schapendoeseilla on yksi hyvin yleinen haplotyyppi, yksi hyvin harvinainen ja kolme kohtalaisen yleistä. Tasaisempi jakauma voisi olla parempi.

MHC-geenien kohdalla on myös muistettava, että ne eivät ole täysin neutraaleja geenialueita, vaan niihin saattaa kohdistua elinvoimaan liittyvää valintapainetta. MHC-geenien rooli elimistön puolustusjärjestelmän toiminnassa on hyvin keskeinen. Kaikki haplotyyppiyhdistelmät eivät välttämättä ole suosiollisia yksilön elinvoimaisuuden kannalta. Tämä saattaa selittää joidenkin yhdistelmien harvinaisuuden tai puuttumisen rodusta. Tämän MHC-geenialueen kartoittamisen lisäksi voisi olla hyödyllistä tutkia myös muita neutraaleja kromosomialueita ja verrata näiden kromosomialueiden monimuotoisuustuloksia MHC-alueen vastaaviin tuloksiin. MHC-alueella saattaa olla korkeampi monimuotoisuusaste muihin neutraalimpiin perimän alueisiin nähden.

Schapendoeseilta ei toistaiseksi tunneta riskihaplotyyppisiä, jotka olisi liitetty autoimmuunisairauksiin. Rodussa mahdollisesti esiintyviä autoimmuunisairauksia sairastavien koirien MHC-geenityyppiä tai MHC-alueen samaperintäisyyttä kannattaisi seurata mahdollisen riskihaplotyyppien tunnistamiseksi. Yleisemmin ajatellen kaikkia jalostuslinjoja ja eri sukuja kannattaa käyttää jalostukseen, ja mahdollisesti jopa suosia harvinaisempien haplotyyppien koiria.

4.1.1. Populaation rakenne ja sukusiitos

Taulukko 2.

Vuositalasto – Rekisteröinnit 2004-2013

	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004
Pennut (kotimaiset)	63	84	87	70	95	108	106	78	65	64
Tuonnit	3	4	5	7	5	4	3	0	2	1
Rekisteröinnit yht.	66	88	92	77	100	112	109	78	67	65
Pentueet	10	12	17	10	16	17	16	15	12	12
Pentuekoko	6,3	7	5,1	7	5,9	6,4	6,6	5,2	5,4	5,3
Kasvattajat	7	11	15	8	12	11	9	11	7	9
JALOSTUKSEEN KÄYTETYT ERI UROKSET										
- kaikki	10	9	16	8	11	13	15	13	9	9
- kotimaiset	6	5	10	3	7	9	10	10	6	7
- tuonnit	3	3	4	4	4	3	3	3	3	2
- ulkomaiset	1	1	2	1	0	1	2	0	0	0

- keskimääräinen jalostuskäytön ikä	4 v 11 kk	3 v 6 kk	5 v 7 kk	4 v 7 kk	3 v 2 kk	4 v 11 kk	6 v 1 kk	4 v 8 kk	3 v 1 kk	3 v 2 kk
JALOSTUKSEEN KÄYTETYT ERI NARTUT										
- kaikki	9	12	17	10	16	17	16	15	12	12
- kotimaiset	7	12	15	8	13	13	13	12	8	11
- tuonnit	2	0	2	2	3	4	3	3	4	1
- keskimääräinen jalostuskäytön ikä	4 v 7 kk	3 v 9 kk	3 v 8 kk	3 v 10 kk	4 v 11 kk	4 v 3 kk	4 v	3 v 8 kk	3 v 11 kk	4 v 1 kk
Isoisät	16	19	27	17	17	24	26	17	17	14
Isoäidit	16	16	28	18	23	25	27	20	17	20
Sukusiitosprosentti	1,08 %	1,26 %	1,32 %	0,33 %	1,06 %	1,67 %	0,99 %	1,79 %	1,49 %	4,18 %

Rodun sukusiitosprosentti viidellä sukupolvella laskettuna on hyvin alhainen: neljän vuoden (2010–2013) keskiarvo on 0,99 %. Kymmenen sukupolven mukaan laskettuna vastaava keskiarvo Suomessa syntyneissä pentueissa on 17,10 %.

Lähde: Sukusiitos, MMT Katariina Mäki (5.8.2010) - <http://www.kennelliitto.fi/sukusiitos>
Lainattu teksti kursivoitu.

Sukusiitoksessa uros ja narttu ovat toisilleen läheisempää sukua kuin serkukset. Sukusiitosaste tai -prosentti on todennäköisyys sille, että satunnaisesti valittu geenipari sisältää geenistä kaksi samaa alleelia (versiota), jotka ovat molemmat peräisin samalta esivanhemmalta. Saman esivanhemman tietty alleeli on siis tullut koiralle sekä isän että emän kautta. Tällainen geenipari on homotsygoottinen ja identtinen. Ilman sukusiitosta suurin osa yksilöiden geenipareista on heterotsygoottisia, jolloin haitalliset, resessiiviset alleelit pysyvät vallitsevan, normaalin alleelin peittäminä.

Koiran sukusiitosaste on puolet sen vanhempien välisestä sukulaisuussuhteesta. Isä-tytär -parituksessa jälkeläisten sukusiitosaste on 25 %, puolisisarparituksessa 12,5 % ja serkusparituksessa 6,25 %. Sukusiitos vähentää heterotsygoottisten geeniparien osuutta jokaisessa sukupolvessa sukusiitosasteen verran, joten esimerkiksi puolisisarparituksessa jälkeläisten heterotsygotia vähenee 12,5 %. Myös todennäköisyys haitallisten resessiivisten ongelmien esiintuloon on puolisisarparituksessa 12,5 %.

Koirilla on rotuja muodostettaessa käytetty runsaasti sukusiitosta. Sukusiitoksella pyritään tuottamaan tasalaatuisia ja periyttämisvarmoja eläimiä. Jos huonot alleelit esiintyvät kaksinkertaisina sukusiitoksen ansiosta, niin mikseivät hyvätkin. Toisaalta sukusiitettykin eläin siirtää vain puolet perimästään jälkeläisilleen, jolloin edulliset homotsygoottiset alleelijohdistelmät purkautuvat. Lisäksi jokainen yksilö kantaa perimässään useita haitallisia alleeleja, joiden todennäköisyys tulla esiin jälkeläisissä kasvaa sukusiitoksen myötä, joten turvallisia sukusiitosyhdistelmiä ei ole.

Tutkimuksissa on todettu sukusiitoksen haittavaikutusten alkavan näkyä eläimen sukusiitosasteen ylittäessä 10 %. Silloin todennäköisyys hedelmällisyyden ja elinvoiman heikkenemiseen kasvaa, ja nähdään esimerkiksi lisääntymisvaikeuksia, pentukuolleisuuden nousua, pentujen epämuodostumia, vastustuskyvyn heikkenemistä sekä tulehdusalttiutta. Ilmiötä kutsutaan sukusiitostaantumaksi. Jos sukusiitosaste kasvaa hitaasti monen sukupolven aikana, haitat ovat pienemmät kuin nopeassa sukusiitoksessa eli lähisukulaisten yhdistämisessä.

Sukusiitosasteen suuruus riippuu laskennassa mukana olevien sukupolvien määrästä, joten vain sellaisia sukusiitosasteita voi verrata keskenään, jotka on laskettu tismalleen saman taustainformaation perusteella. Jalostuksessa suositellaan neljän-viiden sukupolven perusteella lasketun sukusiitosasteen pitämistä alle 6,25 %.

Kasvatus ja rekisteröinnit

Ensimmäinen schapendoes rekisteröitiin rodun kotimaahan Hollantiin vuonna 1947. Tämän Pluis-nimisen uroksen lisäksi nykyisen koirakannan takaa löytyvät kantakoirat uros Nöell sekä nartut Astra, Roetje, Pleun, Teddy ja Ingrid. Rotu on syntynyt kun mainituista koirista lähti alkuun kolme linjaa, joihin lähisukupolvissa yhdistettiin myös kantakoirina mainitut Janneke, Tirza ja Boeloe.

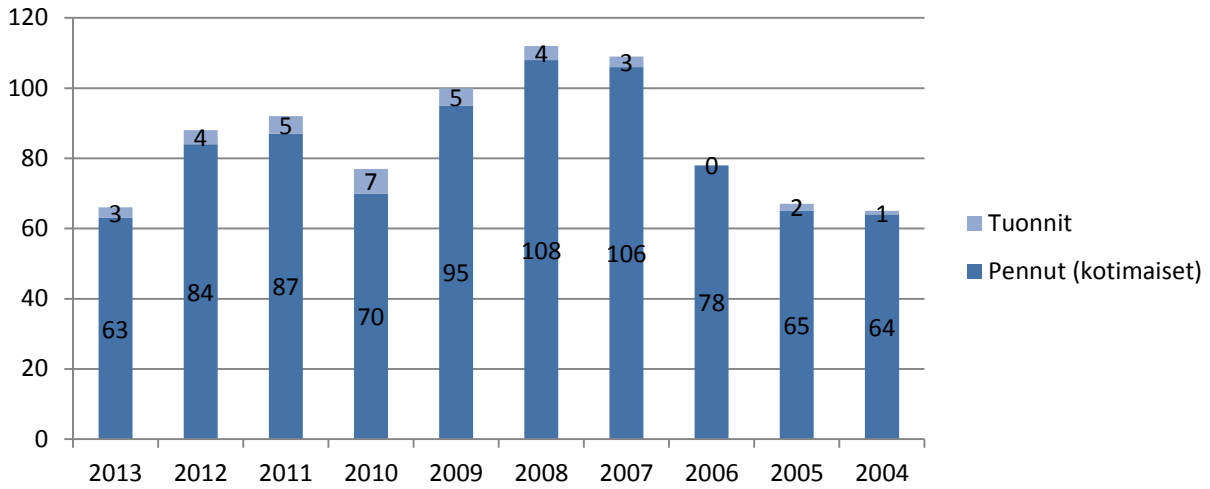
Rotua on pyritty sen kotimaassa jalostamaan varovaisen viisaasti, rodun syntyhistoria huomioon ottaen, geenipohjaa laajentavasti. Rodussa ei alkuun ollut selkeästi löydettävissä linjoja tai yksittäisiä koiria, joiden jalostuskäyttö olisi ollut huomattavan runsasta. Parinkymmenen viime vuoden aikana muutamat menestyneet linjat ovat levinneet lähes koko kantaan. Suomeen on tuotu koiria monipuolisesti erilaisista sukulinjoista, ja siksi rodun monimuotoisuus on täällä säilynyt varsin hyvin. Rotu on myös ulkomuodollisesti kirjavampaa kuin muissa maissa.

Kasvatustoiminta Suomessa alkoi vuonna 1993, kun Suomen ensimmäinen schapendoespentue syntyi Suodenniemelle Nalle-Haukun kenneliin. Pentueen kasvattaja oli Anja Lahdenperä. Pentueen emä oli Saksasta tuotu Fiffi von Wulfskuhl ja isä hollantilaista syntyperää oleva, Ranskasta aikuisena hankittu Utrecht de la Richesse.

Vuosina 1993–2013 Suomessa on syntynyt kaikkiaan 200 pentuetta. Näistä pentueissa on rekisteröity kaikkiaan 1232 pentua, joista 620 uroksia ja 612 narttuja. Suomessa syntyneitä pentuja on rekisteröity keskimäärin 64 vuodessa. Keskimääräinen pentuekoko on ollut 6 pentua.

Vuoden 2013 loppuun mennessä Suomen Kennelliiton tilastojen mukainen kokonaisrekisteröintimäärä on 1301 koiraa. Schapendoeskannan arvioidaan olevan tällä hetkellä noin 800–900 yksilöä. Rotua on kasvattanut Suomessa 57 kasvattajaa, joista 42 kennelnimellä.

Taulukko 3.
Rekisteröinnit

4.1.2. Jalostuspohja

Taulukko 4.
Vuositilasto – Jalostuspohja 2004–2013

	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004
PER VUOSI										
- pentueet	10	12	17	10	16	17	16	15	12	12
- jalostukseen käytetyt eri urokset	10	9	16	8	11	13	15	13	9	9
- jalostukseen käytetyt eri nartut	9	12	17	10	16	17	16	15	12	12
- isät/emät	1,11	0,75	0,94	0,8	0,69	0,76	0,94	0,87	0,75	0,75
- tehollinen populaatio	12 (60%)	14 (58%)	22 (65%)	12 (60%)	19 (59%)	21 (62%)	21 (66%)	19 (63%)	14 (58%)	14 (58%)
- uroksista käytetty jalostukseen	0 %	0 %	5 %	8 %	5 %	5 %	15 %	7 %	15 %	16 %
- nartuista käytetty jalostukseen	0 %	2 %	0 %	5 %	14 %	25 %	16 %	12 %	18 %	29 %
PER SUKUPOLVI (4 VUOTTA)										
- pentueet	49	55	60	59	64	60	55	53	46	44
- jalostukseen käytetyt eri urokset	33	34	37	39	42	38	31	29	25	25

- jalostukseen käytetyt eri nartut	37	47	47	42	44	42	41	40	34	33
- isät/emät	0,89	0,72	0,79	0,93	0,95	0,9	0,76	0,72	0,74	0,76
- tehollinen populaatio	47 (48%)	56 (51%)	57 (48%)	55 (47%)	58 (45%)	54 (45%)	49 (45%)	47 (44%)	40 (43%)	40 (45%)
- uroksista käytetty jalostukseen	5 %	4 %	6 %	8 %	8 %	10 %	13 %	16 %	18 %	21 %
- nartuista käytetty jalostukseen	2 %	5 %	11 %	16 %	17 %	18 %	19 %	21 %	26 %	27 %

Lähde: Tehollinen populaatiokoko, MMT Katariina Mäki (31.10.2013) - <http://www.kennelliitto.fi/tehollinen-populaatiokoko>
Lainattu teksti kursivoitu.

Tehollinen populaatiokoko on laskennallinen arvio rodun perinnöllisestä monimuotoisuudesta. Yksinkertaistaen voidaan sanoa, että tehollinen populaatiokoko kertoo kuinka monen yksilön geenimuotoja tietyssä rodussa tai kannassa on. Esimerkiksi lukema 50 tarkoittaa, että rodun sukusiitosaste kasvaa yhtä nopeasti kuin jos rodussa olisi 50 tasaisesti jalostukseen käytettyä koira. Mitä pienempi tehollinen koko on, sitä nopeammin rodun sisäinen sukulaisuus kasvaa ja perinnöllinen vaihtelu vähenee. Samalla sukusiitoksen välttäminen vaikeutuu.

Kun tehollista kokoa arvioidaan jalostuskoirien lukumääristä tai rekisteriaineistojen sukutauluista, laskelmat tehdään aina sukupolvea kohden. Sukupolven pituus on seurakoirilla kolmesta neljään ja käyttökoirilla viisi vuotta. Nyrkkisääntönä on, että tehollinen koko on enintään neljä kertaa tänä aikana jalostukseen käytettyjen, eri sukuisten urosten lukumäärä.

Jalostuskoirien lukumäärän perusteella laskettu tehollinen koko on aina yliarvio, koska kaava olettaa, etteivät jalostuskoirat ole toisilleen sukua ja että niillä on tasaiset jälkeläismäärät. Parempi tapa arvioida tehollista populaatiokokoa perustuu rodun keskimääräisen sukusiitosasteen kasvunopeuteen, mutta tämä kaava toimii vain suljetulle populaatiolle ja aineistolle, jossa sukupuut ovat hyvin pitkiä.

Kennelliiton jalostustietojärjestelmässä Koiranetissä käytettävää jalostuskoirien lukumääriin perustuvaa laskentakaavaa on hieman muokattu, jotta se huomioisi paremmin jalostuskoirien epätasaiset jälkeläismäärät. Jalostustietojärjestelmässä käytetään kaavaa $Ne = \frac{4 \cdot Nu \cdot Nn}{2 \cdot Nu + Nn}$, jossa Nu on neljän vuoden aikana käytössä olleiden eri jalostusurosten ja Nn neljän vuoden aikana käytössä olleiden eri jalostusnarttujen lukumäärä.

Tehollista kokoa voidaan arvioida myös rodun koirista otettujen dna-näytteiden avulla.

Paras tapa säilyttää perinnöllistä vaihtelua ja estää perinnöllisten sairauksien kasaantuminen on välttää yksittäisen yksilön runsasta jalostuskäyttöä.

Jos rodun tehollinen koko on alle 50, rodusta häviää geenimuotoja niin nopeasti, ettei luonto pysty tasapainottamaan tilannetta. Silloin on keskityttävä säilyttämään mahdollisimman monen yksilön geenejä käyttämällä mahdollisimman useaa eri koira jalostukseen ja huolehtimalla, että niiden jälkeläismäärät pysyvät tasaisina. Toisaalta suurimmalla osalla roduistamme on kantoja myös

ulkomailla, jolloin voi olla mahdollista tuoda maahamme ”uutta verta”. Monella rodulla ulkomailta ei kuitenkaan ole saatavissa sen erilaisempaa geenimateriaalia kuin kotimaastakaan.

Schapendoesien kannalta tilanne on tältä osin toistaiseksi kohtuullinen, mutta uusien linjojen puute on väistämättä johtamassa pullonkaulan muodostumiseen. Jalostuskäyttöä pitäisi jakaa tasaisemmin useammalle urokselle.

Taulukko 5.

15 viime vuoden aikana jalostukseen eniten käytetyt 15 urosta

#	Uros ja syntymävuosi	Uroksen vanhemmat	TILASTOINTIAIKANA				TOISESSA POLVESSA		YHTEENSÄ	
			Pentueita	Pentuja	%-osuus	kumulat.%	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	BOISTEROUS NERON NEPALES (s. 1998)	i. Leonardo de la Vallée des Troglodytes / e. Keetie Fashra van hat Haskerhüs	8	54	5,04 %	5 %	28	150	8	54
2	DOTTOLO FLITS OF HAIRY GRASS-HOPPERS (s. 2005)	i. Zilvervos / e. Anna-Kathinka von der Wacholderalb	7	52	4,85 %	10 %	4	23	7	52
3	BUFFING PILVIPARTA (s. 2003)	i. Boisterous Neron Nepales / e. Amelie-Sofie van het Rollecaterdeel	8	51	4,76 %	15 %	2	13	8	51
4	ARCOS V. SIEBSHUIS (s. 2000)	i. Dominique / e. Moike Djoeke van Snoezels Roedel	7	45	4,20 %	19 %	9	57	7	45
5	DRECHTKANTERS KARL-ELVIS (s. 1999)	i. Flairamy's Ellert Dooby / e. Vegtkanters Asha	7	42	3,92 %	23 %	12	48	7	42
6	ONNIMANNI V.H. ROLLECATERDEEL (s. 2001)	i. La Pridendo's Zambo Ziggy / e. Bente van het Rollecaterdeel	8	36	3,36 %	26 %	19	113	8	36
7	FAGUS SIRIUS (s. 1998)	i. Nota Bene's Nando / e. Katrijn van't Ruinerveld	7	33	3,08 %	29 %	9	40	7	33
8	BEAU MEIKE V.H. MOLENGAT (s. 2008)	i. Excerno Saqui Does / e. Us Meike van het Molengat	5	30	2,80 %	32 %			5	30
9	LUMIKUONO HIPO HABANO (s. 2001)	i. Nalle-Haukun Izmir / e. Flairamy's Helena	5	28	2,61 %	35 %	7	41	5	28

10	MONZA LIEVEKE AAN DE BRIKKENO- VEN (s. 2000)	i. Victor Timo van't Sassenhoes / e. Lieveke Jikke van de Korte Toren	5	26	2,43 %	37 %	6	38	5	26
11	SCANDOES PINKO (s. 1997)	i. Junky Beitske van het Haskerhüs / e. Nalle-Haukun Astra	4	25	2,33 %	39 %	4	25	5	31
12	HARCO ABBE DE OLDE GRISE (s. 2010)	i. Abbe Ionne van de Korte Toren / e. Zwarte Zofie de Olde Grise	3	25	2,33 %	42 %			3	25
13	VIREN JIKKE VAN DE KORTE TOREN (s. 2000)	i. Pantouf / e. Jikke van het Rollecaterdeel	4	23	2,15 %	44 %	8	53	4	23
14	ROCKRIVER'S ARCHIE (s. 2003)	i. Boisterous Oliver De Renta / e. Lumikuono Dama De Amboto	3	22	2,05 %	46 %	8	68	3	22
15	SCANDOES SWEET HONEY (s. 2000)	i. Joker du Champ de la Grive / e. Scandoes Petronella	4	21	1,96 %	48 %	4	22	4	21

Kyseisellä 15 vuoden jaksolla jalostukseen on käytetty yhteensä 74 urosta, joista 17 on tuottanut 50 % ajanjaksolla rekisteröidyistä pennuista. Käytetyimmistä 15 uroksesta kolmasosa on peräisin samoista linjoista.

Taulukko 6.

15 viime vuoden aikana jalostukseen eniten käytetyt 15 narttua

#	Narttu ja syntymävuosi	Nartun vanhemmat	TILASTOINTIAIKANA			TOISESSA POLVESSA		YHTEENSÄ	
			Pentueita	Pentuja	%-osuus	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	LUMIKUONO CADA DIA (s. 2008)	i. Rockriver's Archie / e. Lumikuono Naranjada Amada	4	41	3,82 %			4	41
2	AMELIE-SOFIE V.H. ROLLECATERDEEL (s. 1999)	i. Woody Sam van't Sassenhoes / e. Jinne van het Rollecaterdeel	4	36	3,36 %	18	100	4	36
3	FLAIRAMY'S KSANTIPPA (s. 2002)	i. Jobbe van Wietse Sebastiaan / e. Flairamy's Goya	4	32	2,99 %	11	67	4	32
4	BUFFING JEAN HARLOW (s. 2006)	i. Buffing Fielve The First / e. Buffing Echo Bente	4	31	2,89 %	4	25	4	31
5	SEITA V.H. ROLLECATERDEEL (s. 2003)	i. Quel Battu de Olde Grise / e. Bente van het Rollecaterdeel	4	30	2,80 %	4	29	4	30

5	TRASELI MIELIETTY (s. 2005)	i. Monza Lieveke aan de Brikkenoven / e. Trasseli Vastustamaton	3	24	2,24 %	5	26	3	24
6	FLAIRAMY'S HELENA (s. 1997)	i. Joep Pollewopz van Snuffel-Knuffel / e. Flairamy's Eclair	4	24	2,24 %	12	66	4	24
8	LUMIKUONO VIVA BALUMBA (s. 2006)	i. Arcos van Siebshuis / e. Flairamy's Ksantippa	3	24	2,24 %	4	29	3	24
9	LUMIKUONO QUERIDA MIA (s. 2003)	i. Nalle-Haukun Abram / e. Lumikuono Daifa Didelfa	4	23	2,15 %	1	4	4	23
10	TRASELI YLLÄTYS (s. 2003)	i. Onnimanni van het Rollecaterdeel / e. Trasseli Vastustamaton	3	20	1,87 %	3	16	3	20
11	BOISTEROUS OPIUM DE GARDIN (s. 1999)	i. Leonardo de la Vallée des Troglodytes / e. Boisterous Jamina Joan	3	19	1,77 %	9	41	3	19
12	LUMIKUONO DAIFA DIDELFA (s. 1999)	i. Xantos Ruchiëng Beauty Dogs / e. Nalle- Haukun Bianca	3	18	1,68 %	5	30	3	18
13	BOISTEROUS RAMBUTAN ROSE (s. 2000)	i. Boisterous Neron Nepales / e. Ines de Lacabru	3	18	1,68 %	0	0	3	18
14	LUMIKUONO KANTIANA NUEVA (s. 2002)	i. Viren Jikke van de Korte Toren / e. Nalle- Haukun Eleonora	2	17	1,59 %	3	16	2	17
15	SCANDOES QUANTA-NA-MERA (s. 1998)	i. Ami-Droes van de Eeckel / e. Nalle- Haukun Astra	3	17	1,59 %	8	41	3	17

Kyseisellä 15 vuoden jaksolla jalostukseen on käytetty yhteensä 121 narttua, joista 28 on tuottanut 50 % ajanjaksolla rekisteröidyistä pennuista. Käytetyimmistä 15 nartusta kolmasosa on peräisin samoista linjoista.

4.1.3. Rodun populaatiot muissa maissa

Rodun rekisteröintimäärät ovat tällä hetkellä suurimmat kotimaan Hollannin lisäksi Ruotsissa ja Saksassa. Rekisteröintimäärät vaihtelevat huomattavasti ja selkeää nousu- tai laskusuhdannetta on vaikea ennustaa. Rotu on hiljalleen levinnyt Hollannista maailmalle ja sitä on rekisteröity tällä hetkellä Saksaan, Ranskaan, Suomeen, Ruotsiin, Tanskaan, Norjaan, Belgiaan, Luxemburgiin, Sveitsiin, Italiaan, Itävaltaan, Unkariin, Kanadaan ja Yhdysvaltoihin sekä muutamia yksilöitä Puolaan, Slovakiaan, Sloveniaan ja Venäjälle.

Taulukko 7.
Rodun rekisteröinnit ulkomailla

VUOSI	ALANKOMAAT	SAKSA	RUOTSI	TANSKA	NORJA
2013	379	78	182	90	43
2012	393	101	172	59	36
2011	332	153	179	67	51
2010	376	89	144	74	33
2009	253	125	201	86	21

Schapendoeskanta niin Suomessa kuin muissa maissa on suurimmaksi osaksi lähtöisin hollantilaisista ja ranskalaisista koirista. Muutamat sukulinjat ovat parinkymmenen viime vuoden aikana yleistyneet, ja näissä linjoissa on selvästi nähtävissä entistä enemmän erityisesti ulkomuodollista yhteneväisyyttä. Näiden sukulinjojen koiria löytyy lähes poikkeuksetta jokaisen schapendoesin sukutaulusta viimeistään kahdeksan polven sisällä, usein jo aikaisemmin.

Rodun nykyiseen kantaan ovat merkittävästi vaikuttaneet vuonna 1991 syntyneet sisarukset uros Wolfgang ja narttu Warrig van de Stam Dolerna. Näillä koirilla on yhteensä 103 ensimmäisen polven jälkeläistä ja 647 toisen polven jälkeläistä, joita niitäkin on käytetty runsaasti jalostukseen eri puolilla maailmaa. Useiden menestyneiden kasvattajien kasvatustyö perustuu näihin koiriin.

Yksi suurimmista jälkeläismääristä omaava narttu on vuonna 1987 syntynyt Reeuwijks Noortje Johanna, jolla on itsellään 60 pentua ja toisen polven jälkeläisiä 410 koiran verran. Reeuwijks Noortje Johanna ja siskonsa Reeuwijks Neeltje Jacoba ovat Ruchiëng Beauty Dogs kennelin kantanarttuja. Erityisesti vuodesta 1991 rotua kasvattaneen hollantilaisen Haskerhûs kennelin työ perustuu Reeuwijks Noortje Johannan jälkeläisnarttuihin Beitske ja Fashra Ruchiëng Beauty Dogs. Myös Suomessa on runsaasti koiria näistä linjoista. Haskerhûs kennelin koiria tuotiin Suomeen vuosien 1995–1996 aikana peräti seitsemän, kolme urosta ja neljä narttua, joista ainoastaan yksi uros ei ole jatkanut sukua.

Hollannissa vuonna 1985 syntyneet Amorus kennelin veljekset Wammes, Wobbe ja Wodan olivat aikansa käytetyimpiä jalostuskoiria. Niillä on ensimmäisen polven jälkeläisiä yhteensä 107 ja toisen polven jälkeläisiä 687. Nämä koirat löytynevät jokaisen tämän päivän schapendoesin sukutaulusta kun mennään riittävän kauas historiaan.

Rodun alkuaikojen kasvatusta- ja kehitystyössä mukana ollut Annigje Schneider-Louter, kennel Warwinckel, aloitti kymmenen vuotta kestäneen kasvatustyönsä yhdellä rodun kantakoirista, vuonna 1955 syntyneellä nartulla Tirza. Schneider-Louterin kasvateista erityisesti uros Benjamin van de Warwinckel on jäänyt historiaan esiintymällä monissa kuvissa kasvattajansa kanssa, vaikka jälkeläisiä koiralla itsellään ei ollut kuin 22 ja toisen polven jälkeläisiäkin vain 61.

Vaikka yksittäisen koiran runsasta jalostuskäyttöä on rodun alkuaikoina pyritty välttämään, vuonna 1998 syntyneellä hollantilaisella nartulla, Urgje de la Richesse, on jälkeläisiä ensimmäisessä polvessa 37 ja toisessa polvessa peräti 539. Näillä nartun toisen polven jälkeläisillä on lähemmäs tuhat jälkeläistä, jos ei jo ylikin.

Rodun suurin ongelma tänä päivänä niin Suomessa kuin muissa maissa on ns. matadorijalostus. Toistaiseksi tämä yksittäisten urosten liiakäyttö ei kuitenkaan ole johtanut vakavien sairauksien suureen leviämiseen. Rodulla esiintyvät sairaudet ovat lähinnä yksittäistapauksia, eivätkä merkittävästi liity mihinkään tiettyyn sukulinjaan.

Suomalaiskoirista runsaimmin lisääntynyt yksilö on Hollannista Ranskaan myyty ja sittemmin Suomeen tuotu, vuonna 1988 syntynyt uros Utrecht de la Richesse, jolla on ensimmäisen polven jälkeläisiä 101 ja toisen polven jälkeläisiä 668. Suomessa näistä ensimmäisen polven jälkeläisistä on syntynyt kuitenkin vain 47 ja toisen polven jälkeläisistä 85.

Taulukko 8.

HISTORIASSA MERKITTÄVIÄ JA/TAI RUNSASTI KÄYTETTYJÄ JALOSTUSKOIRIA	
Urokset (1. ja 2. polven jälkeläismäärä)	Nartut (1. ja 2. polven jälkeläismäärä)
» 1985 – Wammes/Wobbe/Wodan Amorus (107/687)	» 1979 – Schoontje Amorus (26/171)
» 1988 – Utrecht de la Richesse (101/668)	» 1984 – Fancy-Flair van Snuffel-Knuffel (8/42)
» 1990 – Fritske Ruchiëng Beauty Dogs (201/345)	» 1987 – Reeuwijks Noortje Johanna (60/410)
» 1991 – Oscar XOLD (72/201)	» 1988 – Wietske de la Richesse (19/201)
» 1991 – Pantouf XVEL (74/600)	» 1989 – Beitske Ruchiëng Beauty Dogs (20/283)
» 1991 – Wolfgang van de Stam Dolerna (68/451)	» 1990 – Fashra/Femke Ruchiëng Beauty Dogs (45/350)
» 1994 – Cado Cadetje van Wietse Sebastiaan	» 1991 – Warrig van de Stam Dolerna (35/196)
» 1997 – Pharazon de la Vallée du Doux (94/172)	» 1995 – Zinderella Rockefeller Of Magic Dog Garden (27/192)
» 1999 – Vulcanos de la Richesse (34/293)	» 1996 – Filippa van Wietse Sebastiaan (33/341)
» 2002 – Caruso/Chinook/Chichi de la Richesse (232/432)	» 1997 – Peewee de la Vallée des Troglodytes (36/230)
» 2005 – Felipe/Ferdinand de la Richesse (174/374)	» 1998 – Urgje de la Richesse (37/539)

4.1.4. Yhteenveto populaation rakenteesta ja jalostuspohjasta

Schapendoesien rekisteröintimäärät ovat Suomessa vaihdelleet viiden viime vuoden aikana (2009–2013) runsaasti. Alimmillaan Suomessa syntyneitä pentuja on vuosittain rekisteröity 63 ja enimmillään 95. Kymmenen viime vuoden aikana rotuun on tullut monia uusia kasvattajia, joiden määrä on kaksinkertaistunut. Aktiivisia kasvattajia, jotka ovat kasvattaneet vähintään yhden pentueen viimeksi kuluneen kahden vuoden (2011–2013) aikana, on tällä hetkellä 23, joista 21:llä on kennelnimi. Rekisteröintimäärät ovat laskeneet huippuvuoden 2008 jälkeen, jolloin pentuja rekisteröitiin 108.

Rodun geneettisen monimuotoisuuden tukemiseksi on vuonna 2010 teetetty monimuotoisuuskartoitus. Rotuyhdistyksen keväällä 2013 hyväksymät kasvatusohjeet suosittelevat parituskumppanien valitsemista mahdollisimman erilaisista haplotyypeistä. Yksittäisen koiran jälkeläismäärä saa olla korkeintaan 5% edellisen neljän vuoden aikana rekisteröidyistä Suomessa syntyneistä pennuista. Tällä hetkellä yksilöä kohden saisi olla enintään 15 jälkeläistä (rekisteröinnit 2010-2013).

Rodun tehollisen populaation kymmenen viime vuoden keskiarvo on 50. Alimmillaan se on ollut 40 ja ylimmillään 58. Kasvatusohjeiden mukaan uusintayhdistelmiä suositellaan tehtäväksi vain niissä tapauksissa, joissa pentueeseen on rekisteröity korkeintaan kaksi pentua. Uusintayhdistelmiä on tehty muutamia, myös isommilla pentumäärillä.

Urosten laaja-alaisempi jalostuskäyttö helpottaisi tilannetta tehollisen populaation kannalta, mutta rodussa lisääntyvä kaihi sekä sen mahdolliset kantajat tekevät jalostusvalinnoista haastavia. Näyttelymenestys ohjaa voimakkaasti koirien ja sukujen jalostusvalintaa – geneettinen monimuotoisuus ja ulkomuodollisesti ihanteellinen schapendoes eivät välttämättä kulje käsi kädessä.

Käytetyimpien 15 jalostusuroksen listasta 2/3 on tuontikoiria, suomalaisurokset ovat pääosin aikansa menestyneimpiä näyttelykoiria. Erityisesti tuontiurosten urosjälkeläisten on vaikea päästä jalostuskäyttöön niin kauan kuin isäkoira itse on jalostuskäytössä. Nartuissa puolestaan ainoastaan 1/3 on tuontikoiria ja osalla suomalaisista kasvattajista on muodostunut jo selkeitä omia narttulinjoja joihin hankitaan käyttökelpoisia uroksia ulkomailta. Käytetyimmistä jalostuskoirista viimeiseltä kymmeneltä vuodelta löytyy koiria erilaisista suvuista, mutta Suomen kannassa ne sekoittuvat hyvin nopeasti seuraavissa sukupolvissa taas lähisukulaisiksi.

Viimeisen 10 vuoden aikana schapendoesien keskimääräinen jalostuskäytön ikä on uroksilla ja nartuilla noin neljä vuotta. Tuontiuroksia käytetään huolettomammin heti nuorella iällä.

4.2. Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet

4.2.1. Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta

Schapendoes on paimenkoirarotu, jota on käytetty lammaslaumojen paimennukseen. Tehtävä edellytti hyvää kestävyyttä, nopeutta ja liikkuvuutta. Rodun muita ominaispiirteitä ovat älykkyyys, kyky työskennellä itsenäisesti ja hypätä ketterästi. Schapendoesin tulee olla todellinen paimenkoira luonteeltaan, ruumiiltaan ja sielultaan.

Schapendoes on normaalisti ja tasapainoisesti rakentunut paimenkoira, jolla on valpas ja rohkea luonne. Se on tarkkaavainen, iloinen, eloisa, ystävällinen ja temperamentikas. Se on erittäin kiintynyt ja uskollinen tutuille ihmisille.

Rotumääritelmässä sanotaan, että rotua käytettäisiin edelleen työkoirana, mutta todellisuudessa näin ei ole. Rotu on pääasiassa seura- ja harrastuskoira.

4.2.2. Jakautuminen näyttely- / käyttö- / tms. –linjoihin

Schapendoes ei ole jakautunut erilaisiin linjoihin. Rodun populaatio on niin pieni, että kaikki mahdollinen jalostusmateriaali on pidettävä käytössä.

4.2.3. PEVISA-ohjelmaan sisällytetty luonteen ja käyttäytymisen ja/tai käyttöominaisuuksien testaus ja/tai kuvaus

Rotu ei kuulu PEVISA-ohjelmaan.

4.2.4. Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa

Schapendoes luokitellaan seurakoiraksi, eikä siltä vaadita käyttökoetulosta muotovalioarvon saavuttamiseksi. Alkuaikojen jälkeen sitä ei ole juurikaan käytetty työkoirana, ja sen pääasiallinen tehtävä onkin toimia koko perheen seurakoirana sekä nykyään myös aktiivisena harrastuskoirana monissa eri lajeissa. Rodulla oli oikeudet palveluskoirakokeisiin vuosina 2004–2011, mutta niiden säilyttämiseksi ei tehty riittäviä tuloksia vaaditussa ajassa. Paras tapa arvioida schapendoesin luonnetta on luonnetestien ja MH-luonnekuvauksien perusteella. Näiden lisäksi saatiin kattava otanta vuonna 2013 suoritetusta luonnekyselystä, johon saatiin vastaukset 192 koiran luonteesta.

Luonnekysely 2013

Luonnekyselyssä käytiin läpi erilaisia arkielämän tilanteita sekä koirien elinolosuhteita. Suuri osa (83%) kyselyyn vastanneista koirista asui omakotitalossa tai rivi-/luhtitalossa, vain melko pieni osa asui kerrostalossa ilman omaa pihaa. Hieman vajaalla puolella (43%) vastanneista perheistä oli lapsia, ja enemmistöllä (80%) oli myös muita koiria. Muutamaa (2%), osittain myös tarhassa asuvaa koiraa lukuun ottamatta schapendoesit asuvat sisällä perheen kanssa. Ilmoitetuista lähes kaikki (87%) kyselyyn vastanneista koirista olivat fyysisesti terveitä. Joitain (1%) ohimeneviä sairastapauksia ilmoitettiin, mutta niillä ei ollut vaikutusta koiran päivittäiseen käytökseen. Muutamalla (2%) kroonisesti sairaalla koiralla oli havaittavissa aggressiivista käytöstä, jotka koirien omistajien mukaan liittyi kipuun, mikä ilmeni esimerkiksi kosketusherkkyytenä. Schapendoesit ovat aktiivisia ulkoilijoita ja vastausten perusteella suuri osa (97%) koirista pääsee ulkoilemaan omistajansa kanssa 2-3 kertaa päivässä. Ulkoilu-aika vaihteli 30 minuutista yli kahteen tuntiin. Monet (78%) koirat pääsevät ulkoilemaan lähes päivittäin vapaana ja vain vähemmistö (22%) pääasiassa hihnassa. Omistajilleen schapendoes on pääasiassa (87%) koti- ja harrastuskoira, kasvattajille koirat ovat myös potentiaalisia jalostusyksilöitä.

Monet (88%) koirat joutuvat olemaan päivittäin yksin työpäivän ajan, noin 6-9 tuntia. Lapsiperheissä aika on lyhyempi, ja myös vanhemmilla koiranomistajilla on enemmän aikaa olla kotona koiran kanssa.

Koirat ovat pääasiassa (89%) tulleet uuteen kotiinsa heti luovutusikäisenä, muutama koira hieman sen jälkeen. Kymmenkunta koiraa ovat vaihtaneet kotia myöhemmällä iällä. Emoistaan pennut on usein vierotettu siinä vaiheessa kun ne ovat muuttaneet uuteen kotiinsa. Sijoituskoiriksi muuttaneet pennut ovat vieroittuneet äidistään 6-8 viikon ikäisenä.

Sosiaalistaminen on erittäin tärkeää: siitä on kiinni elämän helppous tai hankaluus tulevaisuudessa. Kyselyn perusteella pienet schapendoes-pennut ovat sosiaalistumiskaudellaan (7 viikkoa – 1 vuosi) tavanneet uusia aikuisia ihmisiä vähintään viikoittain, osa jopa päivittäin. Pennut ovat tavanneet pieniä lapsia enemmän lapsiperheissä kuin lapsettomissa talouksissa. Vastaukset jakaantuivat tasaisesti muutamana kerran kuukaudessa ja päivittäin tapahtuviin kohtaamisiin lasten kanssa. Vieraisiin koiriin on tutustuttu samalla tavalla kuin ihmisiin: monet pennuista ovat sosiaalistumiskaudella tavanneet vieraan koiran viikoittain. Matkustamiseen pentuja on totutettu lähinnä omalla autolla liikuttaessa, julkisilla kulkuvälineillä harvoin tai ei lainkaan. Noin puolet vastauksen antaneista olivat käyneet koiran kanssa pentukoulussa, ja kolme neljäsosaa olivat harjoitelleet yksinoloa. Neljä koiraa on vaihtanut kotia aikuisiällä käytösongelmien vuoksi, vain yhden kohdalla oli turvauduttu ongelmakoirakouluttajan apuun ongelmien ratkaisemiseksi,

muiden ongelmat uudessa kodissa olivat hallittavissa tai niitä ei juuri ollut. Muutaman koiran omistaja oli harkinnut koiran uudelleensijoittamista käytösongelmien vuoksi.

Kyselyn perusteella noin 30% schapendoeseista reagoi erilaisiin ääniin muutenkin kuin vain huomioimalla ne. Ääniherkkyys tulee ottaa huomioon jalostuksessa. Seitsemän koiraa (4%) hermostuu ukkosesta vähän, 11 (6%) pelästyy ja rauhoittuu kun ääni loppuu, ja kahdeksan (4%) menee paniikkiin ja/tai yrittää paeta. Ilotulituksesta hieman hermostuu 29 (15%) koiraa, 15 (8%) pelästyy ja rauhoittuu kun ääni loppuu, ja kahdeksan (4%) menee paniikkiin ja/tai yrittää paeta. Ampumisesta hieman hermostuu 21 (11%) koiraa, 22 (11%) pelästyy ja rauhoittuu kun ääni loppuu, ja 10 (5%) menee paniikkiin ja/tai yrittää paeta. Vastausten perusteella ääniherkkyys on havaittu jo varhaisella iällä ja vanhemmiten reagoiminen ääniin voimistuu. Kahta koiraa on äänipelon vuoksi lääkitty ilman merkittävää apua.

Kotona schapendoes on kyselyvastausten perusteella pääasiassa helppo kaikkia kohtaan. Lapsilla on auktoriteettiongelmia 15 (8%) koiran kanssa. Hoitotoimenpiteitä pidetään vaikeana 33 (17%) koiran kanssa, viittä koiraa pidetään yleisesti vaikeana kotiooloissa. Ruokiaan tai lelujaan vahtii kolme (1,5%) koiraa. Kolme (1,5%) koiraa osoittavat kotiooloissa pelkoa jotakuta kohtaan ja viisi (2,5%) koiraa osoittavat aggressiivisuutta. Perheenjäsenet eivät kuitenkaan osoita pelkäävänsä koiraa, eivätkä koirat osoita pelkoa tai aggressiivisuutta perheen muita koiria kohtaan.

Kotiooloissa schapendoes on pääasiassa rauhallinen ja hiljainen. Se saattaa aktivoitua liikkumaan omistajansa perässä huoneesta toiseen ollakseen lähellä. Vajaa kolmasosa koirista ovat kotiooloissa vilkkaita, ja niistä muutama (3%) häiritsevän vilkkaita. Pääasiassa (62%) koirat jäävät levollisina yksin kotiin, joskin neljäsosa kyselyyn vastanneista koirista tuhoaa tavaroita yksin ollessa. Näissä tapauksissa koirat ovat yleensä nuoria. Kahdeksan (4%) koiran on ilmoitettu kärsivän eroahdistuksesta.

Vastaukset koirien reaktioista kotiin tulevia vieraita kohtaan ovat jakaantuneet useammalle vaihtoehdolle, mutta pääasiassa koirat ottavat vieraat ystävällisesti vastaan. Innokkaita ja riehakkaita vieraita kohtaan oli 58 (30%) koiraa, ystävällisiä ja avoimia 90 (47%), ystävällisiä mutta hieman pidättyväisiä 28 (14,5%), varautuneita yhdeksän (4,5%), vihamielisiä kolme (1,5%) ja välinpitämättömiä yksi (0,5%) koira. Koirat ottavat vieraat useimmiten vastaan haukkuen, mutta tilanteen rauhoittuessa koiratkin palaavat usein omalle paikalleen lepäilemään. Erilaiset vierailijat saavat jossain määrin aikaan erilaisia reaktioita: lapset aiheuttavat useimmiten lisää innostusta, kun taas miehet, juopuneet tai esimerkiksi pyörätuolit saivat muutamat koirat epävarmemmaksi.

Kodin ulkopuolella schapendoes on hieman rauhallisempi vieraita kohtaan kuin kotonaan. Pääasiassa koirat ovat ystävällisiä ja avoimia, osa hieman pidättyviä. Ystävällisesti ja avoimesti vieraisiin suhtautui 82 (43%) koiraa, 45 (23,5%) oli ystävällisiä mutta hieman pidättyviä. Välinpitämättömästi suhtautui 28 (14,5%) koiraa, innokkaita ja riehakkaita oli 23 (12%) koiraa ja varautuneita 12 (6%) koiraa. Suurimmalle osalle vastaantulijan ”laadulla” ei ollut merkitystä, mutta joissain tapauksissa miehet, juopuneet tai pyörätuolin kanssa kulkevat saivat koirat varautuneemmiksi.

Vieraita koiria kodin ulkopuolella kohdatessaan koirat ovat enimmäkseen hieman pidättyviä tai jopa varautuneita, mikä ilmenee usein remmissä rähisemisenä. Innokkaita ja riehakkaita koiria oli 18 (9%), ystävällisiä ja avoimia 59 (31%), ystävällisiä mutta hieman pidättyviä 34 (18%),

varautuneita koiria oli 42 (22%), välinpitämättömiä 18 (9%), pelokkaita 12 (6%) ja vihamielisiä 7 (3,5%). Suurimmalle osalle vastaantulijan ”laadulla” ei ollut merkitystä, joissain tapauksissa isot tai ”väärän” rotuiset koirat aiheuttivat suuremman negatiivisen reaktion.

Kyselyyn vastanneista 38 (20%) oli sitä mieltä, että koira reagoi asioihin eri tavalla kodin ulkopuolella, 13 (7%) ei osannut vastata ja loput olivat sitä mieltä, ettei koiran reagoiminen muutu. Kodin ulkopuolella eri tavalla käyttäytyvät koirat olivat usein pelokkaampia ja ne haukkuivat herkemmin.

Vastatuista koirista 26 (13,5%) oli purrut/näykkäissyt ihmistä. Useimmat tapaukset olivat koiran kiihtyessä (esim. lasten juoksuleikeistä) esiintyneitä näykkäisyjä tai äkillisestä kiputilasta (esim. tallattu nukkuvan koiran päälle) aiheutunut puraisu. Tapaukset ovat kuitenkin olleet kaikki melko lieviä eikä pahoja vammoja ole syntynyt.

Pureminen/näykkäminen ei ole seurakoiralle toivottavaa käyttäytymistä.

Luonnetesti

Lähde: Luonnetesti – mitä ja miksi? – Jorma Lankinen (julkaistu alun perin Riiseni-lehdessä 4/2012) -

<http://www.sksk.fi/object/5254c5a9b002edcf42bf0918fa0f08f6f54>

Lainattu teksti kursivoituna.

Suomalainen luonnetesti on otettu käyttöön vuonna 1976 ja perustuu pääperiaatteissaan Ruotsin armeijan 1900-luvun alun työkoirien soveltuvuustesteihin. Kuluneen kahdenkymmenen vuoden aikana testiä on jatkuvasti kehitetty vastaamaan paremmin nykypäivän harrastus- ja seurakoirien perusominaisuuksia.

Alkuaikojen teknisesti aina samalla kaavalla ja voimalla suoritettu testi on vuosien kuluessa muuttunut paremmin huomioimaan koirien perusluonteen, ja nykyisin jokainen testin osuus suoritetaan aina koiran ehdoilla. Periaatteessa luonnetesti etsii kaikissa suorituksissa reaktioita, ja toisilla koirilla nämä saadaan näkyviin huomattavasti pienemmillä ärsykkeillä kuin toisilla. Testitilanteen mm. hyökkäyksien voima riippuu aina testattavasta koirasta. Näin pyritään varmistamaan, ettei koiralle jää testitilanteesta traumoja kotiin vietäväksi. Yksi testituomarin tärkeimmistä tehtävistä onkin estää koiran liiallinen rasittaminen. Tämän tehtävän tulee aina olla tärkeämpää kuin yleisön viihdyttäminen.

Vaikka ympäristö ja kokemukset vaikuttavat voimakkaasti luonteen kehitykseen, luonteen eri osa-alueet ovat aina myös vaihtelevassa määrin perimän muovaamia. Jotta voitaisiin arvioida, millaista luonnetta jokin koira kenties periyttää, on saatava selville sen oma fenotyyppi luonteen osalta. Siitä on mahdollista saada kohtuullisen luotettavaa tietoa luonnetestien kautta. Luonnetestissä koiran käyttäytymistä mitataan standardoidusti luonteen tiettyjä eri osa-alueita vuoron perään kuormittaen, jolloin erilaiset käyttäytymismallit tulevat esiin ja niitä voidaan verrata toisten samanrotuisten sekä myös erirotuisten koirien saamiin tuloksiin.

Suomessa ensimmäinen schapendoes luonnetestattiin vuonna 1995. Vuoden 2013 loppuun mennessä koiria on testattu yhteensä 90, 50 urosta ja 40 narttua, eli 7,1 % kaikista rekisteröidyistä koirista (1993–2013).

Schapendoes-yhdistys järjesti ensimmäisen oman luonnetestinsä vuonna 2006, jolloin testattiin 10 koiraa. Tämän jälkeen testi järjestettiin vuosittain, mutta osallistujamäärien vähetessä luonnetesti on viime vuosina päätetty järjestää joka toinen vuosi ja välivuotena MH-luonnekuvaus mahdollisuuksien mukaan. Luonnetesteissä käyvien koirien määrä on huomattavasti alhaisempi niinä vuosina, jolloin yhdistys ei järjestä luonnetestiä.

Taulukko 9.
Rodun nykytilanne ja ihanne

	NYKYTILANNE	TAVOITE
Toimintakyky	Pieni Kohtuullinen	Kohtuullinen Suuri
Terävyys	Pieni ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua	Pieni ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua
Puolustushalu	Pieni	Pieni
Taisteluhalu	Pieni	Kohtuullinen
Hermorakenne	Hieman rauhaton	Hieman rauhaton Tasapainoinen (aikaisemmin suhteellisen rauhallinen)
Temperamentti	Erittäin vilkas	Vilkas
Kovuus	Hieman pehmeä Pehmeä	Hieman pehmeä
Luoksepäästävyys	Hyväntahtoinen, luoksepäästävä, avoin	Hyväntahtoinen, luoksepäästävä, avoin
Laukauspelottomuus	Laukausvarma Laukauskokematon	Laukausvarma

Ominaisuudet arvioidaan kuusiportaisella asteikolla +3 ... -3, jolla negatiiviset arvosanat ilmentävät ei-toivottua käyttäytymistä. Useimmissa arvosanoissa testin kannalta korkein arvosana +3 ei suoraan kuvaa testattavan ominaisuuden suurinta tasoa tai voimaa, esimerkiksi puolustushalun +3 arvosana annetaan kohtuullista halua osoittavalle koiralle – suuri tai erittäin suuri hillitsemätön puolustushalu alentaa arvosanaa. Vain toimintakyvyn ja hermorakenteen arvostelussa korkein arvosana vastaa ominaisuuden suurinta voimakkuutta. Kullekin ominaisuudelle on lisäksi määritelty kerroin (1–35), jolla kerrottuna annetut arvosanat muodostavat testin loppupisteet. Kertoimet on määritetty testattavien ominaisuuksien koulutettavuuden peittämiseksi: esimerkiksi koiralle helposti koulutettavan puolustushalun kertoimena on 1, kun taas hermorakenteen kerroin on 35. Poikkeuksena on suhtautuminen ampumiseen, joka arvioidaan vain asteikolla + ja -. Miinus ilmaisee koiran suhtautuneen voimakkaan pelokkaasti ampumiseen.

Testin loppupistemäärä ei käytännössä kerro lähestulkoon mitään itse koirasta, vaan tulos on luettava eri osa-alueiden arvosanoista. Testin maksimipistemäärä, 300 pistettä, ei suinkaan ole optimi kaikille koiraroduille. Testituloksia tarkasteltaessa tulee aina muistaa rodun alkuperäinen tarkoitus ja verrata tuloksia sen vaatimuksiin. Esimerkiksi seurakoiraroduille testin optimiarvot (suuri taisteluhalu, vilkas temperamentti, kohtuullinen terävyys jne.) eivät kuulu, eikä niitä tule testituloksessa toivoakaan.

Suomalaisen luonnetestin tuloksissa arvioidaan koiran yhdeksää eri ominaisuutta.

1) Toimintakyky – *Toimintakyvyn arvosana kuvaa koiran kykyä tehdä ratkaisuja erilaisissa tilanteissa, ja sitä ilmaisee yhtä lailla puolustautuminen kuin pakokin.*

Toimintakyvyttömyys ilmenee joko koiran pyrkimyksenä mitätöidä tilanne tai sen jähmettyminen paikoilleen mitään tekemättömäksi.

Toistaiseksi schapendoesin toimintakyky painottuu plussan puolelle, mutta valitettavasti miinusmerkkiset tulokset ovat lisääntyneet. Puolella (49 %) testatuista koirista on kohtuullinen toimintakyky, 45,5 prosentilla on alhainen toimintakyky, ja muutamalla koiralla on suuri toimintakyky (3,5 %). Jälkimmäisten koirien jalostuskäyttöä tulisi suosia jos mahdollista. Kahdella koiralla on riittämätön toimintakyky. Itsenäisesti toimivalla paimenkoiralla tulisi olla riittävästi toiminta- ja ratkaisukykyä selvitäkseen alkuperäisestä tehtävästään. Nämä ominaisuudet helpottavat koiran selviytymistä myös normaalielämässä.

2) Terävyys – *Terävyys on koiran taipumusta reagoida aggressiivisesti sitä uhkaavaa ihmistä kohtaan. Mitä terävämpi koira on, sitä pienemmästä ärsytyksestä se käyttäytyy aggressiivisesti.*

Kaikki testatut schapendoesit ovat saaneet positiivisen tuloksen. Näistä yksikään koira ei osoita jäljelle jäävää hyökkäyshalua. Tuloksen pieni (+1) on saanut 69% testatuista koirista ja tuloksen kohtuullinen (+3) 31%. Saadut tulokset vahvistavat kuvaa rodun ihmisystävällisestä ja sosiaalisesta luonteesta.

3) Puolustushalu – *Puolustushalu on koiran perinnöllinen halu puolustaa laumaansa. Tätä kuten muitakin ominaisuuksia arvioitaessa pyritään luonnetestissä arvioimaan nimenomaan halua, ei opittua kykyä. Koiran toiminnan voimakkuus sen puolustaessa ohjaajaansa ei vaikuta arvosanaan, tärkeämpää on mm. sen asema ohjaajaan ja hyökkääjän nähden. Kun koira pyrkii pysymään ohjaajan ja hyökkääjän välissä osoittamatta minkäänlaista aggressiivisuutta, voidaan katsoa sillä selvästi olevan puolustushalua, kun taas ohjaajan selän takaa voimakkaastikin haukkuvalla ja murisevalla koiralla saattaa olla puutteita tässä ominaisuudessa.*

Suurimmalla osalla testatuista koirista on pieni (46,5%) tai kohtuullinen, mutta hillitty (35,5%) puolustushalu. Muutama yksilö (3,5%) on osoittanut suurta, mutta hillittyä puolustushalua, ja saman verran on ollut niitä koiria, jotka ovat olleet haluttomia puolustamaan itseään tai omistajaansa. Rodun ystävälliseen ja avoimeen luonteeseen ei kuulu suuri puolustushalu, eikä se kuulu sen alkuperäiseen työhönkään koossa pitävänä lammaspaimenena. Koiralla tulisi olla kuitenkin terve itseluottamus, jonka turvin se pystyisi edes ilmoittamaan mahdollisesta uhkasta.

4) Taisteluhalu – *Taisteluhalu on koiran perinnöllinen halu käyttää ruumistaan leikkimieliseen (tai todelliseen) taisteluun saavuttaakseen haluamansa päämäärän. Tämä ilmenee useimmiten leikkimishaluna. Fyysisesti väsyessään koira jatkaa toimintaa nimenomaan taisteluhalunsa avulla.*

Schapendoesin taisteluhalu on huomattavasti miinuksella: pienen taisteluhalun koiria on 53,5%, riittämättömän taisteluhalun 16,5% ja taisteluhaluttomia 1%. Plussan puolella löytyy kohtuullisella taisteluhalulla varustettuja koiria 27,5% ja suurella taisteluhalulla 1%. Rodun luonnetestiprofiilin tavoitteeksi taisteluhaluksi on asetettu kohtuullinen (+2). Pieni taisteluhalu yhdistettynä alentuneeseen toimintakykyyn voi merkittävästi heikentää koiran elämänlaatua. Jalostusvalinnoissa tulee huomioida koirien luonteet paremmin.

5) Hermorakenne – *Koiran hermojen vahvuus on sen tärkeimpiä jokapäiväiseen elämään vaikuttavia tekijöitä. Tämä ominaisuus ei ole mitenkään omistajan vaikutettavissa. Syntyään hermoheikkoa koira ei voi esimerkiksi pentuajan totuttamisella parantaa. Samoin perimältään hyvähermoinen koira kestää elämässään merkittävästi enemmän ”kolhuja” ilman, että ne vaikuttavat sen käyttäytymiseen. Hermorakennetta tarkkaillaan koko luonnetestin ajan. Optimissaan koiran tulisi kohdata järkkymättä kaikki testiin kuuluvat oudot tilanteet.*

Schapendoes on luonnetestitulosten valossa hieman rauhaton rotu. Ihanneprofiilin mukaan rodun tulisi olla hieman rauhaton (+1a) tai jopa tasapainoinen (+2).

Tuloksen +1 on saanut 92% testatuista koirista. Muista testatuista koirista 3,5% on ollut suhteellisen rauhallisia (+2) ja 4,5% koirista vähän hermostuneita (-1). Suomessa tehdyistä schapendoesien luonnetesteistä vain yksi on keskeytetty omistajan toiveesta. Rodun stressinsietokyky joutuu selvästi koetukselle testin edetessä, mutta hieman rauhaton koira vielä selviää siitä. Hieman rauhaton on myös muilla roduilla ylivoimaisesti yleisin hermorakenteen arvosana.

6) Temperamentti – *Temperamentti on koiran kyky havainnoida ympäristöään ja toimia sen mukaisesti. Kyse ei ole ainoastaan sen nopeudesta reagoida, vaan optimissaan koiran tulisi havaita kaikki siihen vaikuttavat ympäristön tapahtumat ilman viivettä ja reagoida niihin. Temperamentin ollessa liian vilkas kaikki ympäristön tapahtumat häiritsevät koiran keskittymistä tilanteisiin.*

Ihanneprofiilin mukainen schapendoes on vilkas (+3). Saadut tulokset jakautuvat melko tasaisesti plussan puolelle: 40% koirista on erittäin vilkkaita, 27,5% kohtuullisen vilkkaita ja 25,5% vilkkaita. Ainoastaan 6,5% testatuista koirista oli häiritsevän vilkkaita (-1). Rotumääritelmässä schapendoesia kuvaillaan tarkkaavaisesti ja eloisaksi koiraksi. Rodun kasvattaja, tuomari ja rotumääritelmän tulkinnan kirjoittanut hollantilainen Annigje Schneider-Louter kirjoittaa, ettei rodun kuulu kuitenkaan olla hermostunut eikä etenäkään ”eloton”, vaan sen tulee olla valpas (eloisa). Schapendoes joka ei ole temperamentikas, ei ole rodunomainen.

7) Kovuus – *Kovuudella tarkoitetaan koiran taipumusta muistaa sille epämiellyttäviä (ja muitakin) kokemuksia ja välttää niiden kohtaamista uudelleen. Tämä ominaisuus on ratkaisevassa asemassa koiran käyttäytymisen ilmenemiseen. Perimältään pehmeän koiran näkyvä käyttäytyminen muuttuu etenkin sen elämän alkuvaiheessa paljonkin kokemusten perusteella, kun taas kova koira ei anna näiden vaikuttaa käytökseensä.*

Ihanneprofiilin mukainen schapendoes on hieman pehmeä (+1).

Testatuista schapendoeseista 77,5% on saanut tuloksen hieman pehmeä (+1) ja pehmeäksi (-2) on arvioitu 16,5%. Kaksi koira on arvioitu kohtuullisen kovaksi (+3). Hieman pehmeä koira pärjää nyky-yhteiskunnassa hyvin, sillä se on omistajansa helposti koulutettavissa ja muistaa riittävästi ikäviä asioita selvittääkseen hengissä myös nyky-ajan vaaroista niin kaupungissa kuin maalla. Liian pehmeä luonne saattaa kuitenkin johtaa ongelmiin kun koira muistaa kaikki mahdolliset ikävät tapaukset elämänsä aikana. Tällainen yksilö saattaa tuottaa omistajalleen paljon työtä ja murhetta, ja myös koiran oma elämänlaatu kärsii liiasta pehmeystestä.

8) Luoksepäästävyys – Luoksepäästävyyttä mitataan koiran suhtautumisella vieraaseen, ystävällisesti käyttäytyvään ihmiseen. Koiran tulisi antaa tämän ottaa kontakti ja koskea itseensä.

Suuri osa (80%) testatuista schapendoeseista on rodulle tyypillisesti hyvántahtoisia, luoksepäästäviä ja avoimia. Hyvántahtoisia, mutta hieman pidättyväisiä koira oli testatuista 19%, mikä sekin on paimenkoiralle hyväksyttävä tulos. Rotumääritelmä sanoo, että rotu on erittäin kiintynyt ja uskollinen tutuille ihmisille. Yksi testatuista koirista on saanut tuloksen selvästi pidättyväinen (-1), jota tulee pitää rodulle suurena virheenä. Tätä ominaisuutta ei tule jalostuksessa katsoa läpi sormien, vaan rodun avoin ja valpas luonne tulee säilyttää, jo koiran oman elämänlaadun vuoksi.

9) Suhtautuminen ampumiseen – Luonnetestiin kuuluu aina kaksi 9 mm pistoolilla ammuttua laukausta. Koiran tulisi säilyttää toimintakykynsä laukauksista huolimatta. Laukaukset ammutaan testin viimeisenä osiona, jotta mahdollisesti ampumiseen voimakkaasti reagoivien koirien muut ominaisuudet saadaan arvioitua ilman laukausten aiheuttamaa painetta.

Suuri osa (73,5%) schapendoeseista on suhtautunut laukauksiin varmasti, pieni osa (24,5%) on reagoinut hieman ja vain kaksi (2%) koira ovat olleet laukausalttiita. Yksikään koira ei ole ollut laukausarka. Ääniherkkyyttä rodussa on kuitenkin havaittu, erityisesti vanhemmiten lisääntyvänä ominaisuutena. Jalostuksessa ääniherkkyyteen tulee kiinnittää huomiota, sillä se saattaa vaikuttaa merkittävästi koiran elämänlaatuun.

Taulukko 10.

Luonnetestitulokset osa-alueittain 1995–2013

TESTIOSIO	-3	-2	-1	+1	+2	+3
Toimintakyky		2 (2%)	41 (45,5%)	44 (49%)	3 (3,5%)	
Terävyys				62 (69%)		28 (31%)
Puolustushalu			3 (3,5%)	42 (46,5%)	3 (3,5%)	32 (35,5%)
Taisteluhalu	1 (1%)	15 (16,5%)	48 (53,5%)		25 (27,5%)	1 (1%)
Hermorakenne			4 (4,5%)	83 (92%)	3 (3,5%)	
Temperamentti			6 (6,5%)	36 (40%)	25 (27,5%)	23 (25,5%)
Kovuus		15 (16,5%)		70 (77,5%)		2 (2%)
Luoksepäästävyys			1 (1%)		18 (19%)	72 (80%)

TESTIOSIO	ARKA	ALTIS	ÄRTYISÄ	KOKEMATON	VARMA
Laukauspelottomuus		2 (2%)		22 (24,5%)	66 (73,5%)

MH-luonnekuvaus

Lähde: Mikä on MH-luonnekuvaus?, Heli Väätäjä - <http://helivaataja.blogspot.fi/2013/02/mika-on-mh-luonnekuvaus.html>
Lainattu teksti kursivoituna.

MH -luonnekuvaus (MH = Mentalbeskrivning Hund) on kaikille koiraroduille tarkoitettu koiran luonteen ja persoonallisuuden kuvaus. MH-luonnekuvauksen tarkoituksena on kerätä aineistoa koiran käyttäytymisestä – MH-kuvauksen järjestämisohjeessa määritellyissä tilanteissa. Tilanteet on määritelty siten että niissä pyritään tarkastelemaan keskeisiä koiran reaktioita ja saamaan siten tietoa koiran periytyvistä luonteen ja persoonallisuuden piirteistä. Koiran luonne ja persoonallisuus vaikuttavat sen kykyyn selviytyä arjessa ja sen mahdollisissa erityisissä käyttötarkoituksissa.

Tarkastelemalla rodun kuvaustuloksia saadaan tietoa rodulle tyypillisestä luonteesta. Jotta rodun luonteesta saadaan kattava ja todellisuutta vastaava kuva ja jotta kerättyä tietoa voidaan hyödyntää jalostuksessa (jalostusvalinnoissa ja jalostuksen ohjauksessa) sekä jalostuksen seurannassa, on tärkeää, että

- *MH-kuvattavana käy kaikenlaisia yksilöitä,*
- *MH-kuvataan (ja/tai luonnetestataan) riittävä määrä yksilöitä ja jälkeläisiä vuosittain ja*
- *jalostuksessa käytettävät yksilöt MH-kuvataan (ja/tai luonnetestataan).*

Kuvaustulokset ovat tarkasteltavissa Koiranetissä. Yksittäisen koiran MH-kuvaustulosta voidaan tarkastella sekä yksilönä että rodulle tyypilliseen ja ihanneluonnekuvaan (ihanneprofiili, liite 7) verrattuna.

MH:ssa on kaikkiaan kymmenen osiota, joissa kuvataan 31 koiran eri käyttäytymisreaktiota (ks. kuvauslomake, liite 6). Koiran reaktioita kuvataan viisiportaisella (1-5) reaktion voimakkuutta kuvaavalla asteikolla.

- *1 = pieni reaktio tai aktiviteetti*
- *5 = suuri reaktio tai aktiviteetti*

MH-kuvauksella voidaan luoda rodun ihanneprofiili, joka kuvaa rotumääritelmään ja rodun käyttötarkoitukseen perustuvat käyttäytymisreaktiot ihannevoimakkuuksineen. Ihanneprofiili on rotukohtainen, ja se kuvaa miten rodun tulisi käyttäytyä tietyssä tilanteessa, eli mikä on ihannetapa toimia kyseisessä tilanteessa (ks. liite 6).

Kuvauksen jokaisessa osiossa on kolme vaihetta:

Aktivointi. *Kuvauksen osiot/ärsytystilanteet aloitetaan samalla tavalla kaikille koirille, eikä aktivointia muuteta koiran mahdollisen vähäisen reaktion perusteella erilaiseksi.*

Koiran käsittely. *Käsittely ja ärsytystilanteet ovat jokaiselle koiralle voimakkuudeltaan ja järjestelyiltään samanlaiset.*

Lopetus - uteliaisuus ja jäljellejäävä pelko. *Osio/ärsytystilanne päätetään siten ettei siitä aiheudu koiralle uutta ärsytystilannetta. Koska ajalla on suuri merkitys koiran palautumiselle, toimenpiteet palautumisvaiheessa suoritetaan 15 sekunnin välein. Palautumiseen varataan riittävästi aikaa.*

Taulukko 11.
Rodun ihanneprofiili

Osa-alue	Toivotuin vaihtoehto	2. toivotuin vaihtoehto
1a) Kontakti, tervehtiminen	Ottaa itse kontaktia tai vastaa siihen	
1b) Kontakti, yhteistyö	Lähtee mukaan halukkaasti, kiinnostuu TO:sta	
1c) Kontakti, käsittely	Hyväksyy ja ottaa kontaktia	
2a) Leikki 1, leikkihalu	Leikkii - aloittaa nopeasti ja on ktiivinen	Leikkii - aktiivisuus lisääntyy/vähenee
2b) Leikki 1, tarttuminen	Tarttuu esineeseen viiveellä tai etuhampailla	
2c) Leikki 1, puruote ja taisteluhalu	Tarttuu, vetää vastaan, mutta irrottaa ja tarttuu uudestaan / Korjailee otetta	
3a) Takaa-ajo 1 ja 2	Aloittaa etenemisen hitaasti, voi lisätä vauhtia, seuraa koko matkan saalista	
3b) Tarttuminen 1 ja 2	Ei tartu, nuuskii saalista	
4) Aktiviteettitaso	Tarkkailevainen ja enimmäkseen rauhallinen, yksittäisiä toimintoja	
5a) Etäleikki, kiinnostus	Kiinnostunut avustajasta, seuraa ilman taukoja	
5b) Etäleikki, uhka/aggressio	Ei osoita uhkauseleitä	
5c) Etäleikki, uteliaisuus	Saapuu linjalle aktiivisen avustajan luo	
5d) Etäleikki, leikkihalu	Leikkii - voi tarttua varovasti, mutta ei vedä	
5e) Etäleikki, yhteistyö	On kiinnostunut leikkivästä avustajasta	
6a) Yllätys, pelko	Väistää kääntämättä pois katsettaan haalarista	
6b) Yllätys, puolustus/aggressio	Ei osoita uhkauseleitä	Osoittaa yksittäisiä uhkauseleitä
6c) Yllätys, uteliaisuus	Menee haalarin luo, kun ohjaaja on edennyt puoliväliin	Menee haalarin luo, kun ohjaaja seisoo sen edessä
6d) Yllätys, jäljellejäävä pelko	Pieni niaus tai liikkumisnopeuden vaihtelu jollain ohituskerralla	
6e) Yllätys, jäljellejäävä kiinnostus	Pysähtyy, haistelee tai katselee haalaria yhdellä ohituskerralla	
7a) Ääniherkkyys, pelko	Väistää kääntämättä pois katsettaan	
7b) Ääniherkkyys, uteliaisuus	Menee räminälaitteen luo kun ohjaaja on edennyt puoliväliin	Menee räminälaitteen luo kun ohjaaja seisoo sen vieressä
7c) Ääniherkkyys, jäljellejäävä pelko	Pieni niaus tai liikkumisnopeuden vaihtelu jollain ohituskerralla	
7d) Ääniherkkyys, jäljellejäävä kiinnostus	Pysähtyy, haistelee tai katselee laitetta yhdellä ohituskerralla	
8a) Aaveet, puolustus/aggressio	Osoittaa yksittäisiä uhkauseleitä	
8b) Aaveet, tarkkaavaisuus	Tarkkailee aaveita, lyhyitä taukoja	Tarkkailee molempia aaveita koko osion ajan
8c) Aaveet, pelko	On enimmäkseen ohjaajan edessä tai sivulla, pientä välimatkanottoa	
8d) Aaveet, uteliaisuus	Menee katsomaan, kun ohjaaja on edennyt puoleenväliin	Menee katsomaan, kun ohjaaja seisoo avustajan vieressä
8e) Aaveet, kontaktinotto aaveeseen	Ottaa itse kontaktia avustajaan	Vastaa avustajan tarjoamaan kontaktiin
9a) Leikki 2, leikkihalu	Leikkii - aloittaa nopeasti ja on aktiivinen	Leikkii - aktiivisuus lisääntyy/vähenee
9b) Leikki 2, tarttuminen	Tarttuu esineeseen viiveellä tai etuhampailla	
10) Ampuminen	Kiinnostuu laukauksista, yleisöstä tms, mutta palaa leikkiin/passiivisuuteen	Ei häiriinny, havaitsee nopeasti ja sen jälkeen täysin välinpitämätön

MH-kuvauksen osiot

Osiot suoritetaan mahdollisimman yhdenmukaisesti, jotta kuvaus on kaikille mahdollisimman samanlainen ja tulokset vertailukelpoisia.

Vähäisen osallistujamäärän vuoksi MH-luonnekuvaus ei anna vielä kovin luotettavaa kuvaa rotumme tämänhetkisestä luonteesta. Tähän mennessä 22 koira ovat suorittaneet kuvauksen hyväksytyksi.

Kontakti - kuvaa koiran valmiutta ottaa kontaktia ja vastata kontaktiin vieraiden ihmisten (testinohjaaja) kanssa. Osiossa kuvataan koiran käyttäytymistä liittyen tervehtimiseen, yhteistyöhön ja käsittelyyn.

Suuri osa testatuista koirista (81%) on ihanneprofiilin mukaisia, itse kontaktia testinohjaajaan (TO) ottavia tai kontaktiin vastaavia yksilöitä. Muutama koira pyrkii välttämään kontaktia tai hyväksyy sen vastaamatta siihen. Testinohjaajan mukaan koirat lähtevät pääosin haluttomasti (81%), muutamassa tapauksessa koirat eivät suostu lähtemään TO:n mukaan ollenkaan tai lähtevät, mutta eivät ole kiinnostuneita TO:sta. Ihanneprofiilin tavoitteessa schapendoesin tulisi lähteä TO:n mukaan halukkaasti ja olla kiinnostunut tästä. Suurin osa (65%) koirista hyväksyy käsittelyn, mutta monet (27%) ovat kaivanneet ohjaajan tukea. Tähän mennessä vain yksi koira on torjunut TO:n käsittelyn ja vastaavasti vain yksi koira on ollut ihanneprofiilin mukainen, käsittelyn hyväksyvä ja ohjaajaan kontaktia ottava.

Leikki - kuvaa koiran kykyä leikkiä esineellä ja taistella testinohjaajan kanssa. Osiossa kuvataan leikkiä, tarttumista, taisteluhalua ja puruotetta.

Schapendoes mielletään leikkisäksi roduksi ja ihanneprofiloinnin mukaan koirien kuuluisi olla suhteellisen aktiivisia ja tarttua esineeseen edes hetkeksi. Todellisuudessa kuitenkin vain harva testatuista koirista on ollut profiilin mukainen aktiivinen leikkijä. Suuri osa (62%) koirista ei ole kiinnostunut lainkaan leikistä tai on osoittanut vain pientä kiinnostusta. Leikkitaito vaatii ylläpitoa, ja useimmiten leikkiin ovat ryhtyneet koirat joiden kanssa leikkiä käytetään palkkana harrastuksissa.

Takaa-ajo ja tarttuminen - kuvaa koiran halua ajaa takaa liikkuvaa esinettä (saalista) ja tarttua siihen.

Schapendoes ei omaa voimakasta saalistusviettiä, mutta saattaa syöksyä metsässä pikkulintujen tai eläinten perään, vaikka antaa kuitenkin melko pian periksi. Luonnekuvauksessa 86% koirista ei lähtenyt saaliin perään ollenkaan ja 98% koirista ei tarttunut saaliiseen. Ihanneprofiilin mukaan schapendoesin tulisi edetä hitaasti nopeutta lisäten saaliin perässä ja nuuskia saalista vähintään kiinnostuneena tarttumatta siihen.

Aktiviteettitaso - kuvaa koiran reaktioita kolmen minuutin ajan tilanteessa, jossa ei tapahdu mitään.

Kuvatuista koirista hieman vajaa puolet (48%) oli ihanneprofiilin kaltaisia tarkkailevaisia ja enimmäkseen rauhallisia koiria, jotka ilmensivät yksittäisiä toimintoja. Astetta rauhallisempia

koiria, jotka saattoivat maata, seistä tai istua, oli 28%, ja astetta levottomampia sekä tarkkaavaisempia yksilöitä oli 24%.

Etäleikki - kuvaa koiran kykyä yhteistyöhön vieraan henkilön kanssa välimatkan päässä ohjaajasta. Osiossa kuvataan kiinnostusta, uhkaa/aggressiota, uteliaisuutta, leikkihalua ja yhteistyötä.

Ihanneprofiilin mukaan schapendoesin tulisi olla kiinnostunut ja seurata tauotta avustajan etäleikkiä, mutta ei osoittaa uhkauseleitä. Koiran tulisi vapaaksi päästyä saapua avustajan luo ja kiinnostua lelusta ja leikkivästä avustajasta. Kaikki testatut koirat osoittivat edes jonkinasteista kiinnostusta avustajaa kohtaan, eikä yksittäisiä koiria lukuun ottamatta osoitettu uhkauseleitä. Suuri osa (92%) koirista ei kuitenkaan ollut kiinnostunut saapumaan avustajan luokse tai leikkimään.

Yllätys - kuvaa koiran valmiutta toimia yllättävässä tilanteessa. Osiossa kuvataan pelkoa, puolustusta/aggressiota, uteliaisuutta, jäljellejäävää pelkoa, ja jäljellejäävää kiinnostusta.

Hieman alle puolet (48%) koirista oli ihanneprofiilin mukaisia ja väistivät hieman yllättävää tilannetta kääntämättä katsetta pois. Kuitenkin yli puolet (52%) koirista pakenivat yllätyksen kohdalla 5 metriä tai enemmän. Harva (88%) koira ei osoittanut lainkaan uhkauseleitä ja loput (12%) korkeintaan yksittäisiä. Yhdelläkään testatuista koirista ei rohkeus riitä lähestyä haalaria ilman ohjaajan apua, ja puolet (52%) koirista menee haalarin luokse vasta kun se on laskettu kokonaan alas tai ei mene ajoissa, ja toinen puolet (48%) menee katsomaan haalaria kun ohjaaja puhuu kyykyssä haalarin edessä ja houkuttelee koira.

Jäljellejäävää pelkoa mitattaessa 16% koirista ei reagoi samassa kohdassa enää lainkaan, kun ihanneprofiiloinnin mukaisesti 24% koirista reagoi jollain ohituskerralla. Yli puolet (52%) koirista reagoi yhdellä tai kahdella ohituskerralla, jonka jälkeen reaktio pienenee.

Ääniherkkyys - kuvaa koiran reaktioita yllättävän äänen yhteydessä. Osiossa kuvataan pelkoa, uteliaisuutta, jäljellejäävää pelkoa ja jäljellejäävää kiinnostusta.

Schapendoes vaikuttaa olevan melko ääniherkkä, sillä 75% koirista pakenee yllättävää ääntä 5 metriä tai enemmän, useimmat enemmän. Neljännes testatuista koirista on ihanneprofiilin mukaisia ja väistää kääntämättä katsetta äänestä. Yli puolet (53%) koirista ei mene katsomaan äänen aiheuttajaa tai menee (39%) kun ohjaaja houkuttelee koira kyykyssä räminälaitteen edessä. Ainoastaan yksi koira yltää rodun ihanneprofiiliin, jossa koira menee katsomaan räminälaitetta ohjaajan edettyä puoliväliin laitteen luokse. Hyväksyttävää olisi myös jos koira menisi laitteen luokse ohjaajan seistessä sen vieressä houkuttelematta koira. Jäljellejäävän pelon osalta kuvatuista koirista 32% ei ole kiinnostunut laitteesta ollenkaan ja 23% reagoi ihanneprofiilin mukaisesti jollain ohituskerralla. Hieman alle puolet (46%) koirista reagoi yhdellä tai kahdella ohituskerralla, niin että reaktio pienenee joka ohituskerralla. Suuri osa (91%) ei osoita jäljelle jäävää kiinnostusta laitetta kohtaan. Muutamat poikkeukset haistelevat tai katselevat laitetta ihanneprofiilin mukaisesti yhdellä ohituskerralla.

Ääniherkkyys on otettava vakavasti huomioon jalostusvalinnoissa.

Aaveet - kuvaa koiran reaktioita, kun uhkaavasti liikkuvat kohteet lähestyvät hitaasti edestä päin koira kohti. Osiossa kuvataan puolustusta/aggressiota, tarkkaavaisuutta, pelkoa, uteliaisuutta, ja kontaktinottoa aaveeseen.

Hieman alle puolet (46%) koirista osoittaa ihanneprofiloinnin mukaisesti muutamia uhkauseleitä, kun taas 32% koirista ei niitä osoita. Useampia uhkauseleitä ja mahdollisia valehyökkäyksiä osoittaa 23% kuvatuista koirista. Lähes kaikki kuvatut koirat olivat kiinnostuneita aaveista ja tarkkailivat niitä lyhyin tauoin. Yli kolmasosa (37%) kuvatuista koirista peruuttaa enemmän kuin taluttimen mitan tai pahimmillaan pakenee paikalta. Reilu neljäsosa (26%) koirista vaihtelee paon ja kontrollin välillä joko ohjaajan sivulla tai takana, kun rohkeammat yksilöt (37%) saattavat korkeintaan ottaa hieman välimatkaa ohjaajansa sivulle. Yli puolet (59%) koirista menee katsomaan aavetta vasta kun huppu on poistettu avustajan päästä ja koira houkuttelee. Koirista 27% menee aaveen luokse kun ohjaaja seisoo aaveen vieressä ja/tai houkuttelee koira. Ainoastaan kaksi yksilöä on tähän mennessä osoittanut riittävää rohkeutta ja mennyt katsomaan aavetta ilman apua. Yli kaksi kolmasosaa (69%) koirista ottaa ihanneprofiloinnin mukaisesti itse kontaktia aaveeseen tai vastaa avustajan tarjoamaan kontaktiin. Kolmaosalle koirista (32%) aaveet ovat olleet liikaa ja ne torjuvat kontaktia ja/tai eivät mene ajoissa.

Leikki 2 - kuvaa koiran kykyä leikkiä esineellä kuvauksen tässä vaiheessa (vertaa leikki 1).

Samaan tapaan kuin leikissä yksi on myös leikissä 2 havaittavissa koti- ja harrastuskoirien ero. Puolet koirista (50%) ei osoita kiinnostusta leikkiä kohtaan, 37% osoittaa pientä kiinnostusta ja ihanneprofiloinnin mukaista lisääntyvää tai aktiivista leikkiä osoittaa vain 13% koirista. Vain 4% koirista on valmis tarttumaan esineeseen, ja sekin korkeintaan viiveellä ja etuhampailla.

Ampuminen - kuvaa koiran reaktioita laukauksien yhteydessä sekä koiran ollessa aktiivisena että passiivisena. Ohjaajalla on oikeus päättää ammutaanko laukaukset vai ei.

Yli kolmasosa (37%) koirista reagoi laukauksiin keskeyttämällä leikin/passiivisuuden, peräti 32% koirista häiriintyy, on pelokas tai yrittää jopa paeta tilanteesta. Vajaa kolmasosa (31%) koirista on ihanneprofiloinnin mukaan kiinnostunut laukauksista tai häiritsevyyttä lisääntyy leikin/passiivisuuden aikana, mutta koirat palaavat takaisin leikkiin/passiivisuuteen eivätkä välitä laukauksista sen jälkeen.

Mitä MH-luonnekuvaustulos kertoo?

Luonnekuvaajat tarkastelevat kuvattavana olevan koiran reaktioita kuvauksen eri osioissa ja kuvaavat reaktiot kuvauslomakkeeseen reaktion voimakkuuden mukaisella asteikolla 1-5. (Liite 6)

Koiran kuvaustulos kuvaa siten koiran käyttäytymisreaktiot ja niiden voimakkuuden MH-kuvauksen ärsytystilanteissa eli osioissa. Kuvaus on joko suoritettu tai keskeytetty. Jotta saadaan käsitys koiran luonteesta ja persoonallisuudesta, on koiran kuvaustuloksesta tarkasteltava kuvauksessa kirjattujen käyttäytymisreaktioiden tuloksia eli voimakkuutta.

MH-luonnekuvauksen tulokset koirien reaktioista ja niiden voimakkuudesta kertovat koiran arkuudesta tai rohkeudesta eli yksilön yleisestä alttiudesta tai pyrkimyksestä lähestyä uusia asioita tai kohteita ja ottaa riskejä. Leikkisyys, sosiaalisuus ja uteliaisuus/pelottomuus kuuluvat arkuus-rohkeus akselille. Lisäksi kuvaustulos kertoo aggressiivisuudesta ja saalistushalukkuudesta.

Kuvauslomakkeessa näkyvät myös seuraavat tiedot: Koiranohjaajalla on mahdollisuus kieltäytyä ampumisosiosta, jolloin tieto kieltäytymisestä merkitään lomakkeeseen. Kuvauksen voi keskeyttää joko koiranohjaaja tai luonnekuvaaja. Jos koiranohjaaja keskeyttää kuvauksen ennen osiota 9, koiran voi tuoda uusintakuvaukseen yhden kerran aikaisintaan kuuden viikon kuluttua. Jos luonnekuvaaja keskeyttää kuvauksen, uusintakuvausoikeutta ei ole, jollei synnä ole kohtuuton häiriö tai koiran fyysinen loukkaantuminen. MH-luonnekuvaajan tekemän keskeytyksen synnä voi olla koiran loukkaantuminen, liiallinen kuormittuneisuus, koira ei palaudu osion suorituksesta, tai koira osoittaa aggressiivisuutta ilman että siihen kohdistuu aiheutettua uhkaa.

(Lähde: Mikä on MH-luonnekuvaus?, Heli Väättäjä - <http://helivaataja.blogspot.fi/2013/02/mika-on-mh-luonnekuvaus.html>)

Kuvatuista 27 schapendoesista kuuden MH-luonnekuvaus on keskeytetty ohjaajan pyynnöstä, joista yksi koira on suorittanut uusintatestauksen hyväksytysti. Luonnekuvaaja ei ole keskeyttänyt yhtenkään koiran kuvausta. Kuvatuista koirista 22 on suorittanut kuvauksen loppuun. Alla olevaan taulukkoon on otettu mukaan kaikki saatavilla olevat tulokset osa-alueittain siihen asti kuin keskeyttäneiltä on arvioita saatavilla.

Taulukko 12.

Schapendoesien MH-luonnekuvaustulokset Suomessa 2008–2013

Katso numeroiden selitykset liitteestä 6.

Osa-alue	1	2	3	4	5
1a) Kontakti, tervehtiminen		2 (8%)	3 (11%)	21 (81%)	
1b) Kontakti, yhteistyö	2 (8%)	21 (81%)	3 (11%)		
1c) Kontakti, käsittely	1 (4%)	7 (27%)	17 (65%)	1 (4%)	
2a) Leikki 1, leikkihalu	8 (31%)	8 (31%)	6 (23%)	4 (15%)	
2b) Leikki 1, tarttuminen	13 (50%)	6 (23%)	5 (19%)	2 (8%)	
2c) Leikki 1, puruote ja taisteluhalu	18 (72%)	2 (8%)	4 (15%)	1 (4%)	
3a) Takaa-ajo 1	22 (88%)	3 (12%)			
3a) Takaa-ajo 2	21 (84%)	2 (8%)	1 (4%)	1 (4%)	
3b) Tarttuminen 1	26 (100%)				
3b) Tarttuminen 2	25 (96%)	1 (4%)			
4) Aktiiviteettitaso		7 (28%)	12 (48%)	6 (24%)	
5a) Etäleikki, kiinnostus	2 (8%)	15 (60%)	8 (32%)		
5b) Etäleikki, uhka/aggressio	24 (96%)	1 (4%)			
5c) Etäleikki, uteliaisuus	22 (88%)	2 (8%)		1 (4%)	
5d) Etäleikki, leikkihalu	23 (92%)	1 (4%)	1 (4%)		
5e) Etäleikki, yhteistyö	24 (96%)			1 (4%)	
6a) Yllätys, pelko			12 (48%)	8 (32%)	5 (20%)
6b) Yllätys, puolustus/aggressio	22 (88%)	3 (12%)			
6c) Yllätys, uteliaisuus	13 (52%)	12 (48%)			
6d) Yllätys, jäljellejäävä pelko	4 (16%)	6 (24%)	7 (28%)	6 (24%)	
6e) Yllätys, jäljellejäävä kiinnostus	21 (88%)	1 (4%)	1 (4%)		
7a) Ääniherkkyys, pelko			6 (25%)	2 (9%)	15 (66%)
7b) Ääniherkkyys, uteliaisuus	12 (53%)	9 (39%)		1 (4%)	
7c) Ääniherkkyys, jäljellejäävä pelko	7 (32%)	5 (23%)	7 (32%)	3 (14%)	
7d) Ääniherkkyys, jäljellejäävä kiinnostus	20 (91%)	2 (9%)			
8a) Aaveet, puolustus/aggressio	7 (32%)	10 (46%)	4 (19%)	1 (4%)	
8b) Aaveet, tarkkaavaisuus		3 (14%)	9 (41%)	8 (37%)	2 (9%)

8c) Aaveet, pelko	3 (14%)	5 (23%)	2 (9%)	4 (19%)	8 (37%)
8d) Aaveet, uteliaisuus	13 (59%)	1 (4%)	5 (23%)		2 (9%)
8e) Aaveet, kontaktinotto aaveeseen	7 (32%)		3 (14%)	12 (55%)	
9a) Leikki 2, leikkihalu	11 (50%)	8 (37%)	2 (9%)	1 (4%)	
9b) Leikki 2, tarttuminen	16 (73%)	5 (23%)	1 (4%)		
10) Ampuminen		1 (4%)	6 (28%)	8 (37%)	7 (32%)

Ruotsissa MH-luonnekuvauksen on läpäissyt 109 schapendoesia, joista 57 urosta ja 52 narttua. Kuvaaja on keskeyttänyt viiden koiran kuvauksen ja ohjaaja kolmen koiran. Yhden koiran ohjaaja on luopunut laukauksista.

Myös **Tanskassa** käytetään MH-luonnekuvauksen kaltaista testiä mittaamaan nuorten koirien luonneominaisuuksia. Valitettavasti näistä ei ole saatavilla tietoa. Myös muista maista on heikosti saatavilla luonnetta mittaavia tuloksia.

4.2.5. Käyttö- ja koeominaisuudet

Schapendoesia ei tiettävästi ole Suomessa käytetty työtarkoituksessa paimentamiseen. Viime vuosina on kuitenkin virinnyt innostus rodun paimennusominaisuuksien vaalimiseen, ja paimennusharrastus on yleistynyt. Rodun alkuperäiset paimenkoiran ominaisuudet ovat säilyneet varsin hyvin siihen nähden, ettei näihin käyttöominaisuuksiin ole juurikaan kiinnitetty huomiota.

Suomessa rotua kouluttaneet ja/tai arvostelleet paimennuskoetuomarit pitävät schapendoesia vielä kyvykkäänä paimenkoirana, jossa näkyy lampaiden kanssa lähinnä kouluttamattomuus. Schapendoes on työssään järkevä ja sopeutuvainen, sen hakukaari on hyvä ja se työskentelee enemmän liikkeen kuin silmien kautta lampaita ohjailakseen. Jälkimmäisen käyttö lisääntyy kokemuksen karttuessa. Rotu on yhteistyöhaluinen ja riittävän hyvähermoinen paimenkoira, joka kykenisi edelleen toimimaan alkuperäisessä työssään.

Paimennus

Lähde: Paimennuskokeet muille paimennusroduille –

<http://www.kennelliitto.fi/koiraharrastukset/kokeet-ja-kilpailut/paimennuskokeet/paimennuskokeet-muille-paimentaville-roduille>

Lainattu teksti kursivoituna.

Schapendoesien ensimmäinen paimennusleiri järjestettiin syksyllä 2010. Kiinnostus rodun alkuperäistä työtä kohtaan on siitä lähtien laajentunut ja syventynyt. Nykyään järjestetään vuosittain kolme 2-3 vuorokauden leiriä, joista toukokuun 2012 jälkeen laadittujen paimennuskoesääntöjen jälkeen yksi leiri kesässä on päättynyt koeviikonloppuun.

Vuosien 2012–2013 aikana alle 24 kuukauden ikäisille koirille suunnatun paimennustaipumuskokeen on hyväksytysti suorittanut viisi schapendoesia ja yhtä on suositeltu uudelleen testattavaksi. *Paimennuskokeissa testataan koiran luontaisia kykyjä ja koulutustasoa paimennuksessa. Kokeessa koiran ja ohjaajan on yhteistyössä kuljetettava lammaslauka rauhallisesti ja hallitusti tuomarin suunnitteleman radan läpi. Lisäksi on paimennustaipumustesti, jossa arvioidaan nuoren koiran luontaisia taipumuksia paimennukseen siinä vaiheessa kun koulutus on vasta alkamassa.*

Kennelliiton paimennuskokeet perustuvat FCI:n paimennussääntöihin, jotka edustavat keskieuropalaista paimennustraditiota jossa on paimennettu suuria laumoja käytännön töitä jäljittelevillä radoilla. Päästäkseen kilpailemaan varsinaisessa paimennuskoeluokassa koiran tulee suorittaa esikoe hyväksytysti. Schapendoeseista viisi on hyväksytty ja kaksi hylätty. Vuoden 2013 loppuun mennessä yksi koira on suorittanut hyväksytysti ensimmäisen koeluokan.

Muissa maissa paimennusta harrastetaan satunnaisesti. Suomen lisäksi tiettävästi vain Ruotsissa ja Ranskassa testataan koirien taipumusta paimennukseen. Euroopan lisäksi myös Kanadassa on järjestetty paimennustapahtumia ja -kokeita rodulle.

Agility

Agility on nopeasti suosiotaan kasvattava laji rodun parissa. Viime vuosien aikana niin starttimäärissä kuin 3-luokkaan nousseissa koirakoissa on tehty ennätyksiä ennätysten perään. Nopean reaktiokykynsä ansiosta schapendoes ei ole helposti ohjattavin, ja hylättyjä suorituksia tulee paljon. Rodun rakenne ja terveys sallivat kuitenkin pitkän ikähaitarin kisaiälle, ja vanhin koira on kilpaillut vielä 11-vuotiaana medi-3-luokassa – ja senkin jälkeen vielä harjoitellut mielenvirkistykseksi lajia lähes kuolemaansa asti. Karkeasti arvioituna rodussa lienee lähes kaksinkertainen määrä lajia harjoittelevia/harjoitelleita koirakoita kilpailuissa startanneisiin nähden.

Rodun ensimmäinen agilityvalio oli uros Boisterous Herbie (ohj. Tuija Pakkanen) vuonna 2003. Seuraavana vuonna valioitui narttu Nalle-Haukun Fiesta (ohj. Marketta Kulo). Lumikuono Don Quijote (ohj. Kati Rouhento) saavutti vaadittavat tulokset vuonna 2006 ja Buffing Jääteläinen (ohj. Soile Malmivuori) ensimmäisenä koirana maxiluokasta vuonna 2009. Perässä tuli vuonna 2011 Nalle-Haukun Otto (ohj. Mervi Turunen). Viimeisimmät agilityvaliot ovat sisarukset High Volts Hocus-Pocus (2011) ja High Volts Hippie Flower (2012), jotka ovat samalla rodun ensimmäiset hyppyvaliot Suomessa. Sisarukset ovat myös rodun ensimmäiset agility- ja hyppyvaliot Ruotsissa. Koirat on ohjannut kasvattajansa Riikka Koistinen.

Oheisessa taulukossa on agilitykilpailuihin osallistuneiden koirien määrät luokittain sekä starttien määrät yhteensä.

Taulukko 13.

LUOKKA	2013	2012	2011	2010	2009
medi-I	10	6	8	8	5
medi-II	5	7	3	5	2
medi-III	20	12	8	7	8
maxi-I	5	6	7	7	5
maxi-II	5	4	8	1	2
maxi-III	4	3	4	5	4
Kaikki luokat yhteensä	46	38	38	33	26
Startit yhteensä	960	629	666	545	405

Tottelevaisuuskokeet

Myös tottelevaisuuskokeisiin osallistuvien schapendoesien määrä on kasvussa. Voittaja- ja erikoisvoittajaluokkiin edenneitä koiria on toistaiseksi vain kourallinen, eikä valioksikaan ole yltänyt kuin kolme koiraa. Buffing Café Au Kismet (ohj. Henna Mattila) saavutti kolmannen 1-tuloksensa erikoisvoittajaluokasaa keväällä 2006, Lumikuono Haya Diosa (ohj. Eija Hyvättinen) kesällä 2008 ja Puuparran Mimmi (ohj. Marketta Kulo) loppuvuodesta 2012.

Oheisessa taulukossa on esitetty eri luokkiin osallistuneiden koirien määrät ja kaikki tulokset yhteensä.

Taulukko 14.

LUOKKA	2013	2012	2011	2010	2009
Alokas	10	4	9	7	8
Avoim	4	8	6	5	4
Voittaja	4	4	5	5	4
Erikoisvoittaja	3	3	2	-	-
Kaikki luokat yhteensä	21	19	22	17	16
Kaikki tulokset yhteensä	43	75	75	38	43

Pelastuskoiratoiminta

Kolme schapendoesia on toiminut pelastuskoirana hälytysryhmässä ja osallistunut kadonneiden etsintään viranomaisten apuna. Ensimmäinen hälytysryhmään koulutettu schapendoes oli Tampereella Sari Kärnän ohjaama ja omistama uros Nalle-Haukun Abram, joka valmistui hälykoiraksi vuonna 1996. Seuraavia pelastuskoiria rodussa saatiin odottaa 2000-luvulle, kun lahtelaisen Kari Iivosen ohjaamat urokset, Lumikuono Califa Jarifo ja Lumikuono Hombre Habanero, valmistuivat hälykoiriksi. Myös narttu Nalle-Haukun Bim (ohj. Pirjo Äimälä) olisi ollut valmis hälykoira, mutta epäselvyydet kokeiden virallisuudesta veivät koiran mahdollisuuden osallistua tositoimiin. Tällä hetkellä osan tasokokeista on suorittanut uros Trasseli Eri Epeli (ohj. Anja Kopio). Pelastuskoiratoimintaa rodussa on ainakin Lahdessa, Tampereella ja Turussa. Tällä hetkellä tiettävästi yksikään schapendoes ei toimi hälytysryhmässä.

Sosiaalisen luonteensa vuoksi rotu sopii erinomaisesti pelastuskoiratehtäviin, eikä koiraa ole karvoihin katsomista: työn lomassa turkkiin tarttuvat risut eivät paina kun on mieleistä tekemistä. Kevytrakenteinen ja ketteräliikkeinen koira on omiaan maastoon kuin maastoon.

Muut lajit

Monipuolinen rotu sopii moneen lajiin ja schapendoeskoirakot ovat ahkerasti osallistuneet erilaisiin kokeisiin ja tapahtumiin. Yksittäisiä osallistumisia on ollut rallytokossa, palveluskoirakokeissa, koirajuoksussa, metsästyskoirien jäljestämiskokeessa sekä koiratanssissa.

4.2.6. Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen

Kotioloissa schapendoes on pääasiassa rauhallinen ja melko huomaamaton, usein mielellään kuitenkin omistajansa jaloissa tai vähintään samassa tilassa missä perhe kulloinkin viettää aikaa. Luonnekyselyn mukaan koirat jäävät pääasiassa (62%) rauhallisesti yksin kotiin. Vieraat otetaan vastaan pääasiassa avoimen ystävällisesti, joissain tapauksissa hieman pidättyvästi ja varovaisemmin tulijaan tutustuen.

Schapendoes oppii hyvin sisäsiistiksi ja nartut ovat pääasiassa huolellisia siisteydestään juoksujen aikana. Harvoin kuulee juoksuhousoja käytettävän, tippa tai kaksi saattaa löytyä nuoren koiran ensimmäisten juoksujen aikaan lattialta.

Schapendoes on normaalisti erinomainen lisääntyjä eikä kyselyvastauksista löytynyt mitään poikkeavaa. Urokset astuvat ja nartut antavat astua luonnollisesti. Astutustilanteessa esiintyy vain harvoin aggressiivisuutta tai arkuutta; näissäkin tapauksissa (3kpl) kyse on pitkälle vain oikean päivän löytymisestä.

Nartut synnyttävät luonnollisesti ja ovat hyviä emoja.

4.2.7. Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmista sekä niiden korjaamisesta

Vaikka rotu on pääasiassa avoin ja sosiaalinen, usein jopa riehakkaan innokas, liiallisen pehmeään luonteeseen tulee kiinnittää huomiota. Kyselyvastausten perusteella schapendoesin kanssa on pääasiassa helppo elää, mutta pehmeiden koirien omistajilla arki voi usein olla tarpeettoman haasteellista. Näitä pehmeitä koiria on jo tällä hetkellä huomattavan paljon.

Koirien omistajien mielipidettä kysyttiin myös rodun keskeisimmistä luonneongelmista. Suurimmaksi (39%) ongelmaksi koettiin pelokkuus, arkuus, epävarmuus ja toimintakyvyn puute. Heti näiden perässä tulivat edellä mainittuun ominaisuuteen sopimaton liiallinen terävyys (4%). Muita mainittuja kielteisiä ominaisuuksia olivat aggressiivisuus (1,5%), keskittymiskyvyn puute (1,5%), haukkuherkkyys (1,5%), taistelutahdon puute (1%), ylivilkkaus (1%), stressinsietokyky (1%) ja flegmaattisuus (0,5%).

Luonteen arviointi tulisi kuulua kaikkien jalostuskoirien perustarkastuksiin. Arvioinnista saatua tietoa tulee käsitellä samalla vakavuudella kuin fyysisten terveystarkastusten tuloksia. Asian tärkeydestä tulee tiedottaa kasvattajia ja painottaa jalostusvalintojen merkitystä. Luonteen kehitystä voidaan seurata luonnetestien, MH-luonnekuvausten ja luonnekyselytulosten perusteella.

4.3. Terveys ja lisääntyminen

Saatavilla olevan tiedon perusteella schapendoes on suhteellisen pitkäikäinen ja terve rotu. Kasvainperäiset sairaudet ovat kuitenkin viime vuosina jossain määrin yleistyneet. Rodulla esiintyy myös jonkin verran silmänsairauksia, joista yleisimmät ovat katarakta ja distichiasis. Myös seuraavia sairauksia on todettu yksittäisiä tapauksia: kynnelaukon puutos, RD multifokaali, ektooppinen cilia, trichiasis, PHTVL/PHPV, coloboma ja makroblepharon. Näistä silmänsairauksista tarkempaa tietoa

tuonnempana. Lonkka- ja kyynärniveliön kuvaustulokset ovat pääsääntöisesti hyviä. Polvitutkimusmäärät ovat vielä pieniä. Schapendoesin kyky lisääntyä luonnollisesti on myös erinomainen.

Vuosina 2004 ja 2009 tehtyjen terveystarkastusten yhteenveto on liitteenä. Vuoden 2013 terveystarkastuksen tulokset on esitetty tekstissä. Terveystarkastukseen saatiin kaikkiaan 228 koiran tiedot.

4.3.1. PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet

Rotu ei kuulu PEVISA-ohjelmaan.

4.3.2. Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet

Terveystarkastus 2013

Vuonna 2013 tehtyyn terveystarkastukseen vastattiin 228 koiran osalta, joka on käytännössä 16,5% rodun kokonaisrekisteröintimäärästä. Tulokset löytyvät alta aiheittain. Yleisesti ottaen 91% koirista koettiin terveydeltään hyväksi, kun usein sairastavaksi koettiin ainoastaan 2,5% ja loput 6,5% siltä väliltä.

Yleisimmät perinnölliset silmäsairaudet

Lähde: Yleisimmät perinnölliset silmäsairaudet, ELL Päivi Vanhapelto ja ELL Anu Lappalainen –

<http://www.kennelliitto.fi/yleisimmat-perinnolliset-silmasairaudet>

Lainattu teksti kursivoituna.

Etenevä verkkokalvon surkastuma (PRA)

PRA eli etenevä verkkokalvon surkastuma tuhoaa silmän valoa aistivia soluja. Kyseessä on ryhmä sairauksia, jotka ovat eri geenien aiheuttamia. PRA:ta on montaa tyyppiä. Eri rotujen PRA:t ovat erilaisia, ja jopa samassa rodussa voi olla useita eri muotoja. PRA on löydetty yli 100 rodulla, ja näistä ainakin 22:lla mutaatio on voitu paikallistaa. Se voi esiintyä millä tahansa rodulla. Yleisin periytymismekanismi on autosomaalinen resessiivinen. Kliinisten oireiden ilmenemisikä ja eteneminen vaihtelevat liittyen PRA-muodon syntymekanismiin. Hyvin nuorella koiralla esiintyvä PRA:n muoto liittyy vääränlaiseen näköhermosolujen kehitykseen. Myöhemmällä iällä alkavassa PRA:ssa sen sijaan näköhermosolut kehittyvät normaalisti, mutta alkavat rappeutua. Useimmissa PRA:n muodoissa koira muuttuu ensin hämärässä epävarmaksi ja pelokkaaksi. Tämä johtuu hämäränäössä tärkeiden verkkokalvon sauvasolujen surkastumisesta. Myöhemmin koira sokeutuu kokonaan verkkokalvon tappisolujen surkastuessa. Silmäterä on laaja ja silmänpohjan lisääntynyt heijaste näkyy erityisen selvästi valon kohdistuessa laajentuneeseen mustuaiseen.

PRA:han ei ole hoitoa, mutta tutussa ympäristössä sokeakin koira voi pärjätä erittäin hyvin. Kokeellisesti koirille on käytetty geeniterapiaa näköhermosolujen perinnöllisessä sairaudessa, jossa periyttävä geeni on tunnettu. Diagnoosi tehdään yleensä silmänpohjan oftalmoskooppisessa tutkimuksessa. Verkkokalvon sähköisessä tutkimuksessa (ERG) voidaan havaita muutoksia näköhermosoluissa jo ennen oftalmoskooppisessa tutkimuksessa nähtäviä selviä verkkokalvon rappeutumamuutoksia.

Schapendoeseilla on tavattu mutaatio CCDC66-geenissä, joka aiheuttaa yleistyneen PRA:n muodon (gPRA; generalized PRA). Tauti periytyy autosomaalisesti peittyvästi. Rodulla on mahdollista testata PRA-silmäsairausgeenin kantajuus. Testi tehdään Ruhrin yliopistossa Saksassa, jossa tutkimus geenin löytymiseksi on aikanaan suoritettu.

Suomessa schapendoesien PRA-tilanne on erinomainen: tutkimuksissa on löytynyt vain yksi epäilyttävän tuloksen saanut koira, ja sekin on geenitestattu terveeksi, ei geenin kantajaksi. Saatavilla olevan tiedon mukaan muistakaan maista ei ole viime vuosina löytynyt montaa PRA-sairasta koira.

Vuoden 2013 loppuun mennessä on testattu 86 suomalaista tai Suomeen tuotua schapendoesia, joista 79 on terveitä ei-kantajia ja 7 terveitä geenin kantajia. Näistä koirista 40 on testattu markkeritestillä ja 36 suoralla geenitestillä, joka on ollut mahdollista vuodesta 2008 lähtien. Kymmenen koira on saanut tuloksen polveutumismäärityksen kautta.

Kaiken kaikkiaan PRA-geenitestattuja schapendoeseja on 1503, joista 1317 on terveitä ei-kantajia, 198 terveitä geenin kantajia ja 4 sairaita geenin kantajia. Yksi terveeksi kantajaksi markkeritestillä tutkittu koira on todettu suoralla geenitestillä terveeksi ei-kantajaksi, muiden uusintatutkimuksen suorittaneiden 16 koiran tulos on pysynyt samana.

Numeroiden valossa PRA-tilanne näyttää hyvältä. On kuitenkin muistettava, että jos kantajia käytetään jalostukseen tulisi myös niiden jälkeläiset testata, jotta sairauden leviäminen voidaan jatkossakin estää. Suomessa kantajaksi todetuista koirista neljää on käytetty jalostukseen, kahta urosta ja kahta narttua, joilla on ensimmäisen polven jälkeläisiä 129 ja toisen polven jälkeläisiä 109. Näistä jälkeläisistä vain 9 on testattu, joista on toistaiseksi löydetty 4 tervettä kantajaa ja 5 tervettä ei-kantajakoiraa. Ensimmäisen polven jälkeläisistä jalostukseen on käytetty 11 koira, joista ainoastaan kaksi on ollut testattuja. Kantajaa ei pidä käyttää muuta kuin testatulle terveelle!

Geenitestistä huolimatta mutaatoriski on olemassa ja jalostukseen käytetyt koirat tulee aina myös silmätarkastaa.

Perinnöllinen harmaakaihi

Perinnöllinen harmaakaihi eli hereditaarinen katarakta samentaa silmän linssin osittain tai kokonaan. Tunnettujen muotojen periytymismekanismi on yleensä autosomaalinen resessiivinen, mutta useimpien muotojen periytymismallia ei tiedetä. Sairauden alkamisikä vaihtelee suuresti. Perinnöllinen kaihi on yleensä molemminpuolinen ja johtaa sokeuteen, jos linssien samentuminen on täydellinen. Jos kaihisamentuma jää hyvin pieneksi, sillä ei ole vaikutusta koiran näkökykyyn. Katarakta eli kaihi voi olla perinnöllinen tai ei perinnöllinen, synnynnäinen tai hankittu. Syntymän ja 8 viikon iän välillä todetut kataraktat ovat synnynnäisiä. Esimerkkinä hankitusta kataraktasta voidaan mainita sokeritautiin liittyvä, hyvin nopeasti täydelliseksi kaihiksi kehittyvä katarakta.

Muita esimerkkejä hankitusta kaihista ovat vanhuuden kaihi ja PRA:han liittyvä toissijainen kaihi. Ns. nukleaariskleroosi eli linssin kovettuminen vanhalla koiralla ei ole varsinainen kaihimuutos, vaan normaaliin ikääntymiseen liittyvä muutos, jossa linssin ydin muuttuu opaalinharmaaksi. Näkökykyyn se ei vaikuta. Perinnöllinen kaihi voidaan todeta perinnöllisten silmäsairauksien varalta tehtävässä silmätutkimuksessa. Erityisen tärkeää kaihin toteamisessa on viralliseen silmätutkimukseen kuuluva biomikroskooppitutkimus. Kaihi voidaan poistaa leikkauksella

fakoemulsifikaatiomentelmällä. Paras leikkaustulos saadaan, kun leikkaus tehdään ennen kuin kaihimuutos on täydellinen. Hoidon edellytyksenä on se, että silmänpohja on terve. Perinnöllinen katarakta voi esiintyä yhdessä PRA:n kanssa. Yleensä PRA:han liittyy kuitenkin ns. toissijainen kaihi.

Schapendoeseilla on enenevässä määrin alkanut esiintyä erilaisia kaihiin viittaavia löydöksiä, joista kuitenkin monet merkitään ensin epäilyttäväksi. Valitettavasti vain harva näistä epäilyttävän tuloksen saaneista koirista on käynyt uusintatarkastuksessa. Suomessa on todettu tai merkitty epäilyttäväksi kaihi 15 eri koiralle. Yksi koira on todettu useamman tulkinnan jälkeen terveeksi, ja neljä muuta uudelleen tarkastettua koira on todettu sairaiksi. Todettuja kaihisairaita koiria on yhteensä 7 ja epäilyttävän tuloksen saaneita saman verran. Näiden koirien keski-ikä on 4,5 vuotta ja ikäjakauma 2 vuodesta 10 vuoteen. Näistä koirista 11 on saanut kaihidiaagnoosin 5-vuotiaana tai alle ja kolme koira 8-vuotiaana tai yli. Näistä koirista kahdeksaa on käytetty jalostukseen ennen diagnoosin saamista. Epäilyttävän tai sairaaksi toteamisen jälkeen yhtäkään koira ei ole enää käytetty jalostukseen.

Kaihin verrattain hitaan toteamisen vuoksi jalostuksessa tulisi suosia maltillista urosten jalostuskäyttöä ja mielellään valita iäkkäämpiä sulhasia nartuille, joiden kanssa ei pystytä samalla tavalla odottelemaan tilanteen kehittymistä.

Rotuyhdistyksen kasvatsohjeissa suositellaan, ettei kaihia tai kaihi epäilyjä tule löytyä kolmesta ensimmäisestä sukupolvesta molemmin puolin pentuetta suunniteltaessa. Lisäksi mahdollisia kaihin kantajia ei tule löytyä kahdesta ensimmäisestä sukupolvesta molemmin puolin. Kaihin kantajaksi lasketaan sairaan/epäilyllisen koiran vanhemmat sekä jälkeläiset. Myös näiden koirien sisarukset ja isovanhemmat tulee pitää mielessä jalostussuunnitelmia tehtäessä. Kaihin periytyvyyden mekanismeja ei toistaiseksi tunneta, eikä siihen ole saatavilla geenitestiä. Ainoa keino ehkäistä kaihin leviäminen on tehdä runsaasti silmätarkastuksia, niin jalostus- kuin kotikoirille, sekä suunnitella pentueet huolellisesti.

Kaihia sairastavista koirista on Suomessa ja muuallakin vaikea saada virallista ja luotettavaa tietoa, sillä tietoja julkaistaan hyvin varoen. Tietolähteinä toimivat lähinnä Ruotsin kennelliiton (Svenska Kennelklubben) tietokanta HundData ja eri rotuyhdistysten jäsenlehdet.

Sairaita tai epäilyttävän diagnoosin saaneita koiria on tähän mennessä listattu 52, joten kantajia on noin 270 koira (sairaiden/epäilyttävien vanhemmat sekä mahdolliset jälkeläiset). Tähän on laskettu mukaan Ruotsissa käytössä oleva ei-perinnöllinen merkinnän saaneet koirat. Mahdollisten kantajakoirien suuri määrä vaikeuttaa jalostussuunnitelmien tekemistä, ja yhdistelmien kriteereitä on punnittava tarkkaan – etenkin kun em. luvut ovat todennäköisesti todellisuutta pienempiä.

Kennelliiton järjestelmään on 16.1.2014 lisätty oma koodi sellaiselle perinnölliselle kaihille, jonka merkitys koiran kannalta on vähäinen. Koodi ei millään rodulla rajoita koiran käyttöä jalostukseen, mutta diagnoosin saanut koira on syytä parittaa kaihin suhteen terveen yksilön kanssa.

Distichiasis / ektooppinen cilia (Kennelliitto tallensi aiemmin yhteisellä nimikkeellä *cilia aberranta*) tarkoittaa ylimääräisiä ripsiä, jotka tulevat ulos joko normaalin ripsirivin sisäpuolelta luomen reunasta (*distichiasis*) tai luomen sisäpinnalta (*ektooppinen cilia*). *Caruncular trichiasis* tarkoittaa silmän sisänurkan ihon karvoja, jotka kääntyvät sarveiskalvon sisänurkan päälle ärsyttäen silmää. Luomen reunasta kasvavat ripset voivat kaartua ulospäin normaaliin ripsien tavoin tai ne

kääntyvät sisäänpäin kohti sarveiskalvoa. Ripset voivat olla pehmeitä tai kovia. Etenkin luomen sisäpinnan läpi suoraan sarveiskalvoa vasten kasvava ripsi voi aiheuttaa sarveiskalvon vaurioitumisen. Tämä ilmenee silmän siristelynä ja ylimääräisenä kyynelvuotona. Silmän sarveiskalvon pinnalla 'uivat', pehmeät distichiasis-ripset eivät yleensä aiheuta oireita.

Oireilevilta koirilta ripsiä voidaan poistaa nyppimällä, jolloin ne kasvavat uudestaan tai poistaa ne pysyvästi polttamalla tai leikkauksella. Vaiva on selvästi periytyvä, mutta periytymismekanismi ei ole tiedossa. Luokitellaan nykyään silmätarkastuksissa lieviin, kohtalaisiin ja vakaviin muotoihin.

Schapendoseilla esiintyy jonkin verran ylimääräisiä ripsiä/karvoja, mutta tietävästi yhtään koiraa ei ole näiden vuoksi jouduttu hoitamaan, joten sairauden aste on useimmiten lievä. Joissain tapauksissa ylimääräiset ripset saattavat kadota itsestään seuraavaan silmätarkastukseen mennessä.

Distichiasis on todettu Suomessa 8 koiralla ja ektooppinen cilia kahdella koiralla. Myös ulkomailla nämä ovat rodussa yleisesti esiintyviä silmäsairauksia.

Muita silmäsairauksia

RD (retinan dysplasia eli verkkokalvon synnynnäinen kehityshäiriö) jaetaan kolmeen muotoon, multifokaaliin (MRD), geografiseen (GRD) ja totaaliseen (TRD). MRD:ssa verkkokalvolla näkyy yksittäisiä poimuja, jotka syntyvät verkkokalvon paikallisen virhekehityksen seurauksena. Poimujen määrä voi vaihdella. MRD ei vaikuta näkökykyyn. GRD:ssa verkkokalvo on väärin kehittynyt laajemmalla alueella, mikä voi vaikuttaa koiran näkökykyyn, ja TRD:ssa verkkokalvo on kokonaan irtautunut, mikä aiheuttaa silmän täydellisen sokeuden. MRD-muutokset eivät pahene iän myötä, vaan saattavat pikemminkin osittain hävitä näkyvistä vanhemmiten. GRD:aan saattaa iän myötä liittyä paikallista verkkokalvon rappeumaa muutoksen alueella. Useilla roduilla RD:n on todettu periytyvän väistävasti. Eri RD-muotojen välistä geneettistä yhteyttä ei tunneta.

Suomessa mRD on todettu kolmella schapendoesilla.

PHTVL/PHPV (persistent hyperplastic tunica vasculosa lentis/persistent hyperplastic primary vitreous) on kirjainlyhenne sairauksista, joissa linssin ja silmänpohjan välinen sikiöaikainen verisuoniverkosto ei surkastu normaalisti syntymän jälkeen. Löydös jaetaan vakavuudeltaan kuuteen asteeseen, joista aste 6 tarkoittaa sitä, että silmä on sokea. Lievimässä asteessa (1) näkyy linssin takapinnalla ainoastaan pieniä pigmenttipisteitä, jotka eivät vaikuta näkökykyyn eivätkä muutokset pahene iän myötä. Vakavammassa asteissa muutokset voivat aiheuttaa linssin lisääntyvää samentumista.

PHTVL/PHPV on löydetty Suomessa 1-asteisena yhdeltä koiralta ja toisella diagnoosi on avoin.

PPM/MPP (persistent pupillary membranes) ovat synnynnäisiä sikiöaikaisten verisuonten ja kalvojen jäänteitä iiriksessä eli värikalvossa. Muutokset ovat yleensä lieviä, eivätkä aiheuta oireita. Vakavimmat asteet, joissa jäänteet kiinnittyvät linssin etupinnalle ja/tai sarveiskalvon sisäpinnalle, voivat vaikuttaa näkökykyyn. Epäillään perinnölliseksi, synnynnäiseksi muutokseksi joillakin roduilla.

Suomessa yhdellä schapendoesilla on ns. avoin epäily sairaudesta.

Collie eye anomaly (CEA) on ryhmä perinnöllisiä, synnynnäisiä, etupäässä silmänpohjan suonikalvon (koroidea) ja kovakalvon (sklera) vajaakehityksestä tai kehityshäiriöstä johtuvia

muutoksia. Muutokset nähdään silmänpohjan oftalmoskooppisessa tutkimuksessa verkkokalvolla ja näköhermon päässä. Tämä syndrooma esiintyy pääasiassa collien sukuisilla koirilla. CH tai CRD on silmänpohjan suonikalvon synnynnäinen vajaakehitys (osa CEA sairaussyndroomaa), joka saattaa peittyä pigmentillä yli 10 viikkoisilla sairailta pennuilla. Siksi on erityisen tärkeää, että collien ja collien sukuisten rotujen pennut tutkitaan ensimmäisen kerran jo alle 10 viikkoisena ennen pentujen luovutusta. Lievä CH/CRD ei olennaisesti heikennä silmien näkökykyä. CH/CRD-muutokset eivät etene.

Näköhermon pään coloboma aiheutuu synnynnäisestä, puutteellisesta, sikiöaikaisen näköhalkion sulkeutumisesta. Coloboma on myös osa CEA sairaussyndroomaa. Coloboma ei yleensä vaikuta näköön, mutta pahimmillaan suuri näköhermonpään coloboma heikentää selvästi silmän näkökykyä. Lisäksi suuri coloboma saattaa aiheuttaa verkkokalvon irtauman, joka sokeuttaa silmän. CEA:n on epäilty periytyvän polygeenisesti tai autosomaali resessiivisesti. CEA-muutoksiin ei ole hoitoa.

Näköhermon coloboma on Suomessa todettu yhdellä koiralla.

Trichiasis tarkoittaa silmän sisänurkan ihon karvoja, jotka kääntyvät sarveiskalvon sisänurkan päälle ärsyttäen silmää. Trichiasis on todettu Suomessa yhdellä koiralla.

Makroblepharon tarkoittaa liian suurta luomirakoa. Pahimmillaan luomiraot ovat niin suuret, että ala- ja yläluomi ovat keskeltä ulospäin ja reunoilta sisään kiertyvät. Makroblepharon on todettu Suomessa yhdellä koiralla.

Puutteellinen kyynelkanavan aukko on todettu Suomessa kolmella koiralla.

Kennelliiton jalostustietojärjestelmässä näkyvät kaikki eläinlääkärin tutkimuksen yhteydessä perinnölliseksi oletamat silmänsairausdiagnoosit.

Lausunnot tallennetaan Kennelliiton tietokantaan seuraavasti:

Ei todettu perinnöllisiä silmänsairauksia

Koiralla ei ole todettu minkään silmänsairauden oireita.

Sairaus: todettu

Koiralla on todettu lausunnossa mainittu sairaus.

Sairaus: avoin

Koiralla on todettu lausunnossa mainittuun synnynnäiseen sairauteen viittaavia oireita, mutta muutokset ovat epätyypillisiä.

Sairaus: epäilyttävä

Koiralla on todettu vähäisiä tai epätyypillisiä lausunnossa mainitun, ei-synnynnäisen sairauden oireita. Suositellaan uusintatutkimusta esimerkiksi vuoden kuluttua. Tutkimuksen yhteydessä havaitut lisähuomiot ei-perinnöllisistä muutoksista sekä periytymiseltään epäselvät sairaudet eivät näy julkisessa tietokannassa.

Silmälausuntojen määrät Suomessa

Suomeen on rekisteröity vuosien 1989–2013 aikana 1301 schapendoesia, joista 412 (32%) on käynyt virallisessa silmätutkimuksessa. Tutkituista koirista terveiksi on todettu 387 (94%). Tilanne näyttää siis tämän valossa hyvältä, mutta olisi toivottavaa saada entistä enemmän ns. kotikoiria silmätarkastuksiin.

Lähestulkoon kaikki Suomessa jalostukseen käytetyt koirat ovat käyneet silmätarkastuksessa jossain vaiheessa elämäänsä, muutamaa yksilöä vuosien takaa lukuun ottamatta.

Silmätarkastuslausunnot 1990–2013

Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia	384
Distichiasis / Ektooppinen cilia	8
Katarakta, jonka sijaintia ei ole määritelty, epäilyttävä	6
Katarakta, jonka sijaintia ei ole määritelty, todettu	1
Kortikaalinen katarakta, epäilyttävä	3
Kortikaalinen katarakta, todettu	6
Linssin etuosan saumalinjan katarakta, epäilyttävä	2
Linssin etuosan saumalinjan katarakta, todettu	1
Makroblepharon, todettu	1
Määrittelemättömiä ylimääräisiä ripsiä/karvoja, todettu	1
Näköhermon coloboma, todettu	1
PHTVL/PHPV, diagnoosi avoin	1
PHTVL/PHPV, sairauden aste 1	1
Posterior polaarinen katarakta, todettu	4
PPM, diagnoosi avoin	1
PRA, epäilyttävä	1
Punktaatti katarakta, todettu	2
Puutteellinen kyynelkanavan aukko, todettu	3
RD, multifokaali, todettu	3
Trichiasis, todettu	1

Taulukko 15.

Jalostusiässä olevien koirien silmätutkimusmäärät syntyneisiin nähden

Vuosi	Syntyneitä	Tutkittu	Tutkittu %	Terveitä	Terveitä %
2002	52	13	25%	13	100%
2003	71	29	41%	25	86%
2004	65	24	37%	24	100%
2005	73	24	33%	21	88%
2006	74	16	22%	13	81%
2007	107	38	36%	33	87%
2008	114	45	39%	43	96%
2009	101	31	31%	31	100%
2010	90	29	32%	26	90%

2011	76	23	30%	22	96%
2012	86	15	17%	14	93%
2013	77	8	10%	7	88%

Ruotsissa silmätarkastuslausuntoja on annettu 587 kertaa, joista muun kuin terveeseen diagnoosi on annettu 46 kertaa. Kaihidiagnoosi on annettu 27 kertaa 17 eri koiralle, joista kahdeksalle koiralle se on merkitty, Ruotsin mallin mukaan, ei periytyväksi. Muita ilmenneitä sairauksia Ruotsissa ovat olleet distichiasis ja mRD.

Norjassa puolestaan terveeseen diagnoosi on annettu 161 ja muu 17 kertaa. Kaihia on todettu tai epäillään 11 koiralla. Muut ilmenneet silmätaudit ovat distichiasis ja mRD.

Lonkkanivelen kasvuhäiriö

Lähde: Lonkkanivelen kasvuhäiriö, ELT Anu Lappalainen - <http://www.kennelliitto.fi/lonkkanivelen-kasvuhairio>
Lainattu teksti kursivoitu.

Lonkkanivelen kasvuhäiriö eli "lonkkavika" (engl. hip dysplasia, HD) on koirien yleisin luuston ja nivelten kasvuhäiriö. Se voidaan määritellä perinnölliseksi lonkkanivelen löysyydeksi. Lonkat ovat syntymähetkellä silmämääräisesti normaali, mutta muutokset alkavat jo pennun ensimmäisten elinviikkojen aikana.

Löysyys johtaa reisiluun pään ja lonkkamaljan riittämättömään kontaktiin. Alueelle kohdistuu epänormaalin suuri paine, joka on sitä suurempi mitä pienempi kontaktialue on. Tämä voi johtaa mikromurtumiin ja lonkkamaljan mataloitumiseen. Noin vuoden iässä lantion luutumisen on täydellistä ja yleensä kipukin helpottaa tässä iässä.

Lonkkanivelen kasvuhäiriö johtaa usein nivelrikkoon. Nivelriikon kehittymisen aikatauluun ja tyyppiin vaikuttavat rotukohtaiset ja yksilölliset erot. Lonkkanivelen kasvuhäiriön perimmäistä syytä ei tiedetä, mutta se periytyy tämänhetkisen tutkimustiedon perusteella kvantitatiivisesti eli siihen vaikuttaa useita eri geenejä. Myös ympäristöllä on vaikutusta lonkkavian ilmenemiseen ja vaikeusasteeseen.

Lonkkanivelen kasvuhäiriötä tavataan lähes kaikilla roduilla, mutta yleisintä se on suurilla ja jättiroduilla. Oireet voidaan huomata pentuna 3-12 kuukauden iässä, jolloin kipu johtuu löysyyden aiheuttamasta nivelkapselin tulehduksesta tai luukalvon hermojen jännityksestä ja repeämisestä. Nuorilla koirilla oireina voivat olla takajalkojen ontuminen, "pupuhyppele", ylösnousuvaikkeudet levon jälkeen, liikkumishaluttomuus ja naksateleva ääni kävellessä. Oireet voivat alkaa äkillisesti ja omistaja voi liittää ne johonkin tapaturmaan. Oireet voivat vähentyä selvästi tai loppua kokonaan jopa useiksi vuosiksi, kun nivelen ympärille muodostuva sidekudos vähentää nivelen löysyyttä.

Toinen oireilevien koirien ryhmä on aikuiset koirat, joiden oireiden syynä on nivelrikko. Vanhemmilla nivelrikkoisilla koirilla oireet voivat olla epämääräisiä ja oireilu laitetaankin usein vanhenemisen piikkiin. Tyypillisiä oireita ovat takajalkojen ontuminen ja jäykkyys liikkeessä. Lonkkavikainen koira yrittää viedä painoa pois takaosalta, mikä ilmenee kävellessä selkälän aaltoiluna ja lantion kiertymisinä. Tämä johtaa myös takaosan lihaskatoon ja etupään lihasten voimistumiseen.

Lonkkanivelen kasvuhäiriön ja siitä johtuvan nivelrikon hoidossa on ruokinnalla keskeinen merkitys. Ylipaino pahentaa oireita ja pelkkä painon pudotus voi helpottaa koiran oloa. Tulehduskipulääkkeitä ja pistoksena tai suun kautta annettavia nivelnesteen ja nivelruston koostumusta parantavia aineita käytetään yleisesti. Sopiva liikunta pitää lihaksiston kunnossa ja nivelet liikkuvina. Kirurgisia hoitoja on myös olemassa.

Lonkkavian vastustamisohjelma perustuu useimmilla roduilla lonkkien röntgenkuvaukseen. Lonkkanivelen kasvuhäiriön periytyvyys on kohtuullinen. Ilmiasuunkin perustuvan jalostusvalinnan pitäisi johtaa tuloksiin, jos valinta on systemaattista eikä lonkkavikaisia koiria käytetä. Jalostusarvoindeksien (BLUP-indeksit) avulla valinta on tehokkaampaa. Indeksissä otetaan huomioon koiran kaikkien tutkittujen sukulaisten taso ja poistetaan röntgentuloksiin vaikuttavien ympäristötekijöiden vaikutusta. Jalostusindeksejä lasketaan jo useille roduille sekä lonkka- että kynnärnivelistä. Indeksien laskemisen edellytyksenä on riittävä määrä kuvattuja koiria.

Suomessa käytetään FCI:n vahvistamaa kansainvälistä lonkkaniveldysplasian arvosteluasteikkoa:

A
ei muutoksia	<i>Reisiluun pää ja lonkkamaljakko ovat yhdenmukaiset. Lonkkamaljakon kraniolateraalin reuna piirtyy terävänä ja on lievästi pyöristynyt. Nivelrako on tiivis ja tasainen. Norbergin asteikko vetoasennossa noin 105° (suosituksena).</i>
B
lähes normaali/rajatapaus	<i>Reisiluun pää ja lonkkamaljakko ovat vähän epäyhdenmukaiset ja Norbergin asteikko vetoasennossa lähellä 105°, tai reisiluun pään keskus on mediaalisesti lonkkamaljakon dorsaalireunaan nähden ja reisiluun pää ja lonkkamaljakko ovat yhdenmukaiset.</i>
C
lievä	<i>Reisiluun pää ja lonkkamalja eivät ole yhdenmukaiset, Norbergin asteikko on noin 100° ja/tai lonkkamaljakon kraniolateraalin reuna on vähän mataloitunut. Epätasaisuutta tai korkeintaan lieviä nivelrikkomuutoksia lonkkamaljan kraniaali-, kaudaali- tai dorsaalireunassa tai reisiluun päässä tai kaulassa.</i>
D
kohtalainen (keskivaikea)	<i>Selvää epätasaisuutta reisiluun päässä ja lonkkamaljakossa, subluksaatio. Norbergin asteikko on suurempi kuin 90° (vain suosituksena). Lonkkamaljakon kraniolateraalin reuna tasaantunut ja/tai nivelrikon merkkejä.</i>
E
Vaikea	<i>Selvästi dysplastinen lonkkanivel. Esim. luksaatio tai selvä subluksaatio, Nordbergin asteikko alle 90°, selvä lonkkamaljakon kraniolateraalin reunan tasaantuminen, reisiluun pään epämuotoisuus (sienimäinen, tasaantunut) tai muut nivelrikkomuutokset. Tätä asteikkoa noudatetaan koiran 6 vuoden ikään saakka. Tämän jälkeen arvostelussa on otettava huomioon koiran ikä ja erityisesti sekundäärinivelrikko.</i>

Suomeen rekisteröidyistä schapendoeseista 18% on lonkkakuvattu. Tarkastetuista koirista 93% on terveitä tuloksella A tai B. Lonkkaniveldysplasia ei ole rodussamme ongelma, mutta olisi silti hyvä saada enemmän koiria lonkkakuvattua tiedon kartuttamiseksi.

Taulukko 16.
Lonkkakuvauslausunnot 2004–2013

Vuosi	Tarkastettuja yhteensä	A	B	C	D	E
2004	14	8 (57%)	5 (36%)	1 (7%)	-	-
2005	14	10 (71%)	3 (21%)	1 (7%)	-	-
2006	17	10 (59%)	6 (35%)	1 (6%)	-	-
2007	15	12 (80%)	3 (20%)	-	-	-
2008	15	10 (67%)	4 (27%)	1 (7%)	-	-
2009	18	14 (78%)	3 (17%)	1 (6%)	-	-
2010	45	32 (71%)	9 (20%)	4 (9%)	-	-
2011	36	24 (67%)	6 (17%)	5 (14%)	1 (3%)	-
2012	37	29 (78%)	7 (19%)	1 (3%)	-	-
2013	33	16 (48%)	13 (39%)	3 (9%)	1 (3%)	-
Yhteensä	258	177 (69%)	61 (24%)	18 (7%)	2 (1%)	-

Ruotsissa on vuosien 1997–2013 aikana lonkkakuvattu 356 koiraa, joista tuloksen A on saanut 255 (72%) koiraa, tuloksen B 88 (25%), tuloksen C 11 (3%) ja tuloksen D sekä E yksi (0,25%) koiraa.

Norjassa puolestaan on kuvattu 160 koiraa, joista tuloksen A on saanut 132 (82,5%), tuloksen B 20 (12,5%), tuloksen C 5 (3%), tuloksen D 2 (1%) ja E yksi (0,5%) koiraa.

Pohjoismaiden lisäksi lonkkia on kuvattu myös Saksassa, ja nyt myös rodun kotimaassa osa kasvattajista on ryhtynyt tutkituttamaan jalostuskoiriaan enenevässä määrin. Keski-Euroopan maista on kuitenkin edelleen vaikea saada tietoa lonkkakuvaus- tai muistakaan tuloksista.

Kyynärnivelen kasvuhäiriö

Lähde: Kyynärnivelen kasvuhäiriö, ELT Anu Lappalainen - <http://www.kennelliitto.fi/kyynarnivelen-kasvuhairiot>
Lainattu teksti kursivoituna.

Kyynärnivelen kasvuhäiriö (engl. elbow dysplasia, ED) on yleisin isojen ja jättikokoisten koirien etujalan nivelkivun ja ontumisen aiheuttaja. Kyynärnivelen kasvuhäiriön eri muotoja ovat varislisäkkeen (processus coronoideus) sisemmän osan sairaus, olkaluun nivelnastan (condylus humeralis) sisemmän osan osteokondroosi ja kiinnittymätön kyynärpään uloke (processus anconaeus). Kyynärnivelen inkongruenssia (nivelpintojen epäyhdenmukaisuutta) pidetään tärkeänä syynä kaikkiin edellä mainittuihin kasvuhäiriöihin ja myös se lasketaan kyynärnivelen kasvuhäiriöksi.

Kyynärnivelen kasvuhäiriön periytyminen on kvantitatiivista eli siihen vaikuttaa useita eri geenejä. Kasvuhäiriön tyyppi vaihtelee eri roduilla, mikä viittaa siihen että aiheuttajina ovat eri geenit.

Kyynärnivelen kasvuhäiriö on yleisempää uroksilla todennäköisesti urosten suuremman painon ja mahdollisesti myös hormonaalisten tekijöiden takia. Nykykäsityksen mukaan perinnöllisillä tekijöillä on suurin osuus kyynärnivelen kasvuhäiriön synnyssä, mutta ympäristötekijöillä on osuutensa sen ilmenemisessä.

Kaikissa kyynärnivelen kasvuhäiriöissä oireet alkavat keskimäärin 4 – 7 kuukauden iässä. Tyypillinen oire on ontuminen, joka voi pahentua rasituksessa tai olla voimakkainta levon jälkeen. Ontuminen voi olla jatkuvaa tai ajoittaista. Omistajan voi olla vaikea havaita koiran ontumista, jos kasvuhäiriö on molemminpuolinen. Toisinaan kasvuhäiriö on molemmissa kyynärnivelissä, vaikka koira ontuu vain toista jalkaa. Usein oireet huomataan vasta aikuisiällä ja silloin oireet johtuvat kasvuhäiriön seurauksena kehittyneestä nivelrikosta. Kiinnittymätön kyynärpään uloke ei välttämättä oireile nuorella koiralla ja se voi olla röntgenkuvauksen sivulöydös.

Kasvuhäiriöiden ja niiden erilaisten kirurgisten hoitojen tehosta ja pitkäaikaisennusteesta ei ole olemassa kattavia tutkimuksia. Leikkaushoidon hyöty on epävarma, jos nivelessä on jo selvät nivelrikon merkit. Kaikkien kyynärnivelen kasvuhäiriöiden seurauksena on ainakin hoitamattomana yleensä nivelrikko. Leikattuunkin jalkaan kehittyy usein jonkinasteinen nivelrikko, mutta sen määrä voi olla vähäisempää ja se voi kehittyä myöhemmin kuin ilman leikkausta hoidetussa nivelessä. Kyynärnivelen nivelrikko invalidisoi koira yleensä pahemmin kuin esim. lonkkien nivelrikko, koska koiran painosta noin 60 % on etuosalla. Nivelrikon hoidossa tärkeitä ovat painon pudotus, liikunnan rajoitus ja tarvittaessa käytetään myös tulehduskipulääkkeitä. Lisäksi voidaan käyttää nivelnesteen koostumusta parantavia lääkkeitä ja ravintolisiä.

Suomessa kyynärnivelukuvien arviointi perustuu pääasiassa nivelrikon merkkeihin, mutta myös muut kasvuhäiriöön viittaavat röntgenlöydökset huomioidaan. Jalostusarvoindeksit (BLUP-indeksit) tehostavat jalostusvalintaa. Indeksissä otetaan huomioon koiran oman tuloksen lisäksi sen kaikkien tutkittujen sukulaisten taso ja poistetaan röntgentuloksiin vaikuttavien ympäristötekijöiden vaikutusta. Jalostusindeksejä lasketaan jo useille roduille sekä lonkka- että kyynärnivelistä. Indeksien laskemisen edellytyksenä on riittävä määrä kuvattuja koiria.

Suomessa arvostelussa käytetään IEWG:n esittämää kansainvälistä kyynärniveldysplasian arvosteluasteikkoa:

0 normaali	Ei muutoksia.
1 lievät muutokset	Lievät nivelrikkomuutokset (artroosi) yleensä ensiksi kyynärpään ulokkeen (processus anconaeus) yläpinnassa (2 mm vahvuuteen saakka).
2 kohtalaiset muutokset	Edellä mainittuja muutoksia 5 mm saakka ja/tai muutoksia värttinäluun nivelosassa, varislisäkkeessä (processus coronoideus) ja/tai lievää epämuotoisuutta.
3 voimakkaat muutokset	Edellisen ylittävät rappeutumismuutokset/voimakas epämuotoisuus. Kiinnittymätön processus anconaeus.

Kynnärkuvauslausuntojen määrä on jonkin verran lonkkalausuntoja pienempi, sillä alkuvuosina oli tapana kuvata ainoastaan lonkat. Kynnärkuvausten tarve on kuitenkin viime vuosina käynyt entistä selvemäksi: tulosten valossa rodun tilannetta kynnärniveldysplasian osalta on syytä seurata. Rodun kasvatusohjeet suosittavat jalostukseen käytettäväksi täysin terveitä (0) koiria, mutta jos koiralla on lieviä (1) kynnärmuutoksia sitä voidaan käyttää täysin terveen (0) koiran parituskumppanina.

Numeroiden valossa tilanne vaikuttaa hyvältä, sillä 93% kuvatuista koirista on ollut terveitä (0) ja vain 6%:lla koirista on havaittu eriaisteisia muutoksia (1-3).

Jalostukseen on tietoisesti käytetty muutamia koiria, joilla on lieviä (aste 1) kynnärmuutoksia, ja ainakaan tähän mennessä ensimmäisen polven jälkeläisissä ei ole havaittu voimakasta periytymistä. On kuitenkin ensisijaisen tärkeää saada lisätietoa näistä yhdistelmistä, jottei tilanne huonone.

Myös kynnärkuvaustulosten määrää tulisi kasvattaa tiedon ja rodun todellisen tilanteen kartuttamiseksi.

Taulukko 17.
Kynnärkuvauslausunnot 2004–2013

Vuosi	Tarkastetut yhteensä	0	1	2	3
2004	10	10 (100%)	-	-	-
2005	14	14 (100%)	-	-	-
2006	16	16 (100%)	-	-	-
2007	15	12 (80%)	3 (20%)	-	-
2008	17	17 (100%)	-	-	-
2009	15	14 (93%)	1 (7%)	-	-
2010	42	37 (88%)	4 (10%)	1 (2%)	-
2011	37	34 (92%)	-	1 (3%)	2 (5%)
2012	37	35 (95%)	1 (3%)	1 (3%)	-
2013	30	30 (100%)	-	-	-
Yhteensä	245	231 (93%)	9 (4%)	3 (1%)	2 (1%)

Ruotsissa on vuosien 1998–2013 aikana tutkittu 278 koiran kynnärät, joista terveitä (0) on ollut 242 (87%) koiraa, lieviä muutoksia (1) on 28 (10%) koiralla, kohtalaisia muutoksia (2) viidellä (2%) koiralla ja voimakkaita muutoksia (3) kolmella (1%) koiralla.

Kynnäriä tutkitaan muissa maissa erittäin vähän, ja näidenkin tietojen saanti on hankalaa. Suomi ja Ruotsi ovat edelläkävijöitä tutkittujen koirien määrässä. Hollannissa on vasta viime vuosina herätty mahdollisiin kynnärnivelongelmiin, ja kuvattujen koirien määrä on hiljalleen nousussa.

Patellaluksaatio (polvilumpion sijoiltaan meno)

Lähde: Polvilumpion sijoiltaan meno, ELT Anu Lappalainen - <http://www.kennelliitto.fi/polvilumpion-sijoiltaan-meno-patellaluksaatio>
Lainattu teksti kursivoitu.

Polvinivelen rakenteelliset heikkoudet altistavat patellaluksaatiolle eli polvilumpion sijoiltaan menolle. Jalka-asento on virheellinen ja polvilumpion telaurat ovat liian matalat.

Patellaluksaatiota esiintyy suhteellisen runsaasti kääpiöroduilla ja sellaisilla suuremmilla roduilla, joilla on suora takajalka. Vika on periytyvä. Polvilumpion rakennetta säätelevät useat eri geenit, joiden esilletuloa myös ympäristö muokkaa.

Pienikokoisilla roduilla polvilumpio luksoituu yleensä sisäänpäin (mediaalisesti). Patellaluksaatio on synnynnäinen ja jaetaan vian vakavuuden perusteella neljään eri asteeseen. Eläinlääkäri tutkii polvet tunnustelemalla. I-asteen luksaatiot ovat tavallisesti oireettomia eivätkä kaipaa hoitoa. II- ja III-asteen luksaatioissa koiralla havaitaan selviä liikkumisvaikeuksia. Ravatessaan koira koukistaa hetkittäin raajaansa sen sijaan että tukeutuisi sillä maahan (polvilumpio on luiskahtanut pois paikoiltaan), ja jatkaa sitten normaalia ravia (polvilumpio on palautunut paikoilleen). IV-asteen luksaatioissa polvilumpio on pysyvästi pois paikoiltaan. Usein oireet huomataan tapaturman jälkeen, vaikka kyseessä on synnynnäinen vika. Patellaluksaatio voi myös pahentua eikä nuorena saatu tulos välttämättä ole lopullinen.

Lievien patellaluksaation muotojen hoidoksi riittää yleensä lepo ja kipulääkitys. Jos tämä ei auta, patellaluksaatiota voidaan hoitaa kirurgisesti. Leikkausmenetelmiä on useita. Vaikeimman asteen luksaatioissa hoito voi vaatia useita leikkauksia ja ennuste voi olla huono.

Muutamit rodut kuuluvat patellaluksaation osalta PEVISA:aan.

Arvostelussa käytetään Putnamin asteikkoa. Luksaatio voi olla mediaalinen tai lateraalinen (tai molempia):

0 Polvilumpio ei luksoidu.

Aste 1 Polvinivel on lähes normaali. Polvilumpiota voidaan liikutella helpommin kuin normaalisti ja patella saadaan luksoitumaan mikäli polvea samalla ojennetaan. Patella saattaa luksoitua ajoittain, mutta se palautuu itsestään paikoilleen. Polvilumpion suoran siteen kiinnityskohta saattaa olla lievästi kiertynyt.

Aste 2 Polvilumpio on tavallisesti paikoillaan raajan ollessa ojennettuna. Lumpio luksoituu polvea koukistettaessa tai rotatoitaessa (kierrettäessä) ja pysyy poissa telaurasta kunnes se asetetaan takaisin paikoilleen. Sääriluun (tibia) yläosa on kiertynyt jopa 30 astetta sisäänpäin (pienet koirat).

Aste 3 Polvilumpio on yleensä luksoituneena. Lumpio saadaan asetettua tilapäisesti paikoilleen. Sääriluun yläosa on kiertynyt jopa 30–60 astetta.

Aste 4 Polvilumpio on pysyvästi sijoiltaan, eikä se pysy telaurassa ilman leikkausta. Sääriluun yläosa kiertynyt jopa 90 astetta.

Polvitutkimuksia rodussa on tehty vielä vähän (35kpl) ja ne ovat pääasiassa (97%) terveitä tuloksella 0. Yhdellä koiralla on tulos 2 molemmista polvista. Tiedossa on kuitenkin muutamia koiria, joilta on jouduttu operoimaan toinen tai molemmat polvet, sekä vanhemmalla iällä polvien löystymistä.

Tietoa muissa maissa tehdyistä polvitutkimuksista ei juuri ole. Ruotsissa on virallisesti terveeksi tutkittu ainoastaan yksi koira.

Spondyloosi

Lähde: Perinnölliset selkämutookset, ELT Anu Saikku-Bäckström, ELT Anu Lappalainen, Helsingin yliopisto –

<http://www.kennelliitto.fi/perinnolliset-selkamuutokset>

Lainattu teksti kursivoituna.

Spondylosis deformans eli spondyloosi on selkärangan rappeumasairaus, jossa selkänikamien rajoille muodostuu luupiikkejä ja/tai -siltoja. Spondyloosia kehittyy usein normaalistikin ikääntymisen myötä, mutta bokseilla rappeumaa todetaan jo nuorilla koirilla. Spondyloosi on todettu perinnölliseksi sairaudeksi bokseilla (perinnöllisyys 0,42–0,62), joten sitä voidaan vastustaa jalostusvalinnoilla.

Silloittumat ovat yleisimpiä rintarangan loppuosassa ja lannerangan sekä ristiselän alueella, joten rinta- ja lannerangasta otetut sivukuvat ovat riittäviä kartoituskuvaamisessa. Spondyloosin suositeltava kuvausikä bokseilla on 2 vuotta, jolloin ikääntymismuutoksia ei vielä ole, mutta perinnölliset muutokset ovat ehtineet muodostua. Vanhalle koiralle sallitaan hieman enemmän muutoksia kuin saman lausunnon saavalle nuorelle koiralle, mutta eri-ikäisten koirien lausuntoja on vaikea verrata suoraan, koska ikääntymismuutosten osuutta on hankalaa arvioida. Kuitenkin kannattaa muistaa, että spondyloosi on etenevä sairaus, joten puhdas selkä tai vain lievät muutokset vanhemmalla koiralla on jalostuksellisesti erittäin merkittävä löydös.

Spondyloosia pidettiin pitkään koiralle merkityksettömänä oireettomana ikääntymismuutoksena. On kuitenkin havaittu, että selkärangan muodostuneet luupiikit ja silloittumat voivat aiheuttaa koiralle vaihtelevanasteisia oireita kuten jäykkyyttä, ontumista, epämääräisiä selkäkipuja ja hyppämishaluttomuutta. Kehitymässä olevat luupiikit voivat murtua tai hangata toisiaan aiheuttaen tulehduskipua alueella – toisinaan paikalliset oireet helpottavat kun luutumisen etenee täydeksi sillaksi. Ventraalinen eli nikamien alapuolelle muodostuva siltamuodostus jäykistää selkää rasittaen viereisiä nikamavälejä. Harvinaisempi lateraalinen eli nikamien sivuille muodostuva spondyloosi voi painaa hermojuuria ja aiheuttaa koiralle rajujakin oireita, kuten virtsan ja ulosteen pidätyskyvyttömyyttä tai halvausoireita. Tällaisen tilanteen diagnosointi vaatii useimmiten röntgenkuvauksen lisäksi tietokonetomografia (CT) tai magneettitutkimuksen (MRI). Spondyloosia sairastavien koirien oireilu vaihtelee voimakkaasti yksilöittäin ja jopa vaikeaa spondyloosia sairastava bokseri voi olla täysin oireeton, joten kartoituskuvaaminen on jalostuksellisesti tärkeää.

Spondyloosin periytymismekanismia ei tarkkaan tiedetä, joten voidaan noudattaa yleistä vastaavanlaisten sairauksien jalostuksesta annettua suositusta: käytettäessä spondyloosia sairastavaa koiraa pyritään etsimään sille partneri, joka on spondyloosivapaa (SP0) tai jolla on vain lieviä muutoksia. Nuoren, keskivaikeaa (SP3) spondyloosia sairastavan koiran jalostuskäyttöä tulee harkita tarkkaan ja vaikeaa (SP4) spondyloosia sairastavat yksilöt tulisi sulkea pois jalostuksesta.

Sukua tulee katsoa laajemminkin eli myös vanhempien ja pentuesisarusten lausunnot kannattaa huomioida koiran perimän ja ilmiasun vaikutuksen arvioimiseksi.

On tärkeää muistaa, että selkänikamissa voi olla paljon muitakin sairauksia kuin spondyloosi, joten spondyloosipuhdas (SP0) selkä ei aina ole sama kuin terve selkä. Välimuotoiset nikamat erityisesti lannerangan lopun ja ristiselän välissä (L7–S) ovat melko yleisiä ja altistavat ristiselän kivuille tai toimintahäiriöille usein jopa enemmän kuin spondyloosi. Välimuotoiset nikamat mainitaan spondyloosilausunnon huomioissa, jos ne tulevat selkeästi esiin sivukuvassa.

Arvostelussa käytettävä asteikko (1.6.2013 alkaen):

SP0, puhdas	<i>Ei muutoksia</i>
SP1, lievä	<i>Todetaan < 3 mm piikkejä korkeintaan 4 nikamavälissä tai > 3 mm piikkejä korkeintaan 3 nikamavälissä tai saareke korkeintaan 2 nikamavälissä.</i>
SP2, selkeä	<i>Todetaan silloittuma (täysi tai vajaa) korkeintaan 2 nikamavälissä ja/tai suuria saarekkeita korkeintaan 2 nikamavälissä.</i>
SP3, keskivaikea	<i>Todetaan silloittumia (täysiä tai vajaita) ja/tai suuria saarekkeita 3–7 nikamavälissä.</i>
SP4, vaikea	<i>Edellisiä vakavammat muutokset</i>

Lausunnossa otetaan huomioon kaikki rintanikamat (1–13) sekä lannenikamat (1–7) ja ristiluu.

Tätä asteikkoa noudatetaan koiran 5 ikävuoteen saakka. Tämän jälkeen arvostelussa otetaan huomioon koiran ikä siten, että 5–7 vuotiaalla koiralla jätetään huomioimatta yksi silloittuma ja 8-vuotiaalla tai vanhemmalla koiralla jätetään huomioimatta kaksi silloittumaa.

Schependoeseilta löytyy toistaiseksi vain yksi virallisesti lausuttu selkäkuva, joka sekkin on terve spondyloosin osalta (SP0). Terveyskyselyssä ilmoitettiin kuitenkin muutamia spondyloosista kärsineitä koiria, ja myös jalostustoimikunnan arkistoista löytyy tapauksia. Ongelmaksi asti tätä ei kuitenkaan rodussa ilmene, vaikka vanhemmiten koirilla saattaa usein esiintyä silloittumaa nikamien välillä, jotka saattavat vaatia kipulääkehoitoa.

Välimuotoinen lanne-ristinikama

Välimuotoinen lanne-ristinikama (lumbosacral transitional vertebra, LTV) on yleinen synnynnäinen ja perinnöllinen nikamaepämuodostuma, jonka periytymismekanismia ei tunneta. LTV:llä tarkoitetaan nikamaa, jossa on sekä lanne- että ristinikaman piirteitä. Välimuotoinen nikama voi olla viimeinen lannenikama (L7), jolloin puhutaan sakralisaatiosta, tai ensimmäinen ristiluun nikama (S1), jolloin puhutaan lumbalisaatiosta. Muutos voi olla symmetrinen eli samanlainen oikealla ja vasemmalla puolella tai epäsymmetrinen, jolloin selällään otetussa röntgenkuvassa nähdään puoliero. Diagnoosi tehdään usein lonkkakuvasta, josta voidaan nähdä koiran ristiluu ja lanne-ristiluuliitos yhdestä suunnasta ("ylhäältäpäin"). Joillain koirilla lannenikamien lukumäärä on poikkeava, normaalin 7 nikaman sijaan näillä koirilla on 8 tai 6 lannenikamaa. Tämä on yksi LTV:n

muoto ja se voidaan nähdä sivusuunnasta otetusta röntgenkuvasta (koira on kuvattaessa kyljellään), jossa ristiluun lisäksi näkyy koko lanneranka.

LTV:tä esiintyy useilla koiraroduilla, ja ainakin saksanpaimenkoirilla sen yhteydestä selkävaivoihin on tutkimustietoa. LTV altistaa lanne-ristiluuliitosalueen varhaiselle rappeutumiselle, minkä seurauksia voivat olla takaselän kivut ja pahimmassa tapauksessa takajalkojen halvausoireet. Hoitona käytetään lepoa ja kipulääkkeitä ja vakavimmissa tapauksissa leikkaushoitoa. Kotikoirina sairastuneet koirat pärjäävät usein melko hyvin, mutta ennuste paluusta harrastus- tai työkoiraksi on epävarma.

LTV:stä voi saada lausunnon 12 kuukautta täyttänyt koira. Arvostelussa käytetty asteikko:

LTV0	<i>Ei muutoksia</i>
LTV1	<i>Jakautunut ristiluun keskiharjanne (S1–S2)</i>
LTV2	<i>Symmetrinen välimuotoinen lanne-ristinikama</i>
LTV3	<i>Epäsymmetrinen lanne-ristinikama</i>
LTV4	<i>6 tai 8 lannenikamaa</i>

Terveyskyselyyn vastanneista sakralisaatio esiintyi kahdella koiralla, joista vain toinen on virallisesti lausuttu Kennelliitossa. Lausunnossa todettiin koiralla olevan epäsymmetrinen lanne-ristinikama (LTV3).

Purenta ja hampaat

Schapendoesilla esiintyy erilaisia parentavikoja, useimmiten yläparentoja. Pääasiassa hampaiden vaihtuminen sujuu rodulla ongelmitta, ja eläinlääkärin apua tarvitaan harvoin. On kuitenkin tiedossa tapauksia Suomessa ja Hollannissa, joissa eläinlääkäri on joutunut avaamaan ”kumisia” ikeniä, jotta pysyvät hampaat ovat päässeet kasvamaan ulos ikenistä.

Rodulla esiintyy myös hammaspuutoksia, useimmiten P1-2 hampaita. Täydellinen hampaisto on jalostuskoirille toivottavaa, sillä hammaspuutokset periytyvät voimakkaasti. Koiraa, jolla on runsaita hammaspuutoksia, ei tulisi käyttää jalostukseen. Jos koiralla on vähäisiä hammaspuutoksia olisi sille hyvä valita parituskumppani täydellä hampaistolla, jotta hammaspuutokset eivät lisäänty.

Terveyskyselyyn vastanneista 20 koiralla oli puuttuvia hampaita. Hampaita puuttui yleensä 1-2, yleensä välihampaita. Kahdelta koiralta puuttui enemmän kuin viisi hammasta. Leikkaava parenta oli 204 koiralla, yläparenta ilmoitettiin yhdeksälle ja tasaparenta neljälle koiralle. Yhdellä koiralla oli vinoparenta. Kahdeksan ei osannut vastata kysymykseen.

Suurimmalta osalta maitohampaat olivat lähteneet itsestään, vain 12 oli joutunut turvautumaan eläinlääkärin apuun. Pysyviä hampaita oli irronnut 23 koiralta, lähinnä vanhuusiällä. Hammaskiveä oli putsattu 15 koiralta ja kiillevaurioita oli 10 koiralla.

Napatyrä

Lähde: Koirien tyrät ja niiden kirurginen hoito, ELT Jukka Marttila - <http://www.delivet.net/tyrat.php>
Lainattu teksti kursivoituna.

Napa on se kohta, josta sikiön aineenvaihdunta tapahtuu istukan välityksellä emon elimistöön. Navan kohdalla istukasta tulevat verisuonet lävistävät sikiön ja liittyvät sikiön omaan verenkiertoon. Normaalisti napaverisuonet painuvat kasaan ja navan aukko sulkeutuu heti kohta syntymän jälkeen. Jos aukon sulkeutuminen hankaloituu, syntyy napatyrä eli vatsaontelon seinämään jää reikä; joskus suurempi, joskus pienempi. Aukon sulkeutuminen voi estyä, jos napanuora joutuu epätavallisen kovaan venytykseen syntymähetkellä. Emo voi myös purra napanuoran poikki liian läheltä ja aiheuttaa tyrän syntymisen. Napatyrää tavataan siis hyvin lieväasteisesta nuppineulanpään kokoisesta aina todella suuriin ja vaikeisiin tapauksiin. Koska napatyrä on aukko vatsaontelon alla lihaseinämässä, on tavallista, että aukkoon tunkeutuu vatsaontelon sisältöä; lievissä tapauksissa hieman vatsaontelon rasvakudosta, vakavammissa ja joskus jopa pikaista kirurgista hoitoa vaativissa tapauksissa tyräpussiin mahtuu suolistoa. Vatsaontelon sisällön tunkeutuminen napanuoran aukkoon estää vastasyntyneellä aukon sulkeutumisen, ja tämä on useimmiten syynä pienien napatyrien syntymiseen. Syntymän jälkeisinä päivinä voi onnistua painamaan aukkoon tunkeutuneen kudoksen takaisin ja näin estää tyrän syntymisen, vakavammissa tapauksissa navan paineleminen sen sijaan saattaa olla haitallista. Napatyrä saattaa olla kiinni kasvanut, mikä tarkoittaa sitä, että heti syntymän jälkeen napa-aukosta on valahtanut pieni määrä rasvakudosta ulos ja aukko on sen jälkeen sulkeutunut normaalisti. Navan kohdalle on jäänyt pieni rasvakudoksen aiheuttama pullistuma. Tällainen sulkeutunut tyrä on kaikkien yleisin ja on täysin vaaraton "kauneusvirhe". Se voidaan korjata leikkauksella, mutta leikkaus ei ole välttämätön. Jos napatyrän aukko on niin suuri että suoli mahtuu aukosta läpi, on tyrä aina korjattava leikkauksella.

Terveyskyselyyn vastanneista viidellä koiralla oli iso napatyrä, 34:llä pieni. Viisi koiraa oli operoitu napatyrän vuoksi.

Maksasairaudet

Lähde: Koirien maksaongelmat, ELT Susanne Kamu - http://www.petvetkamu.com/kirjoituksia_files/KOIRIEN.htm
Lainattu teksti kursivoituna.

Maksa on koiran suurin sisäelin, joka toimii varsin monitoimi-ihmeenä. Se on mukana noin 1500 eri elintoiminnoissa. Se osallistuu ruuansulatukseen erittämällä sappea, se poistaa osan elimistön kuona-aineista ja myrkyistä, se poistaa verestä sekä eläviä että elottomia haittatekijöitä, se toimii ravintoaineiden, mineraalien ja vitamiinien varastona, verivarastona sekä sikiöllä verisolujen muodostumispaikkana. "Maksasairauden" aiheuttavat siis lukuisat eri syyt, sillä seurauksella että maksa ei toimi normaalilla teholla. Aikaisemmin yleisin maksatulehduksen syy koiralla oli virushepatiitti (CAV-1), mutta nykyään se on harvinainen koska melkein kaikilla koirilla on rokotus virusta vastaan.

Tarkan syyn selvittäminen voi joskus olla todella vaikeaa. Maksan toimintahäiriön voi aiheuttaa esimerkiksi bakteeri- tai virustartunnat, myrkyt, lääkkeet, synnynnäinen häiriö jolloin maksan verenkierto ei toimi normaalisti, sekä eri koiraroduilla rotujen omat maksasairaudet kuten dobermannien hepatiitti tai bedlingtonterrierien kuparitoksikoosi. Myös myrkytykset voivat aiheuttaa äkillisen maksan toiminnanhäiriön: nämä voivat johtua esimerkiksi lääkkeitä,

luontaislääkkeistä tai ympäristömyrkyistä (hyönteis-, etana-, kasvimyrkyt ja pesuaineet). Myös pitkään käytetyt lääkkeet voiv aiheuttaa maksasairauden: tämä koskee esim. epilepsialääkkeitä, sienilääkkeitä, kortisonia, kipulääkkeitä (esim. aspiriini), matolääkkeitä sekä maksan kautta erittyviä antibiootteja kuten trimetoprim-sfa ja tetrasykliinejä. Yleisiä oireita ovat ruokahaluttomuus, väsymys, laihtuminen, oksentelu ja pahoinvointi, vatsan suurentuminen, lisääntynyt juominen ja virtsaaminen ja lopussa veristä oksentelua, veren hyytymishäiriöitä, kouristuskohtauksia ja kooma. Mikäli vajaatoiminnan syy on esimerkiksi lääkitys, se lopetetaan tai muutetaan. Yleisesti kroonisen maksavian hoito on tukihoito, oireenmukaiset lääkkeet sekä ruokavalio.

Suomessa ja muissa maissa on esiintynyt yksittäisiä tapauksia kohonneista maksa-arvoista, jotka eivät kuitenkaan vaikuta koiran normaaliin elämään millään tavalla. Ruotsissa eräs eläinlääketieteen opiskelija aloitti joitakin vuosia sitten aiheesta tutkimuksen, mutta toistaiseksi tuloksista ei ole kuulunut mitään. Tutkimukseen on toimitettu taustatietoa myös Suomesta.

Terveyskyselyyn vastanneista neljän koiran ilmoitettiin kärsineen maksaviasta. Kahden nuorena tutkitun koiran maksa-arvot olivat kuitenkin tasoittuneet iän myötä. Tiedossa on myös koiria, joiden maksa on ultralla todettu kooltaan normaalia pienemmäksi, mutta otetuista koepaloista ei ole selvinnyt mitään ja tutkimukset on jätetty siihen, sillä koirien on koettu kykenevän kaikesta huolimatta normaaliin elämään.

Munuaissairaudet

Lähde: Kissan ja koiran krooninen munuaisvika, Kanta-Hämeen Eläinklinikka – <http://www.kantahameenelainklinikka.fi/hoito-ohjeet/kissan-ja-koiran-krooninen-munua/>
Lainattu teksti kursivoitu.

Munuaissairaudet ovat yksi yleisimmistä koirien sairauksista. Munuaissairauksiin on useita syitä, mm. perinnölliset tekijät, infektiot, haitalliset kemikaalit ja ravitsemukselliset tekijät. Usein ei syytä edes voida saada selville. Munuaistaudin oireita ovat ruokahaluttomuus, lisääntynyt juominen, lisääntynyt virtsaaminen tai virtsaamiskyvyttömyys, huono karvapeite, alakuloisuus ja oksentelu. Krooniseen munuaisvikaan ei ole parannuskeinoa, mutta ruokavaliolla ja tukihoidolla voidaan eläimen elinikää pidentää eläimen siitä kärsimättä.

Terveyskyselyvastauksista löytyy yksi munuaissairaudesta kärsivä koira.

Kasvainsairaudet ja syöpä

Lähde: Koiran nisäkasvain, ELL Petri Bäcklund - <http://www.elainlaakari.fi/koiran-nisakasvain/>
Lainattu teksti kursivoitu.

*Koiran **nisäkasvaimet** (maitorauhaskasvain) ovat tavallisimpia koiran kasvaimia. Nisäkasvaimia esiintyy yleisimmin vanhoilla leikkaamattomilla nartuilla. Alle 5-vuotiailla koirilla nisäkasvaimet ovat harvinaisia ja lähes aina hyvänlaatuisia. Koirien nisäkasvaimista noin puolet on hyvänlaatuisia ja puolet pahalaatuisia.*

Nisäkasvain on useimmiten kahdessa takimmaisessa nisässä. Alkuvaiheessa kasvain on selkeärajainen pyöreä patti. Kehittyessään kasvain tuntuu kiinteältä muhkuralta tai useasta muhkurasta muodostuneelta rykelmältä.

Useimmissa tapauksissa kasvaimia on enemmän kuin yksi. Koiran yleiskunto laskee yleensä vasta kun kasvain on lähettänyt etäpesäkkeitä, joten koiran olemuksesta ei voi päätellä sen sairastumista. Pahanlaatuinen koiran nisäkasvain lähettää etäpesäkkeitä läheisiin imusolmukkeisiin tai keuhkoihin. Myös maksasta, munuaisista, munasarjoista ja luustosta voidaan löytää etäpesäkkeitä. Koiran nisäkasvain tai -kasvaimet poistetaan yksinkertaisella leikkauksella.

Terveyskyselyyn vastanneista kuudella koiralla oli poistamista vaatineita kasvaimia.

Lähde: Koiran luusyöpä eli osteosarkooma, ELL Petri Bäcklund - <http://www.elainlaakari.fi/koiran-luusyopa-eli-osteosarkooma/>
Lainattu teksti kursivoitu.

*Koiran **luusyöpä** eli osteosarkooma on lohduton diagnoosi niin eläinlääkärille kuin myös omistajalle. Koiran osteosarkooma on aggressiivisista uudisluuta tuottavista kasvaimista yleisin. Muita harvinaisempia luun kasvainmuotoja ovat kondrosarkoomat, hemangiosarkoomat ja fibrosarkoomat. Koiran luusyöpä on sairaus, jonka paranemisennuste on toivoton. Pitkälle edettyään sairaus on aina kuolemaan johtava, ja hoitotoimenpiteet tähtäävät ainoastaan kivun lievittämiseen ja koiran yleiseen elämänlaadun parantamiseen.*

Terveyskyselyyn vastanneista luusyöpää oli yhdellä koiralla ja muita syöpiä oli kolmella koiralla.

Häntämutka

Häntämutkalla tarkoitetaan epänormaaleja häntänikamia, jotka tuntuvat mutkina hännässä. Ne ovat sinänsä koiralle harmittomia, mutta epäillään, että häntämutkilla on yhteys muihinkin luunmuodostuksen häiriöihin. Koiraa, jolla on häntämutka, ei saa käyttää jalostukseen.

Terveystutkimukseen vastanneista häntämutka löytyi neljältä koiralta ja kolme ei osannut vastata kysymykseen. Todellisuudessa häntämutkien määrä on kuitenkin suurempi.

Ihosairaudet

Lähde: Koiran hot spot eli kostea ihotulehdus, ELL Kirsti Schildt - <http://www.elainlaakari.fi/koiran-hot-spot-eli-kostea-ihotulehdus/>
Lainattu teksti kursivoitu.

*Koiran **hot spot** on koirilla melko yleinen, äkillisesti ilmenevä pinnallinen kostea ihotulehdus joka voi olla erittäin kivulias. Tavallisimmin ihotulehdusalue muodostuu pään, kaulan, lantion tai lonkan alueelle. Hoidossa tärkeää on turkin ajelu tulehtuneelta ihoalueelta ja sen ympäriltä. Tulehtunut iho pääsee tuulettumaan ja alueen saa helpommin puhdistettua.*

Lähde: Koiran ruoka-aineallergia ja ruokavalio, ELL Mirja Kaimio - <http://www.elainlaakari.fi/koiran-allergia-koiran-ruoka-aineallergia/>
Lainattu teksti kursivoitu.

*Koiran **allergia** heikentää merkittävästi koiran hyvinvointia ja terveyttä. Koiran allergia on immunologinen sairaus, joka huomataan tavallisimmin iho-oireista. Allergian aiheuttajaa on usein haastavaa diagnosoida. Noin viidennesellä allergisista ihotautipotilaista ihosairauden taustalla on ruoka-aineallergia. Toistuvat korvatulehdukset saattavat johtua ruoka-aineallergiasta. Koiran ruoka-aineallergia on sairaus, jonka oireista, aiheuttajista ja hoidosta on paljon tutkimustuloksia, mutta itse sairastumisprosessia ei kaikilta osin vielä täysin tunneta. Ruoka-aineallergiaan*

sairastuvat yhtä lailla nartut ja urokset, steriloidut ja kastroidut kuin steriloimattomat ja kastroimattomat koirat.

Koiran **ruoka-aineallergia** voi puhjeta missä iässä tahansa, mutta yli kolmasosa potilaista sairastuu alle 1-vuotiaana. Jos koiralla ilmenee kutinaa alle puolen vuoden iässä, on todennäköisempää, että se johtuu ruoka-aineallergiasta kuin atopiasta. Mikä tahansa ruoka-aine voi aiheuttaa ruoka-aineallergiaa, mutta joidenkin ruoka-aineiden on todettu aiheuttavan useammin allergiaa kuin toisten. Tällaisia aineita koirien ruuissa ovat esimerkiksi naudanliha, maitotuotteet, kana, lammas, kala, kananmunat, maissi, vehnä ja soija. Kaikki luetellut aineet ovat hyvin tavallisia koiranruuan raaka-aineita. Allergisten reaktioiden todennäköisyys kasvaa kun altistus tapahtuu usein ja suurissa määrissä, siksi yleisimmille raaka-aineille herkistytään useammin kuin harvinaisemmille. Iho-oireet, jotka eivät liity mihinkään tiettyyn vuodenaikaan tai muuhun ulkoiseen ärsykkeeseen (kuten vaikka likaisessa vedessä uimiseen) ovat ruoka-aineallergian tyypillisin oire. Kutina ja ihottuma voivat esiintyä kaikkialla koirassa tai rajoittua tiettyihin alueisiin. Tyypillisiä ihottuman esiintymäalueita ovat tassut, korvat, kuono, leuka, alavatsa ja peräaukon ympäristö. Korvatulehdukset, pigmenttimuutokset ja kuiva, hilseilevä iho ovat mahdollisia ruoka-aineallergian oireita. Koiran ruoka-aineallergian hoitona on oireita aiheuttavan raaka-aineen/aineiden täydellinen välttäminen.

Lähde: Koiran atopia, ELL Nina Menna, Vetcare Oy ja Mäntsälän eläinlääkäriasema - <http://www.kennelliitto.fi/koiran-atopia>
Lainattu teksti kursivoitu.

Atopia on geneettisestä taipumuksesta aiheutuva tulehduksellinen ja kutiseva allerginen ihosairaus, jonka synnylle on perimän lisäksi olemassa useita altistavia tekijöitä, kuten koiran elinympäristö ja olosuhteet.

Atopia on elinikäinen vaiva, joka on kontrolloitavissa, muttei parannettavissa. Ruoka-aineallergia on koiralla atopiaa huomattavasti harvinaisempaa. Vain 10 % iho-oireisista koirista kärsii ruoka-aineallergiasta, jolloin koiralla on yleensä myös ruuansulatuskanavan oireita (ilmavaivat, ripuli). Atooppista tai allergista koira ei saa käyttää jalostukseen.

Atopia on tyypillisesti nuoren aikuisen koiran sairaus ja oireet alkavat suurimmalla osalla atoopikoista 6 kk – 3 vuoden iässä. Allerginen nuha, astma ja silmän sidekalvontulehdus ovat koiralla harvinaisia. Koira reagoi ihollaan ja atopia onkin koiran yleisin ihosairaus. Atopiaan liittyvien toistuvien ihon bakteeri- ja hiivatulehdusten esiintymisestä on päätelty, että atooppikkokoirilla olisi puutteellisesti toimiva soluvälitteinen immuunivaste. Atopialle tyypillistä on, että oireet helpottuvat ja pahenevat kausittaisesti ainakin sairauden alkuvaiheessa. Jos oireet ovat heti alkuun jatkuvia, voidaan hyvällä syyllä epäillä ruoka-aineallergiaa aiheuttajaksi.

Atooppinen iho kutisee, minkä seurauksena koira raapii ihonsa rikki. Turkki on hilseilevä ja huonokuntoinen sekä ohut tai jopa paikoin kalju. Niiltä alueilta, joissa kutina on voimakkainta, iho paksunee jatkuvan raapimisen ja kalvamisen seurauksena sekä tummuu. Muutokset paikallistuvat naamaan (huulet ja silmien ympärys), korviin, tassuihin, jalkoihin, leukaan ja vatsan alle (kainalot ja nivuset). Joillakin koirilla jatkuva kutina aiheuttaa myös käyttäytymisen muutoksia, esim. ärtyisyyttä. Toistuvat korvatulehdukset ovat eräs tavallisimmista atooppikon iho-oireista.

Koiran kutinan syy on selvitettävä huolellisesti. Jos muuta selittävää syytä ei löydy ja koiralla on atopidiagnoosin tekemiseen oikeuttavat oireet, koiralle tehdään joko ihotesti tai allergiavasta-

aineita etsitään verestä. Koiran atopian hoitoon käytetään monia eri hoitomuotoja. Kaikkein tärkein on allergeenialtistuksen vähentäminen esim. toistuvien pesujen ja ympäristön saneerauksen avulla. Jollei näiden toimenpiteiden ja sekundaaristen bakteeri – ja hiivatulehdusten hallinnalla päästä riittävään lopputulokseen, voidaan allergiatestin tulosten perusteella aloittaa siedätyshoito ja/tai lääkehoito.

Lähde: Koiran korvatulehdus, ELL Hanna Inkeroinen - <http://www.elainlaakari.fi/koiran-korvatulehdus/>
Lainattu teksti kursivoitu.

*Koiran **korvatulehdus** on yksi yleisimmistä koiraa vaivaavista sairauksista. Koiran korvatulehduksesta puhuttaessa tarkoitetaan ulkokorvantulehdusta (otitis externa), mutta koiran korvatulehdus voi myös sijaita väli- ja sisäkorvan osissa vaikkakin harvemmin. Koiran korvatulehdus hoidetaan aina sen mukaan mikä korvatulehduksen aiheuttaa. Bakteereiden ja hiivojen aiheuttamissa tulehduksissa hoitona on usein antibioottia ja hiivalääkettä sekä usein myös kutinaa ehkäisevää kortisonipohjaista lääkettä. Vakavampia kroonistuneita korvatulehduksia hoidetaan suun kautta annettavilla antibiooteilla ja kipulääkkeellä. Myös korvahuuhtelut ovat osa kroonisen korvatulehduksen hoitoa. Kun korvatulehdukset juontavat juurensa koiran atopiaan tai ruoka-aineallergiaan, on hoito-ohjelmaan sisällytettävä mahdolliset ruokintamuutokset ja ympäristönmuutokset. Korvan rakenteellisissa ongelmassa ja kasvainsairauksissa voidaan turvautua kirurgiaan niissä tapauksissa kuin se on mahdollista, ja leikkauksesta saatava hyöty on haittoja suurempaa.*

Lähde: Tassutulehdus eli furunkuloosi – <http://www.elainlaakari.fi/klinikat/koiraklinikka/koiran-sairauksia-ja-tartuntatauteja/tassutulehdus-eli-furunkuloosi/>
Lainattu teksti kursivoitu.

***Furunkuloosi** tarkoittaa **tassutulehdusta** eli **varpaiden ja polkuanturoiden välissä esiintyvää tulehdusta**. Furunkuloosissa polkuanturoitten välissä oleva iho on arka ja punoittaa ja varpaiden väliin voi muodostua rakkuloita. Koira pyrkii nuolemaan tassuja ja saattaa ontua. Furunkuloosin taustalla voi olla eri tekijät, kuten allergia, sienitulehdukset tai psyykkiset oireet (jatkuva tassujen nuoleminen). Tauti uusii helposti ja voi joskus vaatia runsaastikin lääkehoitoja. Taudin taustasyyn selvittäminen on hoidon kannalta tärkeää, mutta läheskään aina taustasyitä ei pystytä selvittämään huolellisista tutkimuksista huolimatta. Tällöin koiraa hoidetaan oireenmukaisesti.*

Terveyskyselyyn vastanneista kuudella koiralla mainittiin olevan ihottumaa satunnaisesti, yhdellä koiralla jatkuvasti. Tassutulehduksia eli furunkuloosia oli 12 koiralla, samoin muita ihotulehduksia oli myös 12 koiralla. Vastanneista 54 koiralla oli ollut korvatulehduksia 1-4 kertaa ja kroonisia tai enemmän kuin 4 korvatulehdusta sairastaneita koiria oli 16. Muutamille koirille oli tullut oireita myös punkkikarkotteesta.

Atooppista tai allergista koiraa ei saa käyttää jalostukseen, koska ongelmalla on voimakas perinnöllinen tausta.

Epilepsia

Lähde: Koiran epilepsia, Eläinlääkäri Nina Menna, Vetcare Oy ja Mäntsälän eläinlääkäriasema - <http://www.kennelliitto.fi/koiran-epilepsia>
Lainattu teksti kursivoitu.

Epilepsia on toistuvia kohtauksia aiheuttava aivojen sähköisen toiminnan häiriö, joka on koiran yleisin neurologinen sairaus.

Kohtauksien luonne vaihtelee ja koiralla voi olla tajunnan, motoriikan, sensorisen toiminnan, autonomisen hermoston ja/tai käyttäytymisen häiriöitä. Kohtauksen aikana koira voi olla tajuissaan tai tajuton. Jos koko koira kouristelee, puhutaan yleistyneestä kohtauksesta. Kohtaus voi esiintyä myös paikallisena, jolloin vain yksi lihasryhmä, esimerkiksi koiran raaja tai raajat kouristelevat. Paikallisalkuinen kohtaus voi laajeta yleistyneeksi kohtaukseksi. Kohtauksen luonne riippuu purkauksen lähtöpaikasta aivoissa ja sen leviämisestä. Epilepsiaa sairastavaa koira ei saa käyttää jalostukseen. Samoin on vältettävä sellaisten riskilinjojen yhdistämistä, joiden tiedetään tuottaneen epileptikkojälkeläisiä, niin kauan kuin rodulle ei ole olemassa geenitestiä, jonka avulla sairauden kantajuus voidaan todeta.

Ensimmäinen epilepsia-kohtaus tulee useimmiten nuorena, 1-5 vuoden iässä, mutta perinnöllinen epilepsia voi alkaa missä iässä hyvänsä. Samantyyppisiä kohtauksia voivat aiheuttaa myös muut sairaudet kuin epilepsia. Epilepsiadiagnoosi pohjautuu muiden sairauksien poissulkemiseen. Siksi koirasta otetaan virtsa- ja verinäytteitä ja tehdään neurologinen tutkimus. Jollei muuta selittävää syytä löydy, koira sairastaa epilepsiaa. Epilepsiaa ei voida parantaa, vaan koira tarvitsee lääkitystä koko loppuelämänsä ajan. Lääkityksen aloituspäätökseen vaikuttaa kohtauksien esiintymistiheys ja vakavuus. Lääkityksen avulla epilepsia-kohtausten esiintymistä voidaan harventaa, kohtauksia lieventää ja niiden kestoja lyhentää. Joskus kohtaukset saadaan lääkityksellä kokonaan loppumaan.

Terveyskyselyyn vastanneista epileptisiä kohtauksia oli ilmennyt kolmella koiralla. Yhden koiran kohdalla oli maininta korkeista maksa-arvoista, jotka ovat myös voineet aiheuttaa epilepsian tyyppisiä oireita.

Ruotsin rotuyhdistyksen vuonna 2005 julkaisemassa jalostuksen tavoiteohjelmassa on maininta epilepsian esiintymisestä rodulla, ja Hollannista saadun tiedon mukaan epilepsiaa on takavuosina esiintynyt tietyissä sukulinjoissa. Nykyään sairauden esiintyvyys on kuitenkin pieni, eikä millään sukulinjalla tiedetä olevan erityistä alttiutta epilepsialle.

Kuurous

Lähde: Kuurouden taustaa koirilla, DOS Kirsi Sainio - <http://www.kennelliitto.fi/kuurouden-taustaa-koirilla>
Lainattu teksti kursivoitu.

Kuulo on yksi koiran tärkeimmistä aisteista. Kuuloaistimus syntyy aivoissa, johon kuuloelimessä syntynyt äänen aiheuttama endolymfanesteen värähtely johtuu sähköisessä muodossa.

Sekä varsinaisen kuuloelimen että kuuloaistimusta aivoihin välittävien hermojen kehitys ja ylläpito on varsin monisyinen prosessi, ja erilaiset häiriöt joko itse kuuloelimessä tai välittävissä hermoradoissa tai aivojen kuuloalueella voivat johtaa alentuneeseen kuuloon tai täydelliseen kuuroutumiseen. Synnyttäminen kuurous ei ole tavatonta ja lähes kaikissa koiraroduissa tavataan silloin tällöin kuuroja pentuja. Näissä tapauksissa kuurouden perimmäinen syy jää usein hämärän peittoon. Synnyttämisestä kuuroutta tai etenevää kuulon rappeutumista voivat aiheuttaa myös ns. ototoksiset aineet, joita ovat mm. eräät antibiootit ja eräiden infektioiden tuottamat toksiniin. Myös äkillinen kova ääni tai jatkuva korkeatasoinen melu aiheuttaa kuuloaistinsolujen tuhoutumista ja etenevää kuulon alenemista.

Merkittävin kuurouden aiheuttaja useilla roduilla liittyy kuitenkin perimään. Kuurouden geneettinen tausta on usein epäselvä ja sekä autosomaalista resessiivistä, autosomaalista dominoivaa että X-kromosomivälitteisesti periytyviä kuurouden muotoja on kuvattu eri roduilla. Kuulotesti eli BAER on tärkein tutkimus kuuroutta diagnosoitaessa.

Terveyskyselyyn vastauksista löytyi kaksi synnynnäisesti kuuroa koiraa ja ainakin neljä oli kuuroutunut vanhuuden myötä.

Hormooni- ja aineenvaihduntasairaudet

Lähde: Kilpirauhasen vajaatoiminta koiralla, ELL Nina Menna - <http://www.elainlaakari.fi/koiran-kilpirauhasen-vajaatoiminta/>
Lainattu teksti kursivoitu.

*Koiran **kilpirauhasen vajaatoiminta** voi ilmetä monin eri tavoin. Oireita voivat olla esimerkiksi koiran väsyminen tai lihominen, iho-oireet tai toistuvat korvatulehdukset. Oireiden monimuotoisuuden vuoksi sitä ei kuitenkaan ole helppo diagnosoida. Koiran kilpirauhasen vajaatoiminta on hoidettavissa tehokkaasti lääkityksellä. Koiran kilpirauhasen vajaatoiminta on harvinaista nuorilla koirilla. Tyypillisesti vajaatoimintaan sairastuu aikuinen keskikokoinen tai suuri koira. Sairaus voi olla olemassa pitkään ennen kuin koira alkaa oirehtia. Taudin alkusyy on tuntematon, mutta perimällä on vaikutusta sairauden kehittymiseen.*

Terveyskyselyyn vastanneista kilpirauhasen vajaatoimintaa oli ollut yhdellä koiralla.

Lähde: Addisonin tauti koiralla, ELL Petri Bäcklund - <http://www.elainlaakari.fi/addisonin-tauti-koiralla/>
Lainattu teksti kursivoitu.

***Addisonin tauti eli lisämunuaisen kuorikerroksen vajaatoiminta** on nuorilla ja keski-ikäisillä koirilla esiintyvä suhteellisen harvinainen sairaus. Tauti on nartuilla kaksi kertaa uroksia yleisempää. Tyypillisinä oireina ovat epämääräiset oksentelu- ja ripulijaksot, ruokahaluttomuus ja väsymys. Lisämunuaisen kuorikerroksen vajaatoiminta voi pahetessaan johtaa Addisonin kriisiin, joka vaatii tehohoitoa eläinsairaalassa. Addisonin tauti koiralla on ennusteeltaan erinomaisen hyvä omistajan noudattaessa tarkasti lääkitysohjeita. Hoitotasapainon arvioimiseksi koiran veriarvoja seurataan kahdesti vuodessa otettavilla verikokeilla. Addisonin tautiin sairastuneilla koirilla on muita koiria suurempi riski sairastua myöhemmin sokeritautiin, kilpirauhasen vajaatoimintaan tai muuhun autoimmuunistaustaiseen sairauteen.*

Suomessa Addisonin tautia on raportoitu ainoastaan yksi tapaus. Kyseinen Suomessa asuva koira on kuitenkin Ruotsista tuotu ja pääasiassa ranskalais-hollantilaisia linjoja, lukuun ottamatta muutamia yksittäisiä kolmannen ja viidennen polven koiria, jotka yhdistävät koiran suomalaiseen kasvatustyöhön.

Sydänsairaudet

Lähde: Koirien sydänsairaudet, ELL Seppo Lamberg - <http://www.nic.fi/~tollerit/html/laaketiedetta/sydansairaudet.htm>
Lainattu teksti kursivoitu.

PDA eli patentti ductus arteriosus on koirilla synnynnäisistä sydänvicioista yleisin. Ductus arteriosus on verisuoniyhteys, joka sikiöaikana yhdistää aortan ja keuhkovaltimon. Ductus sulkeutuu normaalisti syntymän yhteydessä. Jos näin ei tapahdu, kuormittaa virheellinen suonitus

keuhkovaltimoa ja sydämen vasenta puolta. PDA:n yhteydessä kuultava sivuääni on hyvin tyypillinen ja erittäin voimakas. Leikkaushoito on mahdollinen. Tällöin epänormaali verisuoniyhteys suljetaan ja onnistuneen leikkauksen jälkeen koira voi elää normaalin elinkaaren oireettomana. Leikkaus ei ole riskitön. Jos ductus toimenpiteen aikana repeytyy, on seurauksena syntyvä verenvuoto useimmiten mahdoton kontrolloida. Lääkehoidon ennuste on huono.

Terveyskyselyyn vastanneista PDA oli kahdella koiralla. Toisella koiralla PDA ei ole oireillut toistaiseksi mitenkään, ja toisen koiran PDA ja VSD (reikä kammion seinämässä) sydänsairaudet diagnosoitiin 1,5 vuoden iässä. Tiedossa on myös yksi leikkauksessa korjattu PDA Suomessa.

Erityisesti Saksassa PDA on koettu yhdeksi rodun suurimmista ongelmista. Monista yhteydenotoista huolimatta tilastotietoja ei kuitenkaan ole saatu. Virallista sydänkuuntelutulosta suositellaan jalostukseen käytettäville koirille tilanteen seuraamiseksi ja kartoittamiseksi.

Muita terveystarkastuksessa ilmi tulleita asioita

Parillakymmenellä koiralla oli esiintynyt ajoittanut herkkävatsaisuutta, joka esiintyi oksenteluna ja ripulina.

Rodulla esiintyy jonkin verran kivespuutoksia. Terveystarkastuksen mukaan tämä on kuitenkin harvinaista. Muutamilla koirilla on esiintynyt tremoria <eli vapinaa, mikä on tahdosta riippumatonta lihastoimintaa – eli tahdosta riippumatonta vapinaa>. Tämä kävi ilmi myös terveystarkastuksessa.

Kysyttäessä arvosanaa koiran terveydestä asteikolla 1 (sairastaa usein) – 5 (aina terve) suurin osa vastauksista oli joko 4 tai 5. Kolmesta koirasta oli annettu arvosana 1, syinä tarttuva maksatulehdus, Addisonin tauti ja selkävaivat.

4.3.3. Yleisimmät kuolinsyyt

OmaKoiran kautta jalostustietojärjestelmään on vuoden 2013 loppuun mennessä ilmoitettu 73 schapendoesin kuolemasta, Näiden tietojen mukaan rodun keskimääräinen elinikä olisi 10 vuotta ja 1 kuukausi. Parhaimmillaan terve schapendoes elää lähemmäs 15-vuotiaaksi.

Suomen Kennelliiton OmaKoira-palvelussa voi jokainen palveluun kirjautunut henkilö tehdä ilmoituksen koiransa kuolemasta. Ilmoituksen koiran kuolemasta voi toimittaa sähköisesti omistajan allekirjoittamalla ilmoituksella, alle 15-vuotiaalta vaaditaan huoltajan allekirjoitus. Ilmoitus toimitetaan osoitteeseen rekisterointi@kennelliitto.fi. Tämä on toivottavaa, sillä näin saadaan arvokasta tietoa rodun kuolinsyistä ja sitä kautta myös mahdollisista terveysongelmista.

Taulukko 18.

Kuolinsyy (31.12.2013)	Keskimääräinen elinikä	Yhteensä
Kadonnut	13 vuotta 10 kuukautta	2
Kasvainsairaudet, syöpä	10 vuotta 6 kuukautta	11
Kuollut ilman sairauden diagnosointia	8 vuotta 4 kuukautta	4
Lopetus ilman sairauden diagnosointia	10 vuotta 10 kuukautta	6

Lopetus käytös- tai käyttäytymishäiriöiden vuoksi	6 vuotta 6 kuukautta	3
Luusto- ja nivelsairaus	10 vuotta 0 kuukautta	2
Maksan ja ruoansulatuskanavan sairaus	1 vuotta 10 kuukautta	3
Muu sairaus, jota ei ole listalla	9 vuotta 10 kuukautta	6
Selkäsairaus	12 vuotta 1 kuukautta	1
Tapaturma tai liikennevahinko	5 vuotta 2 kuukautta	4
Vanhuus (luonnollinen tai lopetus)	12 vuotta 11 kuukautta	22
Virtsatie- ja lisääntymiselinten sairaus	11 vuotta 3 kuukautta	2
Kuolinsyytä ei ole ilmoitettu	10 vuotta 0 kuukautta	6
Kaikki yhteensä	10 vuotta 1 kuukautta	73

4.3.4. Lisääntyminen

Vuonna 2013 toteutettuun lisääntymiskyselyyn saatiin kaikkiaan 81 nartun ja 26 uroksen tiedot.

Nartut

Kyselyvastausten perusteella suurimmalla osalla schapendoesnartuista ensimmäiset juoksut alkoivat noin 8-9 kuukauden iässä. Hajonta oli tosin melko suurta, aina 4 kuukaudesta 18 kuukauteen. Narttujen keskimääräinen juoksujen kiertoaika oli noin 6-7 kuukautta, vaihteluväli on kuitenkin suuri sillä tiheimmin juoksevat neljän kuukauden välein ja harvimmin vuoden välein. Valeraskauksia sekä siihen liittyviä erilaisia oireita esiintyi 23 koiralla (maidon eritystä 17 koiralla, pesän rakentamista sekä lelujen hoivaamista 15 koiralla, apaattisuutta 17 koiralla ja ärtyneisyyttä yhdellä koiralla). Kuudelle koiralle oli käytetty Galastop-lääkitystä. Kyselyvastausten perusteella lisääntymiselinsairaudet ovat nartuilla melko harvinaisia. Vastauksissa raportoitiin yksi emätintulehdus, kaksi kohtutulehdusta ja viidellä koiralla nisäkasvaimia. Nartuista 16 oli steriloitu.

Jalostukseen oli käytetty 51 narttua. Kolme narttua oli jäänyt joka yrittämällä tyhjäksi ja yhdellä nartulla oli kokemuksia sekä tyhjäksi jäämisestä että pentujen saamisesta. Yhdeksällä oli pentusuunnitelmia, ja 16 narttua ei ollut tarkoitettu jalostuskoiraksi. Kaikissa tapauksissa nartut antoivat astua normaalisti, kolmen kerrottiin osoittaneen urosta kohtaan aggressiivisuutta jossain vaiheessa astutusta.

Synnytykset ovat pääasiassa onnistuneet vaivattomasti ja luonnollisesti, vain kuudella nartulla oli ollut synnytysvaikeuksia. Polttoheikkoutta esiintyi neljällä nartulla, keisarinleikkaukseen tai käsin avustukseen oli päädytty neljässä tapauksessa; kuollut/virheasentoinen/suurikokoinen pentu ja lääkeapua (kalsium/oksitosiini) oli annettu kolmelle nartulle. Syntymäkooltaan pennut ovat olleet pääasiassa 200-300g, pienimmillään hieman yli 100g ja suurimmillaan 500g.

Nartut hoitavat pentujaan pääasiassa hyvin, vain kahden nartun ilmoitettiin olleen välinpitämättömiä pentujaan kohtaan. Yksi narttu oli saanut kalkkikrampin, ja kuolleita pentuja oli syntynyt 11 nartulle. Myös 11 nartulta oli kuollut pentu/ja ennen luovutusikää. Kuolinsyitä olivat mm. epämuodostuma, pieni koko, happivajaus, munuaisten vajaakehitys, vatsakalvontulehdus ja PDA.

Urokset

Uroksista saatiin vähemmän vastauksia. Otanta jäi pieneksi, ja siksi tulokset ovat vain suuntaantavia.

Saatujen vastausten perusteella lähes kaikilla uroksilla on normaalit kivekset; ainoastaan yhdellä ilmoitettiin laskeutuneen vain toinen kives. Neljällä eri koiralla oli lisääntymiselinsairauksia: yksi eturauhaskasvain ja kolme esinahan tulehdusta. Kaksi uroksista oli kastroidu. Yhdellä uroksella oli yliseksuaalisuudesta johtuvia käytöshäiriöitä.

Urokset ovat astuneet luonnollisesti ja vain kahdessa tapauksessa on tarvittu apua, joko nuoren kokemattoman koiran kanssa tai parituskumppaneiden suuren kokoeron vuoksi. Astutustilanteessa uros on jäänyt narttuun kiinni kahta koiraa lukuun ottamatta. Kahden uroksen kohdalla narttu/ja on jäänyt tyhjäksi. Neljän uroksen sperma on tutkittu, ja yhdellä oli havaittu normaalia enemmän rakennepoikkeamia siittiöissä.

4.3.5. Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet

Rodulla ei esiinny sairauksille tai lisääntymisongelmille altistavia anatomisia piirteitä.

4.3.6. Yhteenveto rodun keskeisimmistä terveys- ja lisääntymisongelmista Suomessa sekä ulkomailta

Schapendoes on säilynyt pääasiassa terveenä ja pitkäikäisenä rotuna, vaikka erilaiset kasvainsairaudet ovat lisääntyneet ja koiria on viime vuosina kuollut tästä syystä hyvin varhaisellakin iällä. Silmänsairauksista on viime vuosina lisääntynyt kaihi, ja kynärkuvaustulokset ovat heikentyneet. Muuten ilmenneet sairastapaukset ovat rodussa hyvin yksittäisiä.

Ulkomailta on vaikea saada sairaustietoja. Käytännössä ainoa tie dokumentoitujen tietojen saamiseksi eri maista on olemassa olevien tietojärjestelmien kuten Ruotsin kennelliiton HundDatan kautta. Tulevaisuuden tavoitteena onkin avoimemman keskusteluilmapiirin luominen eri maiden välille, jotta rodun tilasta saataisiin mahdollisimman paljon tietoa ja näin pystyttäisiin puuttumaan mahdollisiin terveysongelmiin hyvissä ajoin.

Suomalaiset harrastajat ovat osallistuneet ulkomaisten yksityishenkilöiden aloitteesta perustetun rotutietokannan, Wikidoesin rakentamiseen. Tähän mennessä tietokantaan on kerätty suomalaiskoirsta kaikki julkinen Kennelliiton jalostustietokannasta saatava tieto. Wikidoes-tietokannan tarkoitus on perustua avoimeen tietojen jakamiseen, ja jokaisesta annetusta tiedosta on esitettävä virallinen dokumentti liitteeksi tietokantaan. Vastineeksi jakamastaan tiedosta koirien omistajat saavat oikeuden tarkastella muiden omistajien jakamaa tietoa koiristaan. Tietokanta toimii lahjoitusten varassa, eikä se ole sidottu rotuyhdistyksiin.

4.4. Ulkomuoto

4.4.1. Rotumääritelmä

Hyväksytty: FCI 14.4.1999

Käännös: SKL-FKK 24.10.1999

Alkuperämaa: Alankomaat

FCI:N RYHMÄ 1 Lammas- ja karjakoirat (alaryhmä 1)

KÄYTTÖTARKOITUS

Schapendoes on paimenkoirarotu, jota on käytetty ja yhä käytetään lammaslaumojen paimennukseen. Koska lampaat laiduntavat pääasiallisesti hiljaisilla ja syrjäisillä alueilla on tärkeää, että schapendoes on hyvin kestävä, liikkuvainen ja nopea. Älykkyys, kyky työskennellä itsenäisesti ja hypätä ketterästi ovat rodun olennaisia piirteitä. Schapendoesin tulee olla todellinen paimenkoira luonteeltaan, ruumiiltaan ja sielultaan.

YLEISVAIKUTELMA

Kevytrakenteinen ja pitkäkarvainen. Säkäkorkeus on 40-50 cm. Liikkeet ovat vaivattomat ja joustavat. Schapendoes on erittäin hyvä hyppääjä.

KÄYTTÄYTYMINEN/LUONNE

Schapendoes on normaalisti ja tasapainoisesti rakentunut paimenkoira, jolla on valpas ja rohkea luonne. Se on älykäs, tarkkaavainen, iloinen, eloisa, ystävällinen ja temperamentikas. Se on erittäin kiintynyt ja uskollinen tutuille ihmisille.

PÄÄ

Runsas karvapeite saa pään vaikuttamaan todellista suuremmalta ja etenkin leveämmältä.

Kallo-osa: Lähes litteä. Otsauurre on kohtuullinen. Kulmakaaret ovat voimakkaasti erottuvat.

Kallon leveys on hieman suurempi kuin etäisyys otsapenkereestä niskakyhmyyn.

Otsapenger: Selvästi erottuva, mutta ei jyrkkä. Kuono-osan ylälinja on hieman kallon linjaa alempana.

Kuono-osa: Lyhyempi kuin etäisyys otsapenkereestä niskakyhmyyn, tuskin lainkaan kapeneva ja kauttaaltaan syvä; kuononkärki on leveä ja vain hieman pyöristynyt. Sivulta katsottuna alaleuan tulee olla selvästi näkyvässä suun ollessa kiinni.

Purenta: Normaalisti kehittynyt leikkaava purenta.

Posket: Poskikaaret ovat voimakkaasti erottuvat.

Silmät: Melko suuret ja pyöreät. Ne eivät ole ulkonevat eivätkä syvällä sijaitsevat. Silmät sijaitsevat pikemminkin kallon etuosassa kuin sen sivuilla. Ne ovat väriltään ruskeat; eivät saa vaikuttaa mustilta. Silmänvalkuainen saa näkyä vain jos koira suuntaa katseensa voimakkaasti sivullepäin.

Ilme on avoin, rehellinen ja eloisa. Silmien muoto ja väri sekä ilme ovat hyvin rodunomaiset.

Korvat: Melko ylös kiinnittyneet, eivät suuret eivätkä paksut. Ne ovat vapaasti, mutta eivät päänmäisesti riippuvat. Korvat ovat runsaskarvaiset ja liikkuvaiset, mutta niiden ei tulisi erottua pään ääriviivoista.

KAULA

Vahva ja kuiva. Pään asento on korkea.

RUNKO

Hieman korkeuttaan pitempi, kevytluustoinen, notkea ja joustava.

Lanne: Kaareva, voimakas ja lihaksikas.

Lantio: Selvästi viisto.

Rintakehä: Syvä, kylkiluut ovat kohtuullisesti tai selvästi kaartuneet ja taakse ulottuvat.

Alalinja ja vatsa: Alalinja ei ole liian nouseva.

HÄNTÄ

Pitkä, runsaskarvainen ja hapsuinen. Hännän asento on rodun erityspiirre. Koiran ollessa levossa häntä riippuu alaspäin, ravatessa se nousee melko korkealle ja heilahtelee hieman kaartuneena puolelta toiselle. Koiran laukatessa häntä ojentuu suoraksi ja hypätessä se toimii selvästi peräsimenä. Tarkkaavaisen koiran häntä voi nousta korkealle. Se ei kuitenkaan koskaan saisi olla tiukasti selän päällä.

RAAJAT

ETURAAJAT

Yleisvaikutelma: Eturaajat ovat suorat ja kevytluustoiset. Hyvien kulmausten tulisi korostaa eturintaa.

Ranteet: Joustavat.

Käpälat: Melko suuret, joustavat, leveät ja muodoltaan soikeat. Varpaat ovat tiiviisti yhdessä.

Päkiät ovat paksut ja kimmoiset, päkiöiden välit ovat runsaskarvaiset. Kannukset sallitaan.

TAKARAAJAT

Kintereet: Kohtuullisesti kulmautuneet ja lihaksikkaat.

Väliljalat: Lyhyet.

Käpälat: Kuten etukäpälat.

LIIKKEET

Työskennellessään schapendoes laukkaa mieluummin kuin ravaa, joten liikkeiden tulee olla keveät ja joustavat vailla turhaa energiankäyttöä. Koiran tulee kyetä hyppäämään hyvin ja kääntymään nopeasti.

KARVAPEITE

Karva: Karvapeite on tiheä ja aluskarva riittävä. Karva on pitkä, runsaat 7 cm tai ylikin koiran takaosassa. Karva ei ole sileää vaan hieman laineikasta. Selvästi kihara tai säkkärä karvapeite ei ole sallittu. Karvat kasvavat hyvin tiheästi; ne ovat hienolaatuiset ja kuivat, mutta ennen kaikkea eivät koskaan silkkiset. Siellä missä karvapeite on pitkä, sillä on taipumus olla töyhtömäisesti koholla. Tällöin koiran ympärysmitta etenkin takaosassa vaikuttaa todellista suuremmalta. Schapendoesilla on erittäin voimakas karvapeite pääläella, viikset ja parta.

Väri: Kaikki värit ovat sallittuja. Toivotuimmat värit ovat siniharmaasta mustaan.

KOKO

Säkäkorkeus: Urokset 43-50 cm ja nartut 40-47 cm.

VIRHEET

Kaikki poikkeamat edellä mainituista kohdista luetaan virheiksi suhteutettuna virheen vakavuuteen.

HYLKÄÄVÄT VIRHEET

Näyttelykehässä hermostuneesti tai aggressiivisesti esiintyvää schapendoesia ei tule palkita.

HUOM! Uroksilla tulee olla kaksi normaalisti kehittyntä kivistä täysin laskeutuneina kivespussiin.

Pään muoto on rodulle tärkeä ominaispiirre. Pään tulee olla leveä. Kuonon ei tulisi olla pidempi kuin kallon pituus otsapenkereestä niskakyhmyyn. Kapeakalloisuus ja pitkäkuonoisuus ovat lisääntyneet yleisesti luustojen keventyessä. Samalla myös etuosat ovat heikentyneet ja yhä useammalla koiralla on puutteellinen eturinta ja/tai -kulmaukset.

Rodun mittasuhteita ei ole tarkasti määritelty, ja kanta onkin mittasuhteiltaan kovin kirjava. Tällä hetkellä vallalla oleva trendi suosii lähes neliömäisiä, jopa korkeuttaan lyhyempiä koiria. Myös matalaraajaisuutta ja/tai pitkäselkäisyyttä esiintyy. Matalaraajaisuuteen saattaa liittyä myös alamittaisuus.

Turkit ovat kehittyneet ajan saatossa pidemmiksi ja runsaammiksi kuin rotumääritelmän vaatima vähimmäispituus 7cm. Se on aiheuttanut myös osittain turkkien suoristumista sekä laadun pehmenemistä. Suomalaisten koirien turkit eroavat jossain määrin muunmaalaisista juuri turkin laadussa. Rodun turkkia kuvataan karkeana ja helppohoitoisena, ja sen säilyttämistä tulisikin vaalia. Joillakin koirilla on myös liioiteltu pään karvoitus.

Rotumääritelmä ei sisällä kohtia, jotka altistaisivat koirat hyvinvointiongelmille. Se ei myöskään ihannoisi sairaalloisia piirteitä, eikä niitä rodussa esiinny.

4.4.2. Näyttelyt ja jalostustarkastukset

Alla olevassa taulukossa on esitetty kuinka monta eri koiraa vuonna 2006–2010 syntyneistä kävi kunakin vuonna näyttelyssä sekä niiden saama paras laatuarvostelupalkinto.

Taulukko 19.**Näyttelykäynnit ja koiran saama paras laatumaininta**

VUOSI	SYNTYNEITÄ	OSALLISTUMINEN	ERI	EH	H	T	HYL	EVA
2006	81	36 (44,5%)	23 (64%)	8 (22,5%)	3 (8,5%)	-	1 (2,5%)	1 (2,5%)
2007	107	60 (56%)	42 (70%)	16 (26,5%)	-	1 (1,5%)	-	-
2008	114	65 (57%)	48 (74%)	13 (20%)	-	1 (1,5%)	3 (4,5%)	-
2009	101	41 (40,5%)	27 (66%)	10 (24,5%)	3 (7,5%)	-	1 (2,5%)	-
2010	90	42 (46,5%)	32 (76%)	8 (19%)	2 (4,5%)	-	1 (2,5%)	
YHT.	493	244 (49,5%)	172 (70,5%)	55 (22,5%)	8 (3,5%)	2 (1%)	6 (2,5%)	1 (1%)

Taulukko 20.
Näyttelykäynnit ja laatumaininnat

VUOSI	SYNTYNEITÄ	KAIKKI NÄYTTELYKÄYNNIT	ERI	EH	H	T	HYL	EVA
2006	81	588	367 (62,5%)	179 (30,5%)	40 (7%)	-	1 (0,2%)	1 (0,2%)
2007	107	554	348 (63%)	162 (29,5%)	37 (6,5%)	5 (1%)	1 (0,2%)	1 (0,2%)
2008	114	561	331 (59%)	171 (30,5%)	49 (9%)	4 (1%)	1 (0,02%)	5 (1%)
2009	101	749	438 (58,5%)	231 (31%)	68 (9%)	9 (1,5%)	2 (0,03%)	1 (0,02%)
2010	90	580	322 (54,5%)	194 (33%)	58 (10%)	1 (0,01%)	3 (0,05%)	2 (0,03%)
YHT.	493	3032	1806 (59,5%)	937 (31%)	252 (8,5%)	19 (0,5%)	8 (0,25%)	10 (0,3%)

Näyttelyharrastus on rodun piirissä hyvin suosittu. Noin puolet vuosittain syntyneistä koirista osallistuu vähintään kerran näyttelyyn. Pääasiassa laatumaininnat ovat erinomainen (59,5%) ja erittäin hyvä (31%). Vuosittain näyttelyissä kilpailee tällä hetkellä kymmenkunta erittäin aktiivista koiraa, joiden näyttelykäynnit yltyvät 15–20 näyttelyyn.

Laatumaininnan hyvä on yleensä saanut nuori ja lisää aikaa tarvitseva yksilö. Laatumaininta hylätty on johtunut koiran kehäkäyttäytymisestä tai purenta/hammasongelmista, ja EVA mahdollisesta ontumisesta tai siitä, että koira ei ole antanut tuomarin tutkia itseään.

Taulukko 21.
Jalostustarkastetut koirat

VUOSI	SYNTYNEITÄ	JALOSTUSTARKASTETTU	% SYNTYNEISTÄ KOIRISTA
1995	33	1	3,5 %
1996	20	3	15 %
1997	43	2	4,5 %
1998	38	3	8 %
1999	47	13	27,5 %
2000	53	10	19 %
2001	41	13	32 %
2002	52	9	17,5 %
2003	71	13	18,5 %
2004	67	6	9 %
2005	73	6	8,5 %
2006	74	5	7 %
2007	107	15	13 %
2008	114	11	9,5 %
2009	101	5	4 %
2010	90	4	4,5 %
2011	76	8	10,5 %
2012	86	1	1 %

Jalostustarkastettujen koirien määrä ei ole kasvanut samassa suhteessa vuosittain syntyneiden koirien kanssa. Tämä johtuu osittain siitä, että mahdollisuuksia jalostustarkastusten järjestämiseen

on vähän ja että tarkastukseen voidaan kerralla ottaa vain rajallinen määrä koiria. Erikoisnäyttelyn yhteydessä on vuosittain pyritty järjestämään jalostustarkastusmahdollisuus 10-15 koiralle. Näistä koirista suuri osa on näyttelyaktiivisia. Vuodesta 2013 alkaen jalostustarkastus on ensisijaisesti suunnattu kotikoirille ja koirille, joilta puuttuu jalostuskäyttöön vaadittavat näyttelytulokset. Tietoisuutta pyritään lisäämään erilaisilla aiheita koskevilla artikkeleilla jäsenlehdessä ja kotisivuilla.

Jalostustarkastuksissa suurin negatiivinen huomio on kohdistunut rodun kapeisiin takaliikkeisiin: 26,5% tarkastetuista koirista on saanut tästä kirjallisen huomautuksen. Pehmeästä ja/tai liian kiharasta turkinlaadusta huomautuksen on saanut 14,5% tarkastetuista koirista; korkea-asentoisesta hännästä 13,5 %; paksuista ja rustottuneista korvista 12%; ja lyhyestä hännästä 8,5%. Muita useamman maininnan saaneita kohtia ovat löysät kynärpäät, korkea kinner, raskas luusto ja hermostunut käytös tarkastustilanteessa.

Tarkastetuista koirista vain 5% on yltänyt rotutyypillisyydellään korkeimpaan laatumainintaan. Rotutyypiltään hyviä koiria on 83%, riittäviä 9,5% ja kyseenalaisia 1,5%.

Tällä hetkellä jalostustarkastusoikeudet omaavia tuomareita on parikymmentä. Suurin osa heistä on hollantilaisia. Myös muutamalla tuomarilla Norjasta, Saksasta, Ranskasta ja Iso-Britanniasta on jalostustarkastusoikeudet.

Jalostustarkastus on suosittu vaihtoehto näyttelytuloksille erityisesti rodun kotimaassa Hollannissa, jossa ilman näyttelytulosta olevalla koiralla tulee olla kaksi jalostustarkastuslausuntoa, jotta koira voidaan hyväksyä jalostuskäyttöön.

4.4.3. Ulkomuoto ja rodun käyttötarkoitus

Schapendoes on normaalisti ja tasapainoisesti rakentunut rotu, jonka pitäisi kyetä alkuperäiseen tehtäväänsä paimenena. Tämä onkin valtaosalle rodun yksilöistä mahdollista. Rotu on kevyt ja ketterä, olematta kuitenkaan liian hento. Tämä tarkoittaa, että luuston tulisi olla keskivahva ja rungon omata oikeat mittasuhteet kauttaaltaan. Schapendoes liikkuu kevyesti ja joustavasti, sen tulee kyetä hyppäämään hyvin ja kääntymään nopeasti.

Näyttelyissä on tärkeää arvostella yksilöt ikäisinään, sillä hitaimmat yksilöt kehittyvät aina nelivuotiaiksi saakka. Tuomareiden tulisi arvostelussaan painottaa erityisesti mittasuhteita, luuston vahvuutta ja liikkeiden vaivattomuutta. Lisäksi tulee huomioida rodun erityispiirteet: vahva pää ja yli kintereen ulottuva suora häntä.

4.4.4. Yhteenveto rodun keskeisimmistä ulkomuoto- ja rakenneongelmista

Rodussa ei esiinny merkittäviä elämää haittaavia ulkomuoto- ja/tai rakenneongelmia.

5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA

5.1. Käytetyimpien jalostuskoirien taso

Arvio käytetyimpien jalostuskoirien tasosta 20 viime vuoden ajalta (1993–2013) perustuu lähinnä näyttelymenestykseen. Vuodesta 2010 saatavilla ollut monimuotoisuuskartoitus ei ole saanut merkittävää asemaa jalostusvalintoja tehtäessä; vain muutamia koiria on noussut tämän myötä kiinnostavammaksi jalostusyksilöksi. Jalostukseen käytettyjä yksilöitä on luonnetestattu ja MH-luonnekuvattu, mutta saadut tulokset eivät ole juurikaan vaikuttaneet koiran jalostuskäyttöön. Terveystulokset ovat rodulla pääasiassa hyviä, eivätkä ne ole juurikaan ole koirien suurin jalostuskäytön este.

Seuraavilla sivuilla on esitetty taulukko eniten jalostukseen käytetyistä jalostusuroksista ja –nartuista.

Taulukko 22.

Käytetyimpien jalostuskoirien taso 1993–2013 | Urokset (2 sivua)

Urokset, joilla 15 pentua tai enemmän.

Uros	Synt.	Silmät	gPRA	HD	ED	DLA	LTE/MH	PENTUJA			SILMÄT		LONKAT		KYYNÄRÄT	
								Pentueet / Pentuja	Vuoden aikana	Toisessa polvessa	Tutkittu	Sairaat	Tutkittu	Sairaat	Tutkittu	Sairaat
C.I.B FI SE EE LT MVA EEV-00 LTV-01 EUVV-06 Boisterous Neron Nepales	1998	OK	aa	A/A	0/0	-		9 / 55	0	150	22 (40%)	2 (4%)	9 (16%)	0 (0%)	7 (13%)	0 (0%)
C.I.B FI EE LV LT MVA EEV-07 LTJV-07 Dottolo Flits Of Hairy Grasshoppers	2005	OK	ab	A/A	0/0	SCH1/ SCH1	LTEP +38 MH ok	7 / 52	10	23	9 (17%)	0 (0%)	6 (12%)	0 (0%)	6 (12%)	1 (17%)
C.I.B POHJ FI SE NO NL EE MVA CW-04 WA-04-05 V-06 Buffing Pilviparta	2003	OK	++	A/A	0/0	SCH2/ SCH1	LTEP +84 MH ok	8 / 51	0	13	12 (24%)	2 (17%)	11 (22%)	2 (18%)	11 (22%)	1 (9%)
C.I.B FI EE LV LT NO RU MVA JMV-01 EUV-04 LVJV-01 LVV-01-04 LTV-02-03 Arcos v. Siebshuis	2000	OK	ab	A/A	0/0	-	LTEP +56	7 / 45	0	57	13 (29%)	1 (8%)	10 (22%)	1 (10%)	9 (20%)	0 (0%)
FI EE MVA Drechtkanter's Karl-Elvis	1999	OK	-	A/A	0/0	-	-	9 / 44	0	48	23 (52%)	2 (9%)	15 (34%)	0 (0%)	15 (34%)	0 (0%)
C.I.B FI SE EE MVA BALTV-03 Onnimanni v.h. Rollecaterdeel	2001	OK	aa	A/A	0/0	-	LTEP +110	8 / 36	0	113	15 (42%)	1 (7%)	12 (33%)	2 (17%)	12 (33%)	0 (0%)
C.I.B FI SE NO EE MVA Fagus Sirius	1998	OK	aa	B/B	-	-	-	7 / 33	0	40	12 (36%)	1 (8%)	9 (27%)	1 (11%)	6 (18%)	0 (0%)
C.I.B FI SE EE LV MVA BALTV-98 Scandoes Pinko	1996	OK	-	-	-	-	LTEP +102	5 / 31	0	25	13 (42%)	0 (0%)	9 (29%)	2 (22%)	7 (23%)	0 (0%)
FI MVA Joker du Champ de la Grive	1994	OK	-	A/A	-	-	LTEP +68	7 / 30	0	57	8 (27%)	1 (12%)	3 (10%)	0 (0%)	1 (3%)	0 (0%)
C.I.B FI EE RU MVA V-10 Beau Meike v.h. Molengat	2008	HC	aa	C/C	0/0	-	-	5 / 30	0		12 (40%)	0 (0%)	11 (37%)	2 (18%)	11 (40%)	0 (0%)
C.I.B FI SE LT MVA PMV-05 V-05-09 BH Lumikuono Hipo Habano	2001	OK	aa	B/A	0/0	-	LTEP +185	5 / 28	0	41	11 (39%)	0 (0%)	15 (54%)	0 (0%)	15 (54%)	0 (0%)
FI SE EE MVA Leonardo de la Vallée des Troglodytes	1995	OK	-	B/B	-	-	-	5 / 27	0	138	11 (41%)	1 (9%)	7 (26%)	0 (0%)	4 (15%)	0 (0%)
FI MVA Monza Lieveke aan de Brikenoven	2000	OK	-	A/A	-	-	-	5 / 26	0	38	7 (27%)	0 (0%)	5 (19%)	0 (0%)	5 (19%)	0 (0%)
Harco Abbe de Olde Grise	2010	OK	-	-	-	-	-	3 / 25	0	-	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)

Uros	Synt.	Silmät	gPRA	HD	ED	DLA	LTE/MH	PENTUJA			SILMÄT		LONKAT		KYYNÄRÄT	
								Pentueet / Pentuja	Vuoden aikana	Toisessa polvessa	Tutkittu	Sairaat	Tutkittu	Sairaat	Tutkittu	Sairaat
C.I.B FI EE LV LT MVA LTV-06 Viren Jikke v.d. Korte Toren	2000	OK	aa	A/A	-	-	-	4 / 23	0	53	6 (26%)	0 (0%)	5 (22%)	0 (0%)	4 (17%)	0 (0%)
FI MVA Junky Beitske v.h. Haskerhüs	1995	OK	-	D/C C/C	-	-	-	4 / 22	0	81	14 (64%)	0 (0%)	10 (45%)	5 (50%)	0 (0%)	0 (0%)
FI MVA Rockriver's Archie	2003	OK	-	B/B	0/0	-	LTEP +114	3 / 22	0	68	9 (41%)	0 (0%)	6 (27%)	0 (0%)	6 (27%)	0 (0%)
C.I.B FI SE NO DK EE MVA V-01 Scandoes Sweet Honey	2000	HC	-	-	-	-	-	4 / 21	0	22	4 (19%)	0 (0%)	3 (14%)	0 (0%)	3 (14%)	0 (0%)
C.I.B FI EE LV LT PL BALT MVA EE LV LT BALT VMVA MV-06 BALTV-04 V-04 LTV-04-10 PL&PZV-06 Lumikuono Hombre Habanero	2001	OK	aa	A/A	0/0	-	LTEP +187	3 / 16	0	3	4 (25%)	0 (0%)	5 (31%)	1 (20%)	5 (31%)	0 (0%)
C.I.B FI EE LT MVA TLNW-12 Buffing Pelleas	2009	OK	-	B/A	0/0	SCH5/ SCH3	MH ok	2 / 16	9	-	1 (6%)	0 (0%)	1 (6%)	0 (0%)	1 (6%)	0 (0%)
FI MVA Boisterous Rainyman Rap	2000	-	-	A/A	-	-	-	3 / 16	0	39	3 (19%)	0 (0%)	2 (12%)	0 (0%)	2 (12%)	0 (0%)
Giut Ivette von den fünf Mohren	2003	OK	-	-	-	-	-	2 / 16	0	30	6 (38%)	0 (0%)	5 (31%)	1 (20%)	5 (31%)	0 (0%)
Uranus de la Vallée des Troglodytes	2003	mRD PPM	-	-	-	-	-	3 / 16	0	13	4 (25%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
C.I.B FI EE LV LT MVA Nalle-Haukun Swing Honey	2005	OK	-	A/A	0/0	-	-	3 / 16	0	12	10 (62%)	0 (0%)	8 (50%)	0 (0%)	8 (50%)	2 (25%)
FI MVA Nalle-Haukun Viima	2007	OK	-	-	-	-	-	2 / 16	0	13	5 (31%)	0 (0%)	3 (19%)	0 (0%)	3 (19%)	0 (0%)
FI MVA Buffing Chili Con Carl	2001	OK	-	A/A	0/0	-	-	2 / 15	0	17	7 (47%)	1 (14%)	6 (40%)	0 (0%)	6 (40%)	1 (17%)
Hanumanin Jungman	1994	-	-	-	-	-	-	4 / 15	0	0	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
FI MVA Zwolle-Rolle v.h. Rollecaterdeel	2007	OK	-	C/B	0/0	SCH5/ SCH2	MH ok	2 / 15	0	20	4 (27%)	0 (0%)	3 (20%)	0 (0%)	3 (20%)	0 (0%)
FI EE LV MVA Nalle-Haukun Zenith	2010	OK	++	A/A	0/0	-	LTEP +129	2 / 15	0	-	2 (13%)	0 (0%)	1 (7%)	0 (0%)	1 (7%)	0 (0%)

Taulukko 23.

Käytetyimpien jalostuskoirien taso 1993–2013 | Nartut (2 sivua)

Nartut, joilla 15 pentua tai enemmän.

Narttu	Synt.	Silmät	gPRA	HD	ED	DLA	LTE/MH	PENTUJA			SILMÄT		LONKAT		KYYNÄRÄT	
								Pentueet / Pentuja	Vuoden aikana	Toisessa polvessa	Tutkittu	Sairaat	Tutkittu	Sairaat	Tutkittu	Sairaat
C.I.B FI EE LV LT MVA Lumikuono Cada Dia	2008	OK	-	A/A	0/0	SCH1/ SCH4	LTEP +93 MH ok	4 / 41	19	-	1 (2%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
C.I.B FI SE NO EE MVA NOV-01 Amelie-Sofie v.h. Rollecaterdeel	1999	OK	aa	-	-	SCH2/ SCH1	-	4 / 36	0	100	11 (31%)	1 (9%)	7 (19%)	1 (14%)	7 (19%)	1 (14%)
C.I.B FI EE LT MVA LVV-04 Flairamy's Ksantippa	2002	OK	aa	A/A	0/0	-	-	4 / 32	0	67	12 (38%)	1 (8%)	9 (28%)	0 (0%)	8 (25%)	1 (12%)
Buffing Jean Harlow	2006	OK	-	-	-	-	-	4 / 31	7	25	9 (29%)	0 (0%)	7 (23%)	0 (0%)	7 (23%)	0 (0%)
C.I.B FI SE EE MVA EE VMVA V-04 EUV-06 Seita v.h. Rollecaterdeel	2003	OK	aa	-	-	SCH/ SCH1	MH ok	4 / 30	0	29	8 (27%)	2 (25%)	9 (30%)	0 (0%)	9 (30%)	2 (22%)
C.I.B FI SE MVA PMV-97 Ines de Lacabru	1993	OK	-	A/A	-	-	-	5 / 28	0	90	13 (46%)	0 (0%)	10 (36%)	2 (20%)	3 (11%)	0 (0%)
FI MVA Trasseli Mielitietty	2005	OK	-	A/A	0/0	-	-	3 / 24	0	26	7 (29%)	3 (43%)	7 (29%)	1 (14%)	6 (25%)	0 (0%)
C.I.B FI DK NO EE LV PL MVA LVV-99 EUV-00 EEV-06-07 EEV-07 MVV-08 Flairamy's Helena	1997	OK	-	B/A	0/0	-	MH ok	4 / 24	0	66	10 (42%)	1 (10%)	9 (38%)	0 (0%)	9 (38%)	0 (0%)
C.I.B FI EE LV LT BALT MVA Lumikuono Viva Balumba	2006	OK	ab	A/A	-	-	LTEP +125	3 / 24	0	29	10 (42%)	0 (0%)	11 (46%)	1 (9%)	10 (42%)	0 (0%)
C.I.B FI EE MVA EEV-05 LVV-05 BALT-06 Lumikuono Querida Mia	2003	OK	aa	A/A	0/0	SCH3/ SCH4	-	4 / 23	0	4	7 (30%)	1 (14%)	6 (26%)	0 (0%)	6 (26%)	0 (0%)
C.I.B FI EE LV MVA EEV-00 LVV-01-06 PMV-01 EUV-06 Nalle-Haukun Eleonora	1995	OK	-	A/A	-	-	-	4 / 22	0	37	8 (36%)	1 (12%)	6 (27%)	0 (0%)	4 (18%)	0 (0%)
FI EE MVA Trasseli Yllätys	2003	OK	-	A/A	0/0	-	LTEP +142	3 / 20	0	16	8 (40%)	0 (0%)	8 (40%)	1 (12%)	8 (40%)	0 (0%)
FI MVA Boisterous Opium De Gardin	1999	HC	-	B/B	0/0	-	-	3 / 19	0	41	10 (53%)	0 (0%)	8 (42%)	0 (0%)	8 (42%)	0 (0%)

Narttu	Synt.	Silmät	gPRA	HD	ED	DLA	LTE/MH	PENTUJA			SILMÄT		LONKAT		KYYNÄRÄT	
								Pentueet / Pentuja	Vuoden aikana	Toisessa polvessa	Tutkittu	Sairaat	Tutkittu	Sairaat	Tutkittu	Sairaat
FI MVA Boisterous Rambutan Rose	2000	OK	-	-	-	-	-	3 / 18	0	-	2 (11%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
FI EE MVA EUJV-00 PL&PZJV-00 Lumikuono Daifa Didelfa	1999	OK	-	A/A	-	-	-	3 / 18	0	30	2 (11%)	0 (0%)	2 (11%)	0 (0%)	2 (11%)	0 (0%)
FI MVA Lumikuono Kantiana Nueva	2002	OK	-	-	-	-	-	2 / 17	0	16	6 (35%)	0 (0%)	4 (24%)	0 (0%)	4 (24%)	0 (0%)
C.I.B FI SE DK NO EE MVA EEV-03 Scandoes Quanta-Na-Mera	1998	OK	-	A/B	0/0	-	-	3 / 17	0	41	6 (35%)	0 (0%)	3 (18%)	0 (0%)	3 (18%)	0 (0%)
C.I.B FI SE DK NO EE MVA V-99 Nalle-Haukun Astra	1993	OK	-	A/A	-	-	-	4 / 17	0	81	8 (47%)	0 (0%)	4 (24%)	1 (25%)	0 (0%)	0 (0%)
FI MVA Boisterous Ursulina	2002	OK		B/B	-	-	-	3 / 16	0	22	3 (19%)	0 (0%)	1 (6%)	0 (0%)	1 (6%)	0 (0%)
Keetie Fashra v.h. Haskerhüs	1995	OK	-	A/A	-	-	-	2 / 16	0	82	8 (50%)	0 (0%)	3 (19%)	0 (0%)	1 (6%)	0 (0%)
FI MVA Schajam's Danae	2003	PHTVL/ PHPV1	-	A/A	0/0	-	-	2 / 15	0	24	4 (27%)	0 (0%)	1 (7%)	1 (100%)	1 (7%)	0 (0%)
JV-00 Boisterous Quiete Profunda	1999	OK	-	-	-	-	-	2 / 15	0	16	4 (27%)	0 (0%)	1 (7%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
FI MVA Nalle-Haukun Kaunotar	2001	OK	-	B/A	-	-	-	3 / 15	0	8	5 (33%)	0 (0%)	3 (20%)	1 (33%)	2 (13%)	1 (50%)
FI MVA BH Boisterous Zealous Zelda	2004	OK	++	A/A	0/0	-	LTEP +125	2 / 15	0	11	5 (33%)	0 (0%)	9 (60%)	0 (0%)	9 (60%)	1 (11%)

5.2. Aiemman jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen

Taulukko 24.

TAVOITE	TOIMENPIDE	TULOS
Terverakenteisen, hyväluonteisen ja mahdollisimman rodunomaisen kannan ylläpitäminen ja kehittäminen.	Tiedottaminen.	Kasvattajat tekevät hyvin omatoimisesti kasvatustyötään eikä yhteistyö yhdistyksen ja kasvattajien välillä ole kovin tiivis. Rodun kannassa ei kuitenkaan ole tapahtunut ulkomuodollisesti tai luonteen puolesta suuria suuntaa tai toiseen 10 viime vuoden aikana.
Geneettisen monimuotoisuuden lisääminen ja urosten monipuolisempi jalostuskäyttö. Tavoitteena on yhdistelmän sukusiitosasteen pitäminen alle 6,25%, laskettuna viidellä sukupolvella.	Ensisijaisesti tiedottaminen. Yhdistys keräsi näytteet 50 koirasta ja teetti Genoscoperilla monimuotoisuuskartoituksen. Jalostustarkastus suunnattiin ensi kertaa vuonna 2013 ensisijaisesti kotikoirille, joiden harrastuksiin näyttelytoiminta ei kuulu.	Vuosina 2004-2013 keskimääräinen sukusiitosprosentti viidellä sukupolvella laskettuna on 1,5%. Edellisen 10 vuoden tehollisen populaatiokoon keskiarvo on 50,3%, eli jalostukseen käytettyjen koirien laajuuden ja rodun geneettisen vaihtelun säilyttämisessä ollaan edistytty vain vähän. Muutamia yksittäisiä paljon käytettyjä uroksia lukuun ottamatta 10 viime vuoden aikana uroksilla on keskimäärin ollut 10 pentua, käytännössä siis 1-2 pentuetta urosta kohden.
Jalostukseen käytettävien koirien tulee olla terveitä ja hyväkuntoisia; vähintään silmiltään ja lonkiltaan terveystarkastettuja. Myös muista esiintyvistä sairauksista pyritään saamaan tietoa kasvattajilta ja/tai omistajilta.	Tiedottaminen. Kasvatus- ja pentuvälitysohjeet vaativat silmätarkastuksen tekemistä ennen astutusta sekä suosittelivat lonkka- ja kyynärkuvaamaan jalostukseen käytetyt koirat. Pentuvälityksessä välitettiin ainoastaan yhdistelmähyväksynnän saaneita yhdistelmiä.	Vuosien saatossa suomalaisessa rekisterissä olevista jalostukseen käytetyistä yksilöistä vain seitsemältä koiralta puuttuu virallinen silmätarkastuslausunto. Edellisen 10 vuoden (2004–2013) aikana kaikilta jalostukseen käytetyiltä koirilta löytyy virallinen lausunto. Suuri osa jalostukseen käytetyistä koirista oli vähintään lonkkakuvattu ja lausunnot ovat olleet pääasiassa A tai B. Muista sairauksista on kertynyt vain yksittäisiä tapauksia jalostustoimikunnan ylläpitämään arkistoon.
Tavoitteena rotumääritelmän mukainen kevytluustoinen, helposti liikkuva, terveesti	Tiedottaminen. Tuomarikoulutukset.	Rotu on saanut lisää jalkoja ja matala ja/tai pitkäselkäisten yksilöiden määrä on laskenut.

<p>rakentunut ja vahvapäinen paimenkoira, joka on hieman korkeuttaan pidempi. Rotu pyritään pitämään myös näyttelykehissä työkoiran näköisenä; hoidettuna muttei laitettuna.</p>		<p>Samalla omaksi ilmiökseen ovat nousseet korkeuttaan lyhyemmät yksilöt, mutta säkäkorkeuksiin asia ei ole vaikuttanut, sillä myös rakenteen keveyden painottaminen on pitänyt koirien koot rajoissa melko hyvin. Ääri-ilmiöksi ovat kuitenkin muodostuneet myös hyvin linnunluiset (ja/tai laiharunkoiset) koirat ja pienenevä koko. Suomalaiset koirat ovat keskimäärin pienempiä kuin muissa maissa.</p>
<p>Tavoitteena oli saada jalostustyöllä aikaan valppaita, eloisia ja temperamentikkaasti esiintyviä koiria. Rodun luonteenpiirteisiin ei kuulu aggressiivisuus ja arkuus, eikä tällaisia koiria tulisi käyttää jalostukseen.</p>	<p>Tiedottaminen. Yhdistys on järjestänyt useita luonnetestejä ja muutamia MH-luonnekuvauksia.</p>	<p>Kymmenen viime vuoden aikana Suomessa on luonnetestattu 79 schapendoesia. Saadut tulokset ovat hyvin kirjavat. MH-luonnekuvauksen on kuvauksen virallistamisen (2008) jälkeen hyväksytysti suorittanut 22 koira. Kuuden koiran kuvaus on keskeytetty. Näistä yksi koira on uusinut kuvauksen ja suorittanut sen hyväksytysti. Jalostuskäytössä olevien koirien luonteista vastaavat hyvin pitkälle kasvattajat itse. Pääasiassa luonteet tuntuivat kuitenkin olevan kohdallaan.</p>

6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

6.1. Jalostuksen tavoitteet

Jalostusvalintojen tärkein kriteeri tulee olla rodun monimuotoisuuden lisääminen, kuitenkin rodun terveydestä tinkimättä. Seuraavien vuosien aikana on panostettava myös luonteisiin ja niiden kartoittamiseen. Yhteistyön kehittäminen on avain onnistumiseen.

Taulukko 25.

TAVOITE	TOIMENPIDE	MITTARI
Rodun geenipohjan mahdollisimman laaja jalostuskäyttö ja tehollisen populaatiokoon kasvattaminen lähemmäs 60, laskettuna suurimmasta mahdollisesta tehollisesta populaatiokoosta. Yksittäisten urosten liiallisen jalostuskäytön rajoittaminen.	Tiedottaminen ja kasvattajille suunnattujen tapahtumien järjestäminen.	Vuosittain saatavat tilastot toteutuneista yhdistelmistä.
Rodun rekisteröintimäärien pitäminen kohtuullisina: noin 70-80 pentua vuodessa tuntuu olevan riittävä määrä kysyntään nähden.	Tiedottaminen ja kasvattajille suunnattujen tapahtumien järjestäminen. Kasvatusohjeet ja niiden asettamat rajoitukset.	Vuosittaiset rekisteröintimäärät. Pentusuunnitelmien seuranta ja yhteistyö kasvattajien sekä yhdistyksen välillä.
Vuosittain tehtävien terveystarkastusten määrä pyritään pitämään vähintään ennallaan, lonkka- ja kyynärkuvausten määrä saisi jopa nousta. Silmätauti- ja luuston osalta lisääntyneitä kyynärnivelongelmia tulee seurata ja tarkastella kriittisesti jalostussuunnitelmia tehtäessä.	Tiedottaminen ja kasvattajille suunnattujen tapahtumien järjestäminen. Kasvatusohjeet ja niiden asettamat rajoitukset. Keskustellaan mahdollisesta PEVISA –ohjelmaan liittymisestä.	Vuosittain saatavat tilastot toteutuneista terveystarkastuksista ja niistä saadut tulokset.
Rodun luonteen kartoitusta jatketaan ja mahdollisuuksien mukaan lisätään. Tavoitteena on pitää rotu sille tyypillisesti iloisena ja sosiaalisena koko perheen koirana.	Tiedottaminen. Järjestetään mahdollisuuksien mukaan luonnetestejä ja/tai MH-luonnekuvauksia rodulle.	Vuosittain saatavat tilastot toteutuneista luonnetesti- ja/tai MH-luonnekuvaustuloksista. Tiedon karttuessa pystytään seuraamaan myös luonteiden kehitystä sukupolvesta toiseen.
Ulkomuodollisesti rotu tulee pitää rotumääritelmän mukaisena terverakenteisena, helposti liikkuvana paimenkoirana, joka kykenisi myös työhön.	Tiedottaminen. Tuomarikoulutukset. Jalostustarkastukset.	Vuosien varrella saatavat tulokset näyttelyistä, jalostustarkastuksista sekä muista kokeista.
Yhdistyksen tulee kehittää yhteistyötään kasvattajien kanssa, jotta rodussa saataisiin aikaan suunnitelmallisempaa jalostustyötä.	Tiedottaminen. Kasvattajille tai kasvatustyöstä kiinnostuneille suunnatut vuosittaiset neuvottelupäivät ja/tai luennot ajankohtaisista aiheista.	Kokemukset tapahtumapäivien onnistumisista. Mahdollisesti nähtävä yhteistyön lisääntyminen, esim. tuontikoirien hankinta.

6.2. Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille

» Silmätarkastuslausunto

Alle 12 kk vanha virallinen ECVO silmäpeilaustulos, joka osoittaa, ettei koiralla ole perinnölliseksi todettuja silmänsairauksia. Poikkeuksena lievä distichiasis sekä yleisesti ei-perinnölliseksi katsotut silmälöydökset, kuten puutteelliset kyynelkanavan aukot, RD – aste mRD tai PHPV/PHTVL – aste 1, jolloin parituskumppanilla tulee olla kuitenkin ECVO silmäpeilauslausunto terve.

Suunnitellun yhdistelmän ensimmäisestä kolmesta (3) polvesta ei tule löytyä molemmin puolin perinnölliseksi todettuun samaan silmänsairauteen sairastuneita koiria.

Suunnitellun yhdistelmän ensimmäisestä kahdesta (2) polvesta ei tule löytyä molemmin puolin kaihi–kantajina pidettyjä koiria.

Koska kaihin tarkkaa periytymismallia ei ole rodullemme määritelty, tulee kantajina pitää sairaan koiran lisäksi sen molempia vanhempia sekä mahdollisia jälkeläisiä. Kaihin kantajiksi luettavia koiria voidaan käyttää jalostukseen parituskumppanin sekä sen vanhempien ollessa terveitä, ei kantajaksi katsottavia yksilöitä.

Epäilyttävä-lausunnon saanutta koira pidetään sairaana, kunnes lausunto on Kennelliiton ohjeiden mukaisesti oikaistu terveeksi.

» Kyynärkuvaustulos

Jalostukseen käytettävän koiran tulee olla kyynärkuvattu. Raja-arvo 1, jolloin parituskumppanin tulee olla tutkitusti terve tuloksella 0. Jalostukseen suositellaan käytettäväksi 0-tuloksen saaneita koiria. *Ulkomailla tapahtuvissa astutuksissa ulkomaisessa rekisterissä olevalta urokselta ei vaadita kuvaustulosta. Tämä koskee myös tuontispermaa.*

» Lonkkakuvaustulos

Jalostukseen käytettävän koiran tulee olla lonkkakuvattu. Raja-arvo C, jolloin parituskumppanin tulee olla tutkitusti terve tuloksella A ja/tai B. *Ulkomailla tapahtuvissa astutuksissa ulkomaisessa rekisterissä olevalta urokselta ei vaadita kuvaustulosta. Tämä koskee myös tuontispermaa.*

» Ulkomuotoarviointi

Ulkomuodon arvioimiseksi koiran tulee olla saanut kaksi (2) vähintään erittäin hyvä (EH) laatuarvosanaa, joista toinen vähintään avoimesta luokasta (alkaen 15 kk), virallisesta koiranäyttelystä.

Vaihtoehtoisesti koira voidaan myös jalostustarkastaa, jolloin rotuun erikoistunut tuomari arvioi koiran Hollannin rotuyhdistyksen (Vereniging de Nederlandse Schapendoes) lomaketta käyttäen. Hollannin rotuyhdistys (VNS) antaa päätöksensä koiran jalostuskelpoisuudesta.

» Luonnearviointi

Luonteeltaan jalostukseen valittavien yksilöiden tulee olla rotumääritelmän mukaisia iloisia, rohkeita ja ystävällisiä. Jalostukseen käytettävien yksilöiden suositellaan suorittaneen luonnetta määrittävä testi, kuten MH-luonnekuvaus tai luonnetesti. Myös erilaiset kilpailukokeet, jotka sisältävät osion käyttäytymisen arvioimiseksi, huomioidaan positiivisesti. Koira, joka on saanut toistuvasti koiranäyttelyssä laatuarvostelun hylätty selvästi aggressiivisen tai aran käytöksen vuoksi, ei tule käyttää jalostukseen.

» PRA-geenitesti

Rodun PRA-silmäsairauden määrittävä geenitesti suositellaan suorittamaan koirille, joiden vanhemmat ovat tutkimattomia tai toinen vanhemmista on geenitestin perusteella PRA-geenin kantaja. Geenin kantaja tulee yhdistää ainoastaan tutkitusti terveeseen – ei kantajan kanssa. Sairasta koiraa ei saa käyttää jalostukseen. Tällä hetkellä tutkimuksen suorittaa vain Ruhr University Bochum Saksassa.

» Geneettinen monimuotoisuus

Jalostukseen tulisi valita yksilöitä geenipohjaa laajentavasti ja monimuotoisuustutkimuksesta saatuja tuloksia hyödyntäen. Yhdistelmän tulisi sisältää mahdollisimman monta (mahdollisuuksien mukaan neljä) eri haplotyyppiä, ollakseen geneettisesti mahdollisimman monimuotoinen.

Suunnitellun yhdistelmän sukusiitosprosentti saa olla enintään 6,25 % (serkusparitus) viidellä (5) sukupolvella laskettuna.

Uusintayhdistelmä on hyväksyttävä ainoastaan, mikäli yhdistelmän ensimmäisestä pentueesta on rekisteröity enintään 2 pentua.

Uroksen jalostuskäytön alaikäraja astutushetkellä on 20 kk ja nartun 24 kk.

» Jälkeläismäärät

Yksittäisen koiran jälkeläismäärä saa olla korkeintaan 5% edellisen neljän vuoden aikana rekisteröidyistä Suomessa syntyneistä pennuista. Tällä hetkellä yksilöä kohden saisi olla enintään 15 jälkeläistä (rekisteröinnit 2010-2013).

» Muuta huomioitavaa

Kasvattajien tulisi välttää tekemästä yhdistelmiä, jossa molemmilla parituskumppaneilla on:

- kapea kallo/pitkä kuono
- pitkä selkä-/lanneosa
- matalat raajat
- lyhyempi kuin kintereeseen ulottuva häntä
- korkealla kannettu häntä
- hammaspuutoksia

» Lisääntyminen

Jalostukseen käytettävien koirien tulee lisääntyä ja synnyttää luonnollisesti. Keinosiemennys on hyväksyttävä, mikäli narttu on aikaisemmin astutettu ja synnyttänyt luonnollisesti.

Uroksen tulee osata astua luonnollisesti.

6.3. Rotujärjestön toimenpiteet

Yhdistys pyrkii muodostamaan vuoteen 2015 mennessä uuden toimivan jalostustoimikunnan, joka ottaa vastuulleen kasvattajille suunnattujen tapahtumien ja luentojen järjestämisen yhteistyössä istuvan hallituksen kanssa.

Yhdistys pyrkii järjestämään vähintään joka toinen vuosi luonnetestin ja/tai MH-luonnekuvauksen, riippuen kiinnostuneiden osallistujien ja/tai syntyneiden pentueiden määrästä. Erityisesti

luonnekuvauksen kustannusten vuoksi sen järjestämistä pidetään työläänä, etenkin jos osallistujista ainoastaan murto-osa on omaa rotua.

Kasvatusohjeita tullaan päivittämään tarpeen mukaan niin että ne ovat tarkoituksenmukaisia jalostuksen tavoiteohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi.

Ulkomuototuomarikoulutukseen kootaan uusi ajan tasalla oleva koulutusmateriaali ja koulutustilaisuuksiin pyritään saamaan aina kattava edustus rodun yksilöitä. Koulutustilaisuudet järjestää Suomen seurakoirayhdistys.

6.4. Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin

Taulukko 26.

VAHVUUDET	MAHDOLLISUUDET
Terve, sosiaalinen, aktiivinen ja pitkäikäinen koira, josta on moneen harrastuslajiin.	Monimuotoisuuden kasvu järkevillä jalostusvalinnoilla. Tuontikoirat.
Alhainen sukusiitosprosentti.	Koirien laaja-alainen ja tasainen jalostuskäyttö.
Koirien luonnetesti ja MH-luonnekuvausten määrä on lisääntynyt.	Kaihin esiintyvyys vähenee.
Ulkomainen yhteistyö kasvattajien välillä.	Luusto-ongelmat pysyvät ennallaan tai vähenee.
Jalostustarkastusten järjestäminen.	Jalostustarkastusten avulla löydetään uusia jalostusvaihtoehtoja. Pyritään lisäämään kotikoirien määrää jalostustarkastuksissa.
Geenitestien mahdollisuus.	Avoimuuden lisääntyminen rodun terveystilanteesta, muiden kuin Kennelliitosta saatavien sairauksien ilmoittaminen yhdistyksen ylläpitämään arkistoon.
	Rodun arvostus harrastuskoirana kasvaa.
	Kasvattajien ja harrastajien välinen yhteistyö lisääntyy.
	Vapaaehtoinen jalostuskoirien terveystarkastaminen pysyy ennallaan/lisääntyy.

HEIKKOUEDET	UHAT
<p>Kotimaista jalostusmateriaalia ei hyödynnetä riittävästi. Tuontikoirat edustavat useimmiten jo olemassa olevia linjoja.</p> <p>Monimuotoisuus – koiria ei testata.</p> <p>Ongelmat luonteiden kanssa kasvaa (mm. toimintakyky, arkuus).</p> <p>Terveys yms. tietojen saaminen ulkomailta hankalaa.</p> <p>Eri sairauksien periytyvyydestä ei ole riittävästi tietoa tai apuvälineitä (testit).</p>	<p>Monimuotoisuuden heikentyminen.</p> <p>Mittasuhteiden ääripäiden lisääntyminen (pitkä/matala tai lyhyt/korkea)</p> <p>Yksittäisten koirien liiallinen jalostuskäyttö.</p> <p>Kaihisilmäsairaus lisääntyy nuorilla jalostusikään tulevilla koirilla.</p> <p>Luusto-ongelmat lisääntyvät.</p> <p>Potentiaalisen jalostusmateriaalin käyttämättä jättäminen.</p> <p>Ulkomaisten koirien taustojen huono tuntemus.</p> <p>Sairauksien liika korostaminen kuitenkin suhteellisen terveessä ja pitkäikäisessä rodussa.</p> <p>Rotua ei tuoda esiin monipuolisena harrastuskoirana.</p>

6.5. Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta

Taulukko 27.

TOIMENPIDE	AIKATAULU
Terveystietojen ja rekisteröintien julkaisu	Neljä kertaa vuodessa jäsenlehdessä
Rekisteröinti- ja jalostustilasto	Vuoden ensimmäisessä jäsenlehdessä edelliseltä vuodelta/vuosilta
Monimuotoisuuskartoitus	Odotetaan tietoa saadaanko tulevaisuudessa hyödynnettyä vanhoja ja uusia tuloksia keskenään. Tällä hetkellä tämä ei onnistu. Monimuotoisuuskartoitus tulisi suorittaa uudestaan, jotta siitä olisi hyötyä laajemmin
Jalostustarkastukset	Vuosittain erikoisnäyttelyn yhteydessä
Jalostustoimikunnan arkiston digitointi helpommin käytettävään muotoon ja sen ylläpito	Digitointi vuoden 2014/2015 aikana, ylläpito jatkuvasti
Terveys- ja luonnekysely kotisivuilla	Tulossa vuoden 2014/2015 aikana, ylläpito jatkuvasti

Kasvattajille ja kasvatustyöstä kiinnostuneille suunnatut tilaisuudet	Kasvattajapäivät vähintään joka toinen vuosi, sekä mahdollisuuksien mukaan kokousten yhteyteen erilaisia luentoja.
Luonnetesti ja MH-luonnekuvaus	Vuorovuosina, mahdollisesti jonkin toisen rotuyhdistyksen kanssa yhdessä kustannusten jakamiseksi.
Kennelliitossa työn alla oleva luonnetta kuvaileva jalostustarkastus	Tarkempien tietojen ja järjestysohjeiden saatua voitaisiin järjestää luonnetta kuvaileva jalostustarkastus, yrityksenä saada runsaampi otos rodun luonteen tilanteesta.
PEVISA-ohjelma	Keskustellaan tarpeesta liittää rotu PEVISA-ohjelmaan.

8. LÄHTEET

- ✓ KoiraNet –jalostustietojärjestelmä: <http://jalostus.kennelliitto.fi/>
- ✓ Ruotsin rekisteröintimäärät: www.skk.se/avelsdata
- ✓ Alankomaiden rekisteröintimäärät: www.raadvanbeheer.nl
- ✓ Norjan rekisteröintimäärät: www.dogweb.no
- ✓ Saksan ja Tanskan rekisteröintimäärät + jälkeläismääriä: www.wikidoes.info
- ✓ Perinnöllinen monimuotoisuus ja jalostuspohja, MMT Katariina Mäki (14.12.2011) - <http://www.kennelliitto.fi/perinnollinen-monimuotoisuus-ja-jalostuspohja>
- ✓ Sukusiitos, MMT Katariina Mäki (5.8.2010) - <http://www.kennelliitto.fi/sukusiitos>
- ✓ Tehollinen populaatiokoko, MMT Katariina Mäki (31.10.2013) - <http://www.kennelliitto.fi/tehollinen-populaatiokoko>
- ✓ Luonnetesti – mitä ja miksi? – Jorma Lankinen (julkaistu alkuperiään Riiseni-lehdessä 4/2012) - <http://www.sksk.fi/object/5254c5a9b002edcf42bf0918fa0f08f6f54>
- ✓ Mikä on MH-luonnekuvaus?, Heli Väättäjä - <http://helivaataja.blogspot.fi/2013/02/mika-on-mh-luonnekuvaus.html>
- ✓ Paimennuskokeet muille paimennusroduille - <http://www.kennelliitto.fi/koiraharrastukset/kokeet-ja-kilpailut/paimennuskokeet/paimennuskokeet-muille-paimentaville-roduille>
- ✓ Yleisimmät perinnölliset silmäsairaudet, ELL Päivi Vanhapelto ja ELL Anu Lappalainen - <http://www.kennelliitto.fi/yleisimmat-perinnolliset-silmasairaudet>
- ✓ Lonkkanivelen kasvuhäiriö, ELT Anu Lappalainen - <http://www.kennelliitto.fi/lonkkanivelen-kasvuhairio>
- ✓ Kyynärnivelen kasvuhäiriö, ELT Anu Lappalainen - <http://www.kennelliitto.fi/kyynarnivelen-kasvuhairiot>
- ✓ Polvilumpion sijoiltaan meno, ELT Anu Lappalainen - <http://www.kennelliitto.fi/polvilumpion-sijoiltaan-meno-patellaluksaatio>
- ✓ Perinnölliset selkämuutokset, ELT Anu Saikku-Bäckström, ELT Anu Lappalainen, Helsingin yliopisto - <http://www.kennelliitto.fi/perinnolliset-selkamuutokset>
- ✓ Koirien tyrät ja niiden kirurginen hoito, ELT Jukka Marttila - <http://www.delivet.net/tyrat.php>
- ✓ Koirien sydänsairaudet, ELL Seppo Lamberg - <http://www.nic.fi/~tollerit/html/laaketiedetta/sydansairaudet.htm>

9. LIITTEET

- Liite 1. Rotumääritelmä
- Liite 2. Rotumääritelmän tulkinta
- Liite 3. Terveyskyselyn yhteenveto
- Liite 4. Luonnekyselyn yhteenveto
- Liite 5. Lisääntymiskyselyn yhteenveto
- Liite 6. MH-luonnekuvaustulosten selitykset
- Liite 7. MH-luonnekuvaus – rodun ihanneprofiili
- Liite 8. Luonnetestin ihanneprofiili
- Liite 9. Yhteenveto vuosien 2004 ja 2008 terveystutkimuksista
- Liite 10. Luonnekysely 2013 – kysymyslomake
- Liite 11. Terveystutkimus 2013 – kysymyslomake
- Liite 12. Lisääntymiskysely 2013 (nartut) – kysymyslomake
- Liite 13. Lisääntymiskysely 2013 (urokset) – kysymyslomake